Республиканский научно-методический журнал

USTAZ USTANYMY

Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы

№6(27) (2026 ж. Маусым/Июнь 2026 г.)

Республиканский научно-методический журнал

USTAZ USTANYMY

Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы

«USTAZ USTANYMY» республикалық ғылыми-әдістемелік журналының
№6(27) (2026 ж. Маусым) шығарылымы. Выпуск №6(27) (Июнь 2026 г.)
республиканского научно-методического журнала «USTAZ USTANYMY».

ТАҚЫРЫПТЫҚ БАҒЫТЫ: білім беру саласындағы оқу-әдістемелік, ғылыми-тәжірибелік, ақпараттық -сараптамалық, педагогикалық инновациялық тәжірибелерді тарату бойынша материалдар жариялау.
ТЕМАТИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ: публикация материалов по распространению учебно-методического, научно-практического, информационно-аналитического, педагогического инновационного опыта в области образования.

«USTAZ USTANYMY» Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы Нұр-Сұлтан қаласында Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 13 ақпандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ26VPY00064454 берілген.
Таралу аумағы: Қазақстан аумағында.
«USTAZ USTANYMY» журналы айына 4 рет жарық көреді.

Республиканский научно-методический журнал «USTAZ USTANYMY» в городе Нұр-Сұлтан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан выдано свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 13.02.2023 года
№ KZ26VPY00064454.
Территория распространения: На территории Казахстана.
Журнал " USTAZ USTANYMY " выходит 4 раз в месяц.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ / РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ
Бас редактор:/Главный редактор: Баянды Ерлан
Дүйсенбекова Б.Н. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Қарағанды медицина университеті
Дүзбаева Н.М. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Каскарбаева Б.Б. – педагог-шебер
Қасқабаева Ф.С. – педагог-шебер
Есенова Ш.Б. – педагог-зерттеуші
Иманбек Ә.О. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Алшынов А.Ә. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы
Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

«USTAZ USTANYMY» ғылыми-әдістемелік журналының авторларға арналған ережелерімен QR-кодты сканерлеу арқылы таныса аласыз.
С правилами для авторов научно-методического журнала «USTAZ USTANYMY» вы можете ознакомиться, отсканировав QR-код.

Мазмұны / Содержание

Харитонова О.О. Интеграция искусственного интеллекта в учебный процесс – использование ChatGPT, Khanmigo, виртуальных лабораторий и EdTech-платформ 4
Бердигалиев Р.Н. Мектеп басшысының рефлексивтік басқару моделі арқылы білім беру сапасын арттыру 8
Молдабаева Г.К. Ойын арқылы балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту 15
Бектембаева С.Ф. CISCO Packet Tracer бағдарламасын қолдану арқылы студенттердің желілік дағдыларын қалыптастыру 19
Тұрымбетова Г.Ж. IT пәндерінде деңгейлік тапсырмалар жүйесін қолдану арқылы студенттердің кәсіби құзыреттілігін дамыту 23
Тұрарбек Н.Қ. Жасанды интеллект дәуіріндегі киберқауіпсіздік: жаңа қауіптер мен қорғану әдістері 31
Жұмағазы Б. “Педагогикалық технологиялар негізінде бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық іс-әрекетін қалыптастыру” 33
Еримбетова А.А. Буллингтің психологиялық салдары және алдын алу 35
Жорткамбаева А.О. Изучение истории родного края как средство развития коммуникативных навыков у дошкольников 40
Утеулиева К.О. Табыс септік 51-55 жаттығулар 45
Бәделхан А. Қазақстан тарихы сабақтарында тарихи деректерді тиімді қолданудың маңызы 48
Бекмухамедова Ж.Т. Отбасы мен балабақша ынтымақтастығы – табысты тәрбиенің кепілі 50
Медетова Г.К. «Балабақшада STEAM элементтерін қолдану» 54
Намазова Ф.К. Жасанды интеллект дәуірінде математика пәніндегі функционалдық сауаттылықты дамыту жолдары 58
Жуламанова Ж.М. Оқу сауаттылығын арттыру да мәтінмен жұмыс жүргізу 61
Джанбиршиеаа С.Е. Атырау облысы мақат ауданындағы Ораз Сарғұнанов атындағы орта мектептің тірек мектеп ретіндегі қызметі 64
Досмагамбетова С.С. «Заманауи білім беру үдерісінде білім сапасын бағалау: тәжірибедегі салыстырмалы зерттеулер» 66

Харитонова Оксана Олеговна
Заместитель директора по учебно-воспитательной работе
КГУ «Гимназия № 27» Управления образования города Алматы

ИНТЕГРАЦИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В УЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС – ИСПОЛЬЗОВАНИЕ CHATGPT, KHANMIGO, ВИРТУАЛЬНЫХ ЛАБОРАТОРИЙ И EDTECH-ПЛАТФОРМ

(Применение методического пособия на практике и результаты исследования)

Аннотация. В статье рассматриваются возможности и перспективы интеграции технологий искусственного интеллекта (ИИ) в образовательный процесс. Описывается опыт применения ChatGPT, Khanmigo, виртуальных лабораторий и EdTech-платформ для индивидуализации обучения, развития критического мышления и повышения мотивации учащихся. Автором представлен анализ эффективности использования данных инструментов в реальной школьной практике, а также приведены рекомендации для педагогов по внедрению ИИ-технологий в учебный процесс. Особое внимание уделено роли учителя как координатора цифрового взаимодействия, способного направлять использование ИИ в конструктивное и этичное русло. Представленные результаты подтверждают, что грамотное внедрение искусственного интеллекта способствует формированию у учащихся компетенций XXI века – критического мышления, цифровой грамотности и самостоятельности в обучении.

Ключевые слова: искусственный интеллект, ChatGPT, Khanmigo, EdTech-платформы, виртуальные лаборатории, цифровое образование, педагогические инновации, персонализированное обучение.

Введение

Современная система образования переживает этап глубокой цифровой трансформации. Появление технологий искусственного интеллекта (ИИ) открыло новые возможности для оптимизации учебного процесса, адаптации содержания к индивидуальным особенностям учащихся и повышения качества обучения. Инструменты, основанные на ИИ – такие как **ChatGPT**, **Khanmigo** (виртуальный наставник Khan Academy), **виртуальные лаборатории PhET**, **EdTech-платформы** (Coursera, BilimLand, Classcraft, SmartLab) – становятся не просто вспомогательными средствами, а полноценными участниками образовательного процесса.

Исследования зарубежных педагогов (Anderson, 2022; Luckin, 2023) подтверждают, что использование ИИ способствует развитию критического мышления, навыков самообучения и самостоятельного поиска информации. В отечественной педагогике (Нурпеисова Т.Б., Кайдаш

И.Н., 2021) подчеркивается важность формирования цифровой грамотности и готовности педагога к работе в интеллектуальных обучающих средах.

Цель статьи – исследовать эффективность внедрения методического пособия по интеграции ИИ-технологий (ChatGPT, Khanmigo, виртуальные лаборатории, EdTech-платформы) в школьный учебный процесс.

Задачи исследования:

1. Определить педагогические принципы и методы интеграции ИИ в процесс обучения.
2. Разработать и апробировать модель использования ИИ-инструментов в разных предметных областях.
3. Оценить результаты применения методики на основе данных педагогического эксперимента [1].

Методика

Методика интеграции искусственного интеллекта была разработана на основе принципов **персонализированного обучения**, **когнитивной активности**, **интерактивности** и **рефлексивной педагогики**.

1. Этапы разработки методики

Этап	Содержание	Ожидаемый результат
Диагностический	Анализ уровня цифровой грамотности учащихся и педагогов	Определение стартовых позиций
Проектировочный	Подбор ИИ-инструментов и планирование интеграции	Разработка структуры пособия
Практический	Проведение уроков с использованием ChatGPT, Khanmigo и виртуальных лабораторий	Сбор данных о результатах
Аналитико-оценочный	Обработка результатов, анкетирование и интервью	Выводы об эффективности методики

2. Основные принципы

- **Индивидуализация:** каждый учащийся взаимодействует с ИИ в своём темпе.
- **Интерактивность:** ИИ становится «диалоговым партнёром» ученика.
- **Метапредметность:** использование ИИ для соединения знаний разных областей.
- **Рефлексия и оценивание:** применение ИИ-помощников для самоанализа и обратной связи.

3. Используемые технологии

- **ChatGPT** – генерация текстов, составление тестов, помощь в написании эссе, объяснение сложных понятий.
- **Khanmigo (Khan Academy)** – обучение через диалог, помощь в решении задач, формирование понимания концепций.
- **Виртуальные лаборатории (PhET, Labster)** – проведение безопасных и наглядных экспериментов по физике, химии, биологии.
- **EdTech-платформы (BilimLand, SmartLab)** – управление обучением, отслеживание прогресса, мотивация учащихся [2].

Схема 1. Модель интеграции ИИ в учебный процесс

Педагог → Планирование урока → Интеграция ИИ-инструментов → Взаимодействие учащихся с ИИ → Анализ результатов → Рефлексия и корректировка

Практическое применение

Методика была апробирована в 2024-2025 учебном году на базе средней школы (8–10 классы). В исследовании приняли участие 60 учащихся и 4 педагога разных предметов: информатика, английский язык, физика и литература.

1. Применение ChatGPT

Использовался как ассистент при изучении гуманитарных дисциплин. Ученики формулировали вопросы, получали пояснения, анализировали тексты.

Результат: 82% учащихся отметили рост понимания учебного материала, а 74% - повышение мотивации к самостоятельной работе.

2. Khanmigo

На уроках математики и английского языка Khanmigo помогал ученикам поэтапно решать задачи, давал подсказки и обратную связь.

Результат: средний балл по предметам повысился на 15%, а число учеников, выполняющих задания вовремя, увеличилось с 68% до 91%.

3. Виртуальные лаборатории

Использовались на уроках физики и биологии. Ученики проводили виртуальные эксперименты, наблюдали явления и моделировали ситуации, невозможные в школьных условиях.

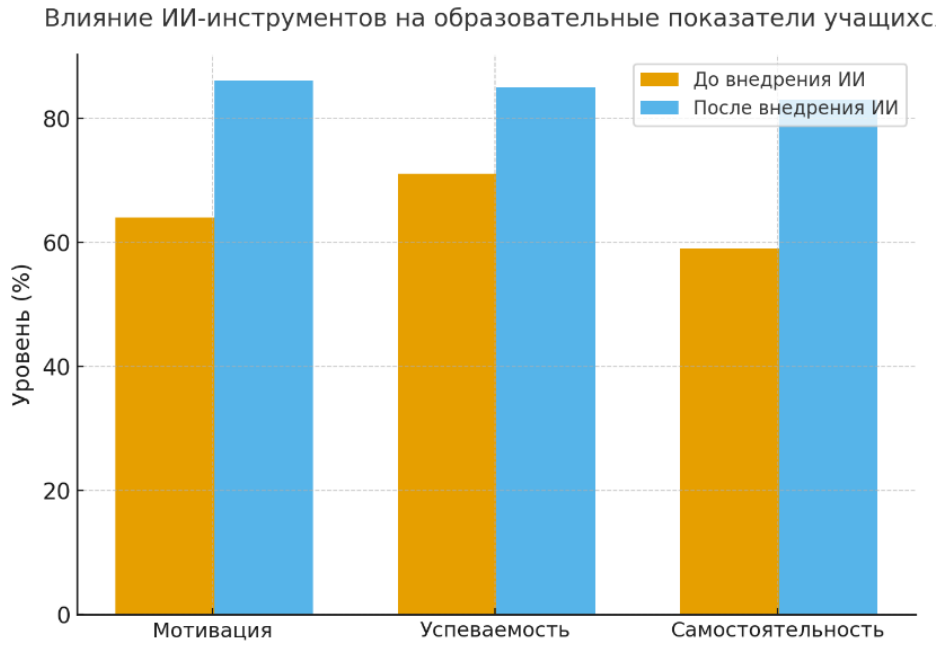
Результат: учащиеся лучше усвоили абстрактные понятия, например, законы термодинамики или структуру клетки.

4. EdTech-платформы

Сервисы BilimLand и SmartLab позволили автоматизировать проверку тестов и создать индивидуальные траектории обучения.

Результат: учителя сэкономили до 30% рабочего времени, а учащиеся получили мгновенную обратную связь.

Диаграмма 1. Эффективность внедрения ИИ-инструментов

5. Анализ результатов

Показатель	До внедрения	После внедрения	Изменение
Средний уровень мотивации	64%	86%	+22%
Успеваемость	71%	85%	+14%
Самостоятельная активность	59%	83%	+24%

Преимущества:

✓ Рост учебной мотивации и вовлеченности.
✓ Развитие навыков критического мышления.
✓ Уменьшение нагрузки на учителя.

Недостатки:

✓ Требуется цифровая грамотность педагогов.
✓ Необходим контроль за достоверностью информации, генерируемой ИИ.
✓ Психологическая адаптация учащихся к «цифровому партнёру».

Рекомендации

➢ **Педагогическая подготовка.** Перед внедрением ИИ важно провести тренинг для учителей по этике, безопасности и возможностям технологий.

➢ **Постепенная интеграция.** Начинать с простых инструментов (ChatGPT, Khanmigo) и постепенно переходить к более сложным (виртуальные лаборатории).

➢ **Оценка эффективности.** Регулярно проводить анкетирование и анализ динамики успеваемости.

➢ **Адаптация к возрасту.** Для младших классов – игровые сценарии, для старших – исследовательские проекты.

➢ **Коллаборация.** Создание школьных сообществ EdTech-практиков для обмена опытом [3].

Заключение

Интеграция искусственного интеллекта в учебный процесс открывает новые перспективы для современной школы. Использование ChatGPT, Khanmigo, виртуальных лабораторий и EdTech-платформ делает обучение гибким, интерактивным и мотивирующим.

Результаты проведённого исследования подтвердили, что применение данных технологий повышает качество образования, способствует развитию самостоятельности и цифровой грамотности учащихся.

Дальнейшие исследования должны быть направлены на разработку этических и методических стандартов применения ИИ в педагогике, чтобы сохранить баланс между технологиями и личностным взаимодействием учителя и ученика.

Кроме того, опыт внедрения искусственного интеллекта в образовательную практику показал, что ИИ не заменяет педагога, а усиливает его роль как наставника, модератора и координатора познавательной деятельности. Учитель становится архитектором цифровой среды обучения, где технологии ИИ помогают раскрыть потенциал каждого ученика. Таким образом, системное и осознанное использование инструментов ChatGPT, Khanmigo и EdTech-платформ способствует формированию новой культуры обучения – культуры сотрудничества человека и технологии, ориентированной на развитие личности XXI века.

Использованные литературы:

1. Luckin R. Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. – London: Pearson, 2023. – 245 p.
2. Anderson M. AI and Learning: The Role of Chatbots in Modern Education. – New York: Springer, 2022. – 166 p.
3. Miao F., Holmes W., Huang R., Zhang H. AI and Education: Guidance for Policy-Makers. – Paris: UNESCO, 2021. – 46 p.

Бердигалиев Руслан Наурызбаевич
7М01101- Педагогика және психология мамандығының 1 курс магистранты
Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті
Атырау қаласы

МЕКТЕП БАСШЫСЫНЫҢ РЕФЛЕКСИВТІК БАСҚАРУ МОДЕЛІ АРҚЫЛЫ БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН АРТТЫРУ

Аннотация. Бұл мақалада мектеп басшысының рефлексивтік басқару моделін педагогикалық және психологиялық тұрғыдан қарастыру мәселелері талданады. Рефлексияның басқару үдерісіндегі рөлі, оның мұғалімдердің кәсіби дамуына, ішкі мотивациясына және білім беру сапасына ықпалы сипатталады. Автор рефлексивтік басқарудың теориялық негіздерін айқындай отырып, мектепішілік басқаруда рефлексивтік мәдениетті қалыптастырудың тиімді жолдарын ұсынады. Сонымен қатар, рефлексивтік басқару моделінің құрылымдық кезеңдері мен психологиялық аспектілері қарастырылып, оның педагогтердің эмоциялық интеллектісін дамытуға, кәсіби күйіп кетудің алдын алуға және өзіндік тиімділігін арттыруға әсері көрсетіледі. Зерттеу барысында психологиялық сауалнама, бақылау, сұхбат және педагогикалық эксперимент әдістері қолданылған. Зерттеу нәтижелері рефлексивтік басқару моделінің білім беру сапасын арттырудағы, мектепте қолайлы психологиялық орта қалыптастырудағы және педагогтердің кәсіби құзыреттілігін дамытудағы маңыздылығын дәлелдейді.

Кілт сөздер: рефлексивтік басқару, мектеп басшысы, білім беру сапасы, педагогикалық рефлексия, психологиялық аспектілер, кәсіби даму, эмоциялық интеллект, педагогикалық менеджмент, ішкі мотивация, Lesson Study, коучинг, менторинг.

Бұл мақалада мектеп басшысының рефлексивтік басқару моделін педагогикалық және психологиялық тұрғыдан қарастыру мәселелері талдамаларын басты назарға алғым келді. Рефлексияның басқару үдерісіндегі рөлі, оның мұғалімдердің кәсіби дамуына және білім беру сапасына әсері білім тәжірибем де әлі күнге дейін зерттеп келе жатырмын. Сонымен бірге, мектепішілік басқаруда рефлексивтік мәдениетті қалыптастырудың тиімді жолдары ұсынылымдарын көрсетіп, зерттеу нәтижелері рефлексивтік басқару моделінің білім сапасын арттырудағы маңыздылығын атап өткіп келеді. Педагогикалық рефлексия – мұғалімнің өз тәжірибесін, сабақ беру тәсілдерін, кәсіби әрекеттерін талдау үдерісі.

Рефлексияның негізгі түрлері:

- өзіндік талдау;
- кәсіби тәжірибені бағалау;
- кері байланыс;
- іс-әрекетті жетілдіру.

Соңғы зерттеулер Lesson Study мен рефлексивтік талдаудың мұғалім тәжірибесін дамытуда жоғары тиімді екенін көрсетеді. 2025 жылғы зерттеуде Lesson Study педагогтердің кәсіби ынтымақтастығын және рефлексивтік мәдениетін қалыптастыратыны анықталған. Қазіргі білім беру жүйесінде педагогикалық үдерісті тиімді ұйымдастыру тек әдістемелік емес, сонымен қатар психологиялық факторларға да тәуелді. Мектеп басшысы басқару субъектісі ретінде ұжымның кәсіби және тұлғалық дамуына ықпал етеді. Осы тұрғыда рефлексивтік басқару – педагогикалық және психологиялық тұрғыдан маңызды бағыттардың бірі. Ол басқару тиімділігін арттырып қана қоймай, мұғалімдердің ішкі мотивациясын, өзін-өзі дамыту қабілетін қалыптастырады.

Рефлексияның педагогикалық және психологиялық негіздерін қарастыратын болсақ, педагогикада рефлексия оқыту мен тәрбиенің сапасын талдау құралы мен мұғалімнің кәсіби дамуының механизмінен тұрса, психологияда рефлексия өзін-өзі тану процесі, эмоциялық

және когнитивтік реттеу құралы мен тұлғаның даму факторынан тұрады. Рефлексия тұлғаның ішкі тәжірибесін қайта қарауға, қателіктерін түсінуге және болашақ әрекеттерін жетілдіруге мүмкіндік береді. Рефлексивтік басқару – басқару субъектісінің өз әрекетін, шешімдерін, кәсіби тәжірибесін жүйелі талдау арқылы білім беру үдерісін жетілдіруге бағытталған басқару түрі. Бұл ұғым педагогикалық менеджментпен, кәсіби рефлексиямен және көшбасшылықпен тығыз байланысты. Ғалым Д.Шон рефлексияны «әрекет үстіндегі ойлану» және «әрекеттен кейінгі талдау» ретінде қарастырған. Оның пікірінше, тиімді басшы өзінің басқару тәжірибесін үнемі саралап, өзгерістер енгізіп отыруы қажет. К.Арджирис пен Д.Шон ұйымдық оқыту теориясында рефлексивтік басқаруды ұйымның өзін-өзі жетілдіру механизмі ретінде сипаттайды. Олар «double-loop learning» ұғымын енгізіп, басшы тек мәселені шешіп қана қоймай, мәселенің шығу себептерін де талдауы тиіс екенін атап көрсеткен.

Рефлексивтік басқару – басқарушының өзінің және ұжымның іс-әрекетін саналы түрде талдап, жетілдіруге бағытталған үдеріс.

Модель құрылымы:

- Диагностикалық кезең – мәселені анықтау
- Рефлексивтік талдау – жағдайды бағалау
- Шешім қабылдау
- Іске асыру
- Нәтижені бағалау
- Қайта рефлексия

Бұл модель циклдік сипатқа ие және үздіксіз дамуды қамтамасыз етеді.

Психологиялық аспектілердегі рефлексивтік басқару келесі психологиялық факторларға әсер етеді:

1.Мотивация (ішкі мотивацияны арттырады, мұғалімнің өз жұмысына жауапкершілігін күшейтеді)

2. Эмоциялық интеллект (өз эмоциясын түсіну, әріптестермен тиімді қарым-қатынас)

3. Кәсіби күйіп кетудің алдын алу (өзін түсіну арқылы стресс төмендейді, қолдау атмосферасы қалыптасады)

4. Өзіндік тиімділік (self-efficacy) (мұғалім өз мүмкіндігін жоғары бағалай бастайды)

Білім беру сапасына әсеріне тоқталатын болсақ, рефлексивтік басқару нәтижесінде сабақ беру сапасы жақсарады, оқушылардың оқу мотивациясы артады. Мұғалімдердің кәсіби деңгейі көтеріліп, мектепте жағымды психологиялық жағдай қалыптасады.

Практикалық енгізу жолдарында мектепте қолдануға болатын әдістеріне:

- Рефлексивтік сұхбат
- Кері байланыс сессиялары
- Коучинг және менторинг
- Lesson Study
- Педагогикалық кеңесте талдау
- Күнделік/журнал арқылы рефлексия

Зерттеу әдістеріне:

- Психологиялық сауалнама
- Бақылау
- Сұхбат
- Педагогикалық эксперимент

Психологиялық аспектілер. Рефлексивтік басқаруда психологиялық аспектілер маңызды орын алады. Оған:

- эмоциялық тұрақтылық;
- эмпатия;
- тұлғааралық қарым-қатынас;
- мотивация;
- психологиялық қолдау жатады.

Психологиялық қолайлы орта педагогтердің кәсіби күйзелісін төмендетіп, ішкі мотивациясын арттырады. Кәсіби даму – педагогтердің білімін, тәжірибесін және кәсіби құзыреттілігін жетілдіру үдерісі.Қазіргі мектеп тәжірибесінде кәсіби дамудың тиімді құралдары:

- коучинг;
- менторинг;
- кәсіби қоғамдастық;
- Lesson Study;
- Action Research.

Lesson Study – мұғалімдердің бірлескен зерттеу сабағы арқылы кәсіби дамуын ұйымдастыру әдісі. Lesson Study үдерісінде: бұл тәсіл педагогтердің рефлексивтік мәдениетін қалыптастырады және білім сапасын арттырады.

1. Сабақ жоспарланады;
2. Бақылау жүргізіледі;
3. Рефлексия жасалады;
4. Сабақ жетілдіріледі.

Эмоциялық интеллект – адамның өз эмоциясын және өзгенің эмоциясын түсіну, басқару қабілеті.Эмоциялық интеллектіні тиімді көшбасшылықтың негізгі факторы ретінде қарастырған. Оның пікірінше эмоциялық интеллекттің құрамына:

- өзін-өзі тану;
- өзін-өзі басқару;
- эмпатия;
- әлеуметтік дағдылар кіреді.

2024 жылғы зерттеулерде эмоциялық интеллекттің мектеп басшыларының басқару тиімділігіне және педагогтердің кәсіби әл-ауқатына оң әсер ететіні дәлелденген. Соңғы зерттеулер көбіне:

- эмоциялық интеллект;
- менторинг;
- коучинг;
- Lesson Study мәселелерін жеке қарастырған.

Модельдің ерекшелігі:

1. Барлық компоненттердің бір жүйеге біріктірілуі;
2. Рефлексивтік басқарудың орталық орын алуы;
3. Мектеп басшысы мен педагогтің бірлескен кәсіби дамуы;
4. Психологиялық және басқарушылық аспектілердің интеграциясы;
5. Ішкі мотивация мен эмоциялық интеллекттің өзара байланысын көрсетуі.

Теориялық талдау нәтижесінде мектеп басшысының рефлексивтік басқаруы педагогтердің кәсіби дамуына және білім беру сапасына ықпал ететіндігі анықталды. Осыған байланысты зерттеудің тәжірибелік бөлімінде мектепте коучинг, менторинг және Lesson Study үдерістерін енгізу арқылы рефлексивтік басқару моделінің тиімділігі тәжірибе жүзінде тексеріледі.Тәжірибелік зерттеу барысында:

- педагогтердің рефлексия деңгейі;
- эмоциялық интеллект көрсеткіштері;
- кәсіби мотивация;
- білім сапасының динамикасы анықталады.

Қазіргі білім беру жүйесінде рефлексивтік басқару мектеп басшысының кәсіби құзыреттілігінің маңызды бағыты болып табылады. Рефлексия, эмоциялық интеллект, коучинг, менторинг және Lesson Study педагогтердің кәсіби дамуына ықпал етіп, білім беру сапасын арттырудың тиімді механизмдері ретінде танылады. Ұсынылған модельдің

ерекшелігі – басқарушылық, психологиялық және әдістемелік компоненттердің өзара ықпалдастығы арқылы мектептің кәсіби даму ортасын қалыптастыруында.

Директорлық қызметте зерттеу нәтижесі ретінде осы жұмысымды сіздерге көрсеткім келеді.

Мақсатты аудитория: «Атырау облысы білім беру басқармасы Атырау қаласы білім бөлімінің «Жалпы білім беретін № 27 И.Тайманов атындағы» КММ

Апробацияның мақсаты: Lesson Study әдісін қолдану арқылы мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін арттыру, олардың зерттеушілік мәдениетін қалыптастыру, педагогтердің бірлескен жұмысты үйлестіру және оқыту үдерісінің сапасын арттыруға ықпалын анықтау

Негізгі мазмұны: Мұғалімдердің кәсіби дамуын тәжірибелік зерттеу жұмыстары арқылы ұйымдастырылады, Lesson Study әдісімен мұғалімдердің сабақ беру тәжірибесін талдауға және оқыту әдістерін жетілдіруге мүмкіндік беріледі.

Нәтижелердің объективті бағасы: Сапалық өзгерістер Lesson Study топтарын ұйымдастыруда, зерттеу сабақтарын жоспарлауда тың серпіліс болды, мұғалімдер арасында тәжірибе алмасу,рефлексия және кері байланыс жасау дағдыларын арттырды. Рефлексия барысында педагогтер өз тәжірибесін талдап, Lesson Study үдерісінің тиімділігіне оң бағасын береді. Lesson Study үдерісіне қажетті құжаттарды әзірлеу және сабақ жоспарын талдау әдістерін меңгерді. Электрондық білім беру платформаларын, білім беру порталдарын, ғылыми-әдістемелік сайттарды және цифрлық оқу материалдарын қолдана отырып, өздерінің кәсіби білімдерін жетілдірді. Кәсіби бірлескен оқу ортасы құрылды, педагогтердің өз болжамдарына, ұстанымдарына қолдау көрсетілді. Сабақ сапасын арттыруға және оқыту үдерісін ғылыми тұрғыда дәлелдеуде құнды әдістемелік құрал болды. Мұғалімдер тек тыңдаушы немесе орындаушы ретінде емес, өз тәжірибесін зерттеуші педагог ретінде әрекет етті. Оқушылардың оқудағы қажеттіліктері мен мінез-құлықтарына назар аударылды. Оқыту мен оқу тәжірибемізге енгізе үздіксіз кәсіби дамуларына мүмкіндік туғызды. Lesson Study өткізу нәтижесінде алынған тәжірибелік білімді әріптестермен бөлісе алды. Ортақ жұмыспен тәжірибе алмасқанда ғана табысты нәтижеге қол жеткізе алатынына көз жеткізді. Педагогтердің кәсіби дамуын, басқару дағдыларын жетілдіруге оң нәтижесін берді. Авторлық бағдарламадан түйіндеген идеяларды, көзқарастарды өнімді еңбекпен ұштастыра алғанын білдірді. Білім беру және инновациялық қызмет сапасын арттыру бағытындағы оқу-әдістемелік жұмысымызды жетілдіруде көп көмегі тиді.

Сандық өзгерістер Lesson Study әдісі бойынша әдістемелік нұсқаулықтар, педагогика және психология саласындағы ғылыми әдебиеттер, сабақ жоспарларының үлгілері, зерттеу сабақтарын талдау парақтары, бақылау және бағалау кестелері, рефлексия жүргізуге арналған материалдар, презентациялар және электрондық ресурстар нәтижелерді енгізуге дейінгі және кейінгі салыстыру жұмыстары жүргізілді.

Әдістемелік тұрғыдан зерттеушілік тұрғыдан ойлауға, сабақ мақсаттары мен оқыту стратегияларын терең талдауға және әр сабаққа конструктивті кері байланыс енгізуге байланысты отырыстар мен дәріс сағаттары ұйымдастырылды. Рефлексия, кері байланыс арқылы Lesson Study мұғалімдердің тәжірибесін жетілдіруде тек жеке сабақта ғана емес, мектепішілік білім беру сапасын көтеруге әсер еткені байқалды. Мұғалімдердің бірлесе зерттеу жүргізуі кәсіби қауымдастықты нығайтып, инновациялық тәжірибе алмасуға жол ашылды. Мұғалімдердің кәсіби өсуінің сапалық көрсеткіштері талданды. Диагностикалық құралдар: Оқушылар мен мұғалімдерге, ата-аналарға сауалнамалар жүргізілді. Рефлексивті есеп алынды. Әр мұғалім өзінің сабақ тәжірибесін жазбаша түрде қорытындылап, сабақтағы оқушылардың белсенділігі мен оқыту әдістерінің тиімділігін салыстырып отырды. Ашық және конструктивті кәсіби диалогты қалыптастыруға ықпал етті. Авторлық бағдарламаға енгізілген сабақтар топтамасы мұғалімдердің оқыту сапасын арттырып қана қоймай, сабақтағы оқушылардың белсенділігін, қызығушылығын және оқу мотивациясын жақсартуға септігін тигізді.

Құзыреттерді дамыту: Бұл авторлық бағдарлама мұғалімдерді зерттеуші ретіндегі рөлге көтеріп, әр сабақтың құрылымын мұқият жоспарлауға, деректерге сүйене отырып

шешім қабылдауға, сыныптағы динамиканы бақылауға мүмкіндік берді. Мұғалімдердің бірлескен жұмысы, тренинг және коучинг қолдауы сабақ сапасының тұрақты жақсаруына ықпал етті. Lesson Study нәтижесінде мұғалімдер өздерінің кәсіби құзыреттерін кеңейтіп, сабақтарды ғылыми негізде жетілдіру арқылы оқушылардың оқу нәтижесін арттыруға мүмкіндік алды. Сабақ барысында қолданылған әдіс-тәсілдер: жұптық және топтық жұмыс, кейс-тапсырмалар, проблемалық сұрақтар, рефлексиялық сессиялар және бағалау парақтарын қолдану мұғалімдердің кәсіби құзыретін кеңейтті.

Диагностика нәтижелері көрсетілген кесте

Оқу жылы	Фокус топ	Зерттелген сыныптар саны	Білім сапасы II тоқсан	Білім сапасы III тоқсан
2025-2026 оқу жылы	5	5	51	54

Сыныбы	Пәндер	II тоқсан	III тоқсан	Айырма
7 «Ғ»	Ағылшын тілі	42	53	+ 11
7 «Ғ»	Биология	53	68	+ 15
8 «А»	Қазақ тілі	48	58	+ 10
8 «В»	Алгебра	43	50	+ 7
8 «Г»	Химия	33	42	+ 9
11 «Ә»	Алгебра	46	54	+ 8

Сауалнама және сұхбат нәтижелері

«Оқушылардың өзінің оқуы жайлы» сауалнама қорытындысында «Мен не үйрену керектігін және неге үйреніп жатқанымды түсінемін», «Үйрену үшін топта жұмыс істеуді ұнатамын», «Тапсырманы мұғалімдерімен қосымша сұрап, сабағымды жақсарттым» деген сауалнарға қатысушылардың 60% жауап берді. Мұғалімдер оқу- түзету дағдыларын қалыптастыруда, инновациялық педагогикалық тәсілдерді сабақта қолдануда және кәсіби қауымдастық мәдениетін дамытуда пайдалы жақтары көп екенін айтты. Жүйелі бақылау және рефлексия мұғалімдердің өзіндік бағалауын арттырды.

Оқушылардың пікірі: Сыныпта белсенді әрекет, нәтижелі жұмысқа талпыныс болды. Топтық жұмыстың тиімділігі, сараланған тапсырмалар, белсенді әдіс- тәсілдер, кері байланыс түрлерінің ұтымды қолданылуы оқушы мотивациясын арттыруға ықпал еткенін айтты. Оқушылар сараланған тапсырмаларды орындау дағдыларының жақсарғанын және пәнге деген қызығушылығы артқанын көрсетті. Зерттеу сабақтарының оқушылардың белсенділігін арттыруда, білім сапасын көтеруге оң әсер ететінін айтты.

Мұғалімдердің пікірі: Сабақтың нақты аспектілерін алдын ала жоспарлап, оны сыныпта жүзеге асыру, әр кезеңді бақылау, жинақталған мәліметтерді талдау, әдістемелік өзгерістер енгізу мұғалімдердің тәжірибелік кәсібилігін арттыруға бағытталған оқу- зерттеу жұмысының тиімділігін баса айтты. Сабақ барысындағы тиімді және жетілдіруді қажет ететін аспектілерді анықтады. Мұғалімдер арасында кәсіби диалог құруға, бір-бірінен тәжірибе алуға және оқу әдістерін жаңартуға мүмкіндік берілді. Мұғалімдердің тренинг және коучинг арқылы бірлесе жұмыс істеуі Lesson Study тиімділігін арттырып, кәсіби қауымдастық мәдениетін қалыптастырды, сабақ сапасының жүйелі мониторингін қамтамасыз етті..

Мектеп әкімшілігі пікірі: Lesson Study әдісінің педагогикалық тиімділігін сыныптық тәжірибеден көре алдық.. Авторлық бағдарламада көрсетілген сабақтар топтамасы мұғалімдерге интерактивті әдістерді жүйелі түрде енгізу жолдарын көрсетті, зерттеу жүргізу және талдау дағдыларын дамытуға көмектесті. Мұғалімдердің кәсіби дамуына және сабақ сапасының артуына әсері бағаланды. Lesson Study- дің бірлесе жоспарлау, сабақ өткізу, талдау және рефлексиялау кезеңдері мұғалімдердің кәсіби құзыреттілігін арттырудың тұрақты механизмі ретінде ұсынылды және білім беру сапасын арттырудағы рөлі дәлелденді.

Қорытындысында мұғалімдер Lesson Study үдерісінде алған білімдерін жүйеледі, бағдарлама барысында меңгерілген тәжірибелерді талдай алды, кәсіби дамудың болашақ бағыттарын анықтады, Lesson Study әдісін өз тәжірибесінде қолдануға дайын болады.

1. Мақсатқа жету дәрежесі (толық, ішінара, қол жеткізілмеген).
2. Материалдың практикалық маңыздылығы
3. Бағдарламаны жүзеге асыру барысында әр түрлі белсенді оқыту әдістері қолданылды.

Атап айтқанда: Lesson Study зерттеу әдісі, топтық жұмыс, пікірталас және талдау, рефлексия, бақылау және зерттеу,сұрақ-жауап әдісі, практикалық тапсырмалар, коучинг элементтері, кері байланыс әдістері мұғалімдердің белсенді қатысуына, тәжірибелік дағдыларын дамытуына және кәсіби шеберлігін арттыруына мүмкіндік береді.

Жаңашылдық әлеуеті: Бағдарламаның педагогикалық жаңалығы – мұғалімдердің кәсіби дамуын тәжірибелік зерттеу жұмыстары арқылы ұйымдастыруында. Lesson Study әдісі мұғалімдердің сабақ беру тәжірибесін ғылыми негізде талдауға және оқыту әдістерін жетілдіруге мүмкіндік береді. Педагогтердің бірлескен жұмысын күшейтіп, оқыту үдерісінің сапасын арттыруға ықпал етті. Психологиялық тұрғыдан бағдарлама мұғалімдердің кәсіби сенімділігін арттыруға, бірлескен жұмыс барысында қолдау көрсету мәдениетін қалыптастыруға және шығармашылық белсенділігін дамытуға бағытталған.

Қолданылу ауқымы: Бағдарлама мазмұны педагогтердің тәжірибелік жұмысына негізделгендіктен, олардың кәсіби шеберлігін арттыруға және білім беру үдерісінің тиімділігін жақсартуға мүмкіндік береді.

Мүмкін болатын тәуекелдер: Бақылау парақтарын, нақты критерийлерді алдын ала дайындау, ашық коммуникация орнату, нақты мақсат қою, нәтижеге бағыттау жұмыстары сияқты тәуекелдерді еңсеруде мұғалімге фокус қою, рөлдерді нақты бөлу, қолайлы психологиялық орта қалыптастыру қажеттілігі ескеріледі.

Зерттеу нәтижелері мен зерттеу барысында:

1. Мұғалімдердің рефлексивтік дағдылары артты;
2. Кәсіби сенімділік деңгейі өсті;
3. Басқару шешімдерінің сапасы жақсарды.

Қосымша ұсынылады:

Қосымшада келесі дәлелдемелік материалдарды ұсынуға болады:

–диаграммалар, сканерленген құжаттар;

–іс-шаралардан алынған фотосуреттер;

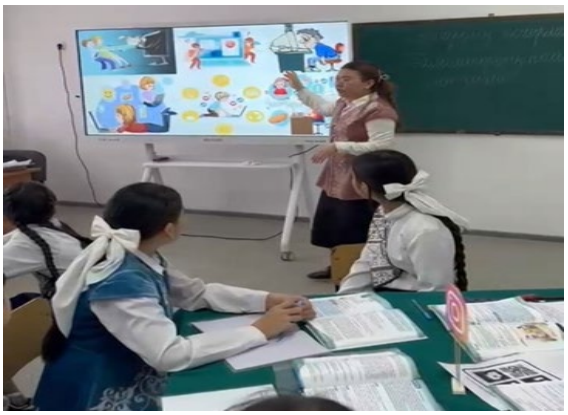
–дипломдар мен сертификаттардың көшірмелері;

–апробация жүргізілген нақты нысандар (ашық сабақтар, педагогикалық шеберлік сабақтары, семинарлар, конференциялар, басылымдар, әдістемелік отырыстар және т.б.).

Қосымша материалдардың көлеміне шектеу қойылмайды, алайда олар ұсынылып отырған жұмыс мазмұнына релевантты, дәлелді және мазмұнды болуы қажет.

Рефлексивтік басқару моделі педагогика мен психологияның тоғысқан тұсында орналасқан тиімді басқару құралы болып табылады. Ол мектеп басшысына тек басқарушы емес, дамытушы көшбасшы болуға мүмкіндік береді. Бұл модельді жүйелі енгізу білім беру сапасын арттырудың маңызды факторы болып табылады.Мұғалімнің рөлі оқу тәрбие жұмысы барысында шығармашыл оқушыны қалыптастыруға жағымды ықпал ете алады, екіншіден, өзінің кәсібінде үздік нәтижелерге қол жеткізе алады, үшіншіден, өзінің кәсіби мүмкіндіктерін толығымен жүзеге асыра алады.

Мұғалімнің құзыреттілігін қалыптастыру – бүгінгі білім беру саласының өзекті мәселелерінің бірі. Құзырлылық тәсіл, білім сапасын арттыруды дәстүрлі тәсіл мен білім мазмұнын ұлғайту арқылы шешудің арасындағы қарама-қайшылықтан туындаған дағдарыстан шығудың бір жолы деп қарастыруға болады. Бұл тәсіл білім берудің нәтижесіне басты орын береді. Оның сапасы алған білімнің көптігінен емес, сол білімді қолдана білумен маңызды. Біздің басты мақсатымыз – оқушылардың өз бетінше білім алатын шығармашылық деңгейін көтеру. Бұл мақсатты жүзеге асыруда әрбір мұғалім білім стандарты талабына сәйкес инновациялық негізде еңбек етуге тиісті.

Өз білімін көтеру негізінде – оқу-тәрбие үрдісін ұйымшылдықпен жүргізуде мұғалім басты тұлға. Біздің басты мақсатымыз – оқушылардың өз бетінше білім алатын шығармашылық деңгейін көтеру. Бұл мақсатты жүзеге асыруда әрбір мұғалім білім стандарты талабына сәйкес инновациялық негізде еңбек етуге тиісті. Мектеп ұжымы сапалы білім беру жүйесінде оқытуды биік сапалы дәрежеге көтеру үшін еңбек етуде. Мен өз тәжірибемде оқыту мен оқу процесінде жаңартылған білім мазмұнының ерекшеліктерін сабақ барысында тиімді қолдана білдім. Ұстаздардың да шығармашылығын шыңдап, тиімді әдіс-тәсілдерді сабақ барысында қолдана отырып, білім сапасын арттыруға негіздедім. Оқушы білімді бар ынта жігермен, ізденіспен, шығармашылықпен жұмыс жасау барысында білім сапасы артты. Қазақ елінің болашағы білікті ұстаз бен білімді жастардың қолында. Еліміз өркениет көгінде біліммен қаруланып, биік жетістіктерге жетіп, күллі әлемге танылсын! Еліміз аман, білімді жастарымыз көп болғай деп тілеймін!

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Выготский Л.С. Психология развития человека [1].
2. Зимняя И.А. Педагогическая психология [2].
3. Маркова А.К. Психология профессионализма [3].
4. Н.Ә.Назарбаев «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз» атты Жолдауы.[4].
5. Қазақстан Республикасының 2011-2020 ж дейінгі «Білім беруді дамыту бағдарламасы».[5].
6. Қазақстан Республикасының білім беру ісін дамытудың 2005-2015 жж арналған Мемлекеттік бағдарламасы.[6,7].
7. Маркова А.К. Кәсіби құзіреттіліктің даму деңгейі /2009.[8,9].
8. Богаева И.Д. Педагогикалық қызметтегі кәсіби шеберлік/ 2009 [10]

Молдабаева Гулжан Кызыровна
Тәрбиеші, педагог-модератор
К.Нұрбаев атындағы Ақсуат орта мектебі жанындағы “ Балбөбек” шағын орталығы
Абай облысы Ақсуат ауданы Ақсуат ауылы

ОЙЫН АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Аннотация. Мақалада мектепке дейінгі жастағы балалардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастырудағы ойын әрекетінің маңызы қарастырылады. Ойын баланың әлеуметтік тәжірибе жинақтауына, қарым-қатынас мәдениетін, ынтымақтастық, жауапкершілік және әлеуметтік бейімделу дағдыларын дамытуға мүмкіндік беретін тиімді педагогикалық құрал ретінде сипатталады. Рөлдік, сюжеттік, дидактикалық және шығармашылық ойындардың тұлғалық дамуға ықпалы талданып, мектепке дейінгі ұйымдарда ойын технологияларын жүйелі ұйымдастырудың маңыздылығы көрсетіледі. Сонымен қатар тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігінің балалардың әлеуметтік белсенділігі мен ұжымдық қарым-қатынас мәдениетін қалыптастырудағы рөлі айқындалады.

Кілт сөздер: ойын технологиясы, әлеуметтік дағды, мектепке дейінгі тәрбие, әлеуметтену, қарым-қатынас мәдениеті, рөлдік ойын, тұлғалық даму, коммуникативтік құзыреттілік, балабақша, педагогикалық технология.

Қазіргі кезеңде білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі тек білімді меңгерген тұлғаны қалыптастыру ғана емес, қоғаммен тиімді қарым-қатынас жасай алатын, әлеуметтік ортаға тез бейімделетін, өз көзқарасын мәдениетті түрде жеткізе білетін азамат тәрбиелеу болып табылады. Мұндай қасиеттердің негізі мектеп қабырғасында емес, одан әлдеқайда ертерек, мектепке дейінгі кезеңде қаланатыны педагогикалық және психологиялық зерттеулерде бірнеше рет дәлелденген. Бала дүниеге келген сәттен бастап әлеуметтік ортада өмір сүретіндіктен, оның тұлғалық қалыптасуы қоршаған адамдармен қарым-қатынас жасау тәжірибесі арқылы жүзеге асады. Дегенмен қарым-қатынас мәдениеті мен әлеуметтік мінез-құлық өздігінен қалыптаспайды, ол белгілі бір педагогикалық ықпалдың нәтижесінде дамиды. Осы тұрғыдан алғанда ойын әрекеті баланың табиғи қажеттілігі болумен қатар оның әлеуметтік тәжірибе жинақтауының негізгі құралы ретінде қарастырылады. Ойын барысында бала қоршаған әлемді танып қана қоймай, адамдар арасындағы қарым-қатынас үлгілерін меңгереді, әртүрлі әлеуметтік рөлдерді игереді және өз мінез-құлқын реттеуге үйренеді. Педагогика ғылымында ойын баланың жетекші әрекеті ретінде танылуының басты себебі де осы ерекшеліктермен байланысты. Өйткені бала үшін ойын өмірдің қарапайым көшірмесі емес, әлеуметтік қатынастарды модельдейтін ерекше орта болып саналады. Сол себепті мектепке дейінгі ұйымдардағы тәрбие жұмысының мазмұнында ойын технологиялары негізгі орындардың бірін иеленуі заңды құбылыс болып табылады. Әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруға бағытталған ойындарды жүйелі пайдалану арқылы баланың тұлғалық дамуына берік негіз қаланады.

Балалардың әлеуметтік дағдыларына адамдармен тиімді қарым-қатынас жасау, өзара түсіністік орнату, ынтымақтастыққа бейім болу, жанжалдарды бейбіт жолмен шеше алу, өзгелердің пікірін құрметтеу және ортақ мақсатқа қол жеткізу үшін бірлесе әрекет ету қабілеттері жатады. Бұл қасиеттердің барлығы мектепке дейінгі кезеңде қарқынды қалыптасатындықтан, тәрбие процесінде оларды дамытуға ерекше көңіл бөлінуі қажет. Баланың әлеуметтік тәжірибесі неғұрлым бай болған сайын, оның қоршаған ортаға бейімделуі де соғұрлым жеңіл жүзеге асады. Әсіресе қазіргі қоғамда коммуникацияның алуан түрлі формалары пайда болған жағдайда балалардың әлеуметтік құзыреттілігін қалыптастыру өзекті міндеттердің біріне айналып отыр. Әлеуметтік дағдылардың жеткіліксіз дамуы баланың құрдастарымен қарым-қатынасында қиындықтардың пайда болуына, өзіне деген

сенімсіздіктің қалыптасуына және ұжымдық әрекеттерге қатысу белсенділігінің төмендеуіне әкелуі мүмкін. Сондықтан мектепке дейінгі ұйым жағдайында балалардың әлеуметтік дамуына бағытталған педагогикалық жұмыстар жүйелі және мақсатты түрде жүргізілуі тиіс. Бұл бағыттағы ең тиімді құралдардың бірі ойын болып табылады, себебі ойын барысында бала өз еркімен әрекет етеді және әлеуметтік мінез-құлықтың әртүрлі үлгілерін тәжірибе жүзінде меңгереді. Ойынның табиғи тартымдылығы баланың белсенді қатысуына мүмкіндік береді, ал белсенділік кез келген тәрбиелік ықпалдың нәтижелілігін арттырады. Осы себептен ойын арқылы қалыптасқан әлеуметтік тәжірибе ұзақ уақыт бойы сақталып, баланың күнделікті өмірінде қолданылатын тұрақты дағдыға айналады. Мұндай ерекшелік ойынның тәрбиелік мүмкіндіктерінің жоғары екенін көрсетеді.

Ойын арқылы әлеуметтік дағдыларды қалыптастырудың маңызды бағыттарының бірі – балалардың өзара ынтымақтастық мәдениетін дамыту болып табылады. Қоғамдық өмірдің кез келген саласында адамның табысты болуы оның басқа адамдармен бірлесіп әрекет ете алу қабілетіне байланысты болғандықтан, бұл қасиетті ерте жастан қалыптастыру ерекше маңызға ие. Мектепке дейінгі кезеңде бала өзінің жеке мүддесі мен топ мүддесінің арасындағы байланысты толық түсіне бермейді, сондықтан ол көбіне өз қалауына сәйкес әрекет етуге ұмтылады. Осындай жағдайда ұжымдық ойындар балаларды ортақ мақсатқа жету үшін күш біріктіруге үйретеді және олардың өзара жауапкершілік сезімін қалыптастырады. Бір ойын барысында балалардың әрқайсысы белгілі бір міндет атқаратындықтан, олардың әрекеттері өзара тәуелді болады және бұл өз кезегінде бір-біріне көмектесу қажеттілігін туындатады. Мұндай тәжірибе балалардың тек коммуникативтік қабілеттерін ғана емес, сонымен бірге төзімділік, сыйластық және өзара қолдау көрсету сияқты адамгершілік қасиеттерін де дамытады. Ойын кезінде кездесетін түрлі жағдаяттар балаларды келіссөз жүргізуге, ортақ шешім қабылдауға және өзгелердің пікірін ескеруге үйретеді. Әсіресе бірнеше баланың қатысуымен ұйымдастырылатын шығармашылық ойындар әлеуметтік серіктестік дағдыларының қалыптасуына ерекше ықпал етеді, себебі мұндай ойындарда нәтижеге қол жеткізу әр қатысушының белсенділігіне байланысты болады. Ұжымдық әрекет тәжірибесі көбейген сайын балалардың өзара сенімі артып, олар әлеуметтік ортада өзін еркін сезіне бастайды. Осылайша ойын ынтымақтастық мәдениетін қалыптастыратын табиғи әрі тиімді педагогикалық құрал ретінде көрінеді.

Мектепке дейінгі ұйымда кеңінен қолданылатын сюжеттік-рөлдік ойындар балалардың әлеуметтік рөлдерді меңгеруіне және қоғамдық қатынастардың мәнін түсінуіне үлкен мүмкіндік береді. Бала дәрігердің, мұғалімнің, сатушының, құрылысшының немесе ата-ананың рөлін орындау арқылы белгілі бір әлеуметтік қызметтің мазмұнын түсіне бастайды және адамдар арасындағы өзара байланысты сезінеді. Мұндай ойындар барысында балалар тек белгілі бір кейіпкердің әрекетін қайталап қоймайды, олар сол рөлге тән мінез-құлық ерекшеліктерін, қарым-қатынас тәсілдерін және жауапкершілік элементтерін де меңгереді. Рөлдік әрекет баланың қиялын дамытуымен қатар оның әлеуметтік тәжірибесін байытады, себебі ол өмірде әлі кездеспеген жағдаяттарды ойын барысында модельдей алады. Педагогикалық тұрғыдан қарағанда мұндай ойындар балалардың әлеуметтік икемділігін арттырып, түрлі жағдайларға бейімделу қабілетін қалыптастырады. Рөлдік ойындар кезінде балалар өзара келісуге, міндеттерді бөлісуге және ортақ ережелерді сақтауға мәжбүр болады, ал бұл әлеуметтік тәртіптің негізгі элементтерін меңгеруге жағдай жасайды. Ойын барысында туындайтын пікір қайшылықтары мен келіспеушіліктер де тәрбиелік маңызға ие, өйткені олар балаларды мәселелерді бейбіт жолмен шешуге үйретеді. Бала белгілі бір рөлді орындау кезінде өз әрекетіне сырт көзбен қарауды үйренеді және бұл рефлексиялық қабілеттің қалыптасуына әсер етеді. Мұндай тәжірибе кейін мектеп өмірінде және қоғамдық ортада табысты әрекет етуге негіз болады. Сондықтан сюжеттік-рөлдік ойындар әлеуметтік тәрбиенің маңызды құрамдас бөлігі ретінде қарастырылуы тиіс.

Балалардың әлеуметтік дамуына әсер ететін маңызды факторлардың бірі – олардың эмоцияларын түсіну және басқару қабілеті болып табылады. Әлеуметтік қарым-қатынас сапасы көбіне адамның эмоционалдық жағдайына тәуелді болатындықтан, мектепке дейінгі

кезеңде эмоционалдық мәдениетті қалыптастыру ерекше назар аударуды қажет етеді. Ойын барысында балалар қуаныш, реніш, таңдану, қобалжу немесе жанашырлық сияқты әртүрлі сезімдерді бастан кешіреді және оларды білдірудің қолайлы тәсілдерін меңгереді. Егер тәрбиеші ойын процесін сауатты ұйымдастырса, балалар өз эмоцияларын бақылауға және өзгелердің көңіл күйін түсінуге үйренеді. Бұл қабілет әлеуметтік бейімделудің маңызды алғышарттарының бірі болып саналады. Эмоционалдық интеллект деңгейі жоғары бала құрдастарымен тез тіл табысып, жанжал жағдайларын жеңіл еңсереді және ортақ әрекетке белсенді қатысады. Ойын кезінде балалардың бір-біріне қолдау көрсетуі, жеңілген жолдасын жұбатуы немесе жетістікке жеткен құрбысын құттықтауы әлеуметтік сезімдердің қалыптасуына ықпал етеді. Мұндай тәжірибе тұлғаның адамгершілік қасиеттерін дамытуда ерекше рөл атқарады. Эмоционалдық тұрғыдан тұрақты балалар жаңа ортаға тез бейімделіп, өз мүмкіндіктерін еркін көрсете алады. Сондықтан ойын әрекеті эмоционалдық және әлеуметтік дамудың өзара байланысын қамтамасыз ететін маңызды құрал болып табылады.

Қазіргі мектепке дейінгі білім беру жүйесінде ойын технологияларын қолдану тек дәстүрлі ойындарды ұйымдастырумен шектелмейді, керісінше баланың жан-жақты дамуына ықпал ететін инновациялық әдістерді қамтиды. Заманауи педагогикада іскерлік ойындар, проблемалық жағдаяттарға негізделген ойындар, коммуникативтік тренинг элементтері енгізілген ойын түрлері кеңінен қолданыла бастады. Мұндай технологиялар балалардың тек қарым-қатынас жасау қабілетін ғана емес, олардың сыни ойлауын, бастамашылдығын және шешім қабылдау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Балалар белгілі бір мәселені шешуге бағытталған ойындарға қатысу арқылы өз көзқарастарын дәлелдеуге және өзгелердің пікірін тыңдауға үйренеді. Бұл өз кезегінде демократиялық қарым-қатынас мәдениетінің қалыптасуына ықпал етеді. Заманауи ойын технологиялары баланың дербестігін арттыруға және оның шығармашылық белсенділігін қолдауға бағытталғандықтан, олар әлеуметтік құзыреттіліктің қалыптасуына қолайлы жағдай жасайды. Педагог мұндай жұмыстарды ұйымдастырғанда әр баланың жас ерекшелігін, қызығушылығын және жеке мүмкіндігін ескеруі тиіс. Себебі әлеуметтік дағдыларды дамыту процесі барлық балада бірдей қарқынмен жүзеге аспайды. Жеке ерекшеліктерді ескере отырып ұйымдастырылған ойын әрекеті әр баланың өз әлеуетін толық ашуына мүмкіндік береді. Сондықтан заманауи ойын технологиялары мектепке дейінгі ұйым тәжірибесінде ерекше маңызға ие.

Баланың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруда отбасы мен балабақша арасындағы өзара ықпалдастықтың рөлі де өте жоғары. Егер балабақшада қалыптасқан әлеуметтік мінез-құлық үлгілері отбасында қолдау тапса, тәрбиелік әсер әлдеқайда нәтижелі болады. Балалар әлеуметтік нормаларды ең алдымен ересектердің әрекетін бақылау арқылы меңгеретіндіктен, ата-аналар мен тәрбиешілердің талаптары өзара үйлесімді болуы қажет. Отбасында ынтымақтастыққа, өзара құрметке және мәдени қарым-қатынасқа негізделген орта қалыптасқан жағдайда баланың әлеуметтік бейімделуі жеңілдей түседі. Тәрбиеші ата-аналарды ойынның тәрбиелік мүмкіндіктерімен таныстырып, оларды үй жағдайында қолдануға бағыт беруі маңызды. Мұндай серіктестік баланың әлеуметтік тәжірибесінің кеңеюіне және тәрбиелік ықпалдың бірізділігіне мүмкіндік береді. Баланың күнделікті өмірінде кездесетін әлеуметтік жағдаяттарды ойын арқылы талдау ата-аналарға да оның ішкі дүниесін тереңірек түсінуге көмектеседі. Педагог пен ата-ананың ортақ мақсаты болған жағдайда бала өзін қауіпсіз сезінеді және әлеуметтік белсенділігі артады. Бұл жағдай оның қарым-қатынас жасау мәдениетінің қалыптасуына оң әсер етеді. Сондықтан әлеуметтік дағдыларды дамыту мәселесін тек балабақша аясында қарастыру жеткіліксіз, ол отбасы мен білім беру ұйымының бірлескен қызметін талап ететін кешенді педагогикалық міндет болып табылады.

Қоғамның қарқынды өзгеруі мен ақпараттық кеңістіктің кеңеюі мектепке дейінгі ұйымдардағы тәрбие мазмұнына жаңа талаптар қойып отыр, өйткені бүгінгі күні баладан тек белгілі бір білім мен дағдыларды меңгеру ғана емес, әлеуметтік ортада өз орнын таба алу, әртүрлі адамдармен нәтижелі қарым-қатынас орнату және өзгермелі жағдайларға бейімделу қабілеті талап етіледі. Мұндай қасиеттердің негізі ерте балалық шақта қаланатындықтан, ойын

арқылы әлеуметтік дағдыларды дамыту мәселесі қазіргі педагогикадағы маңызды бағыттардың бірі ретінде қарастырылуда. Ойын барысында бала әлеуметтік әлемнің күрделі заңдылықтарын өзінің жас ерекшелігіне сәйкес түсініп, оларды тәжірибе жүзінде меңгере бастайды. Әрбір ойын белгілі бір деңгейде қоғамдық қатынастардың үлгісін көрсететіндіктен, бала адамдар арасындағы міндеттерді бөлу, өзара көмек көрсету, келісімге келу және жауапкершілікті сезіну сияқты құндылықтарды табиғи жолмен қабылдайды. Әлеуметтік тәжірибе көбіне тікелей әрекет арқылы игерілетін болғандықтан, ойын барысында алынған әсерлер мен тәжірибелер баланың санасында ұзақ уақыт сақталып, оның күнделікті мінез-құлқына ықпал етеді. Тәрбиеші ұйымдастырған ойын ортасы неғұрлым мазмұнды әрі дамытушы сипатта болса, баланың әлеуметтік белсенділігі де соғұрлым жоғары деңгейде қалыптасады. Балалардың бастамаларын қолдау, олардың пікірін тыңдау және ойын сюжеттерін өз бетінше дамытуына мүмкіндік беру әлеуметтік дербестіктің қалыптасуына жағдай жасайды. Мұндай тәжірибе балаға өзін тұлға ретінде сезінуге мүмкіндік беріп қана қоймай, өзгелердің құқықтары мен мүдделерін құрметтеуге үйретеді. Әлеуметтік тұрғыдан белсенді балалар жаңа ұжымға тез бейімделеді, өзара әрекет барысында туындайтын қиындықтарды жеңіл еңсереді және өз мүмкіндіктеріне сенімді болады. Сондықтан ойын әрекеті мектепке дейінгі кезеңдегі әлеуметтік тәрбиенің негізгі механизмі ретінде қарастырылып, оның мазмұны мен ұйымдастырылуына ерекше педагогикалық жауапкершілікпен қарау қажет.

Ойын арқылы әлеуметтік дағдыларды қалыптастырудың тиімділігі көбіне тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігіне және оның педагогикалық үдерісті ғылыми негізде ұйымдастыра алу қабілетіне байланысты болады, себебі кез келген ойын өздігінен тәрбиелік нәтиже бермейді, ол мақсатты ұйымдастырылған жағдайда ғана тұлғалық дамуға ықпал етеді. Тәрбиеші балалар арасындағы өзара қарым-қатынасты бақылап қана қоймай, қажет болған жағдайда олардың әрекеттерін бағыттап, әлеуметтік тәжірибені тереңдететін жағдайлар туындата білуі тиіс. Әсіресе балалар арасында түсінбеушілік немесе жанжал туындаған кезде педагогтың кәсіби араласуы олардың мәселені мәдениетті түрде шешу дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Мұндай жағдайда тәрбиеші дайын шешім ұсынудан гөрі балаларды өз бетінше ойлануға, келісім іздеуге және өз әрекеттерінің салдарын түсінуге жетелегені тиімді болып саналады. Әлеуметтік дағдыларды дамытуда ойын кеңістігінің мазмұны да ерекше рөл атқарады, өйткені баланың белсенді әрекетке қатысуы үшін қызықты әрі өмірмен байланысты жағдаяттар ұсынылуы қажет. Егер ойын сюжеттері баланың күнделікті тәжірибесіне жақын болса, оның эмоционалдық қатысу деңгейі жоғарылайды және меңгерілген әлеуметтік тәжірибе тұрақты сипат алады. Заманауи балабақша жағдайында ойындарды ұлттық құндылықтармен, халықтық педагогика элементтерімен және мәдени мұрамен ұштастыру ерекше маңызға ие, өйткені бұл баланың әлеуметтік дамуын рухани тәрбиемен байланыстыруға мүмкіндік береді. Ұлттық ойындар арқылы балалар тек қарым-қатынас жасауды ғана емес, өз халқының мәдениетін құрметтеуді, үлкенді сыйлауды және ұжымдық жауапкершілікті сезінуді де үйренеді. Осындай кешенді ықпал нәтижесінде әлеуметтік дағдылар тұлғаның жеке қасиетіне айналып, баланың болашақтағы өмірлік табыстылығының маңызды алғышарты ретінде қалыптасады. Сондықтан ойын технологияларын тиімді пайдалану мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының басым бағыттарының бірі болып қала береді және оның ғылыми-әдістемелік негіздерін одан әрі жетілдіру уақыт талабынан туындайтын маңызды міндеттердің қатарына жатады.

Қорытындылай келе, ойын мектепке дейінгі жастағы балалардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастырудың табиғи әрі нәтижелі құралы болып табылады. Ойын барысында бала қарым-қатынас жасау мәдениетін меңгеріп, ынтымақтастыққа үйренеді, өзгелердің пікірін құрметтеуге дағдыланады және өз әрекеттері үшін жауапкершілік сезімін қалыптастырады. Әлеуметтік дағдылардың ерте жастан дамуы баланың болашақтағы оқу жетістіктеріне, тұлғалық қалыптасуына және қоғамға табысты бейімделуіне тікелей әсер етеді. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда ойын технологияларын жүйелі әрі ғылыми негізде пайдалану тәрбие жұмысының негізгі бағыттарының бірі болуы тиіс. Тәрбиеші ойынның тәрбиелік

мүмкіндіктерін терең түсініп, оны балалардың жас ерекшеліктері мен жеке қажеттіліктеріне сәйкес ұйымдастырған жағдайда ғана жоғары нәтижеге қол жеткізе алады. Балабақша мен отбасының бірлескен әрекеті ойын арқылы қалыптасатын әлеуметтік тәжірибені нығайтып, оның тұрақты мінез-құлық дағдыларына айналуына ықпал етеді. Осылайша ойын баланың жан-жақты дамуын қамтамасыз ететін, оның әлеуметтік құзыреттілігін қалыптастыратын және болашақ өмірге дайындайтын маңызды педагогикалық құрал ретінде өзінің өзектілігін сақтай береді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды дамытудың тұжырымдамалық негіздері. – Астана, 2023. – 78 б.

2. Salovey P., Mayer J.D. Emotional Intelligence // Imagination, Cognition and Personality. – 1990. – Vol. 9. – № 3. – P. 185–211.

3. Denham S.A. Social-Emotional Competence as Support for School Readiness // Early Education and Development. – 2006. – Vol. 17. – № 1. – P. 57–89.

Бектембаева Сымбат Фархатқызы
Арнайы пән оқытушысы, «Есептеу техникасы және бағдарламамен қамтамасыздандыру» бөлімі
Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
«Түркістан Ахмет Ясауи» кәсіби колледжі
Түркістан қаласы

CISCO PACKET TRACER БАҒДАРЛАМАСЫН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ ЖЕЛІЛІК ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Кіріспе

Қазіргі ақпараттық қоғамда компьютерлік желілер барлық салада кеңінен қолданылады. Білім беру ұйымдары, мемлекеттік мекемелер, кәсіпорындар, банктер, медициналық орталықтар және түрлі цифрлық қызметтер тұрақты желілік инфрақұрылым арқылы жұмыс істейді. Сондықтан желілерді дұрыс құру, баптау, қорғау және ақауларды анықтау IT мамандары үшін маңызды кәсіби дағды болып саналады.

Бағдарламалық қамтамасыз ету, есептеу техникасы және ақпараттық жүйелер бағытында оқитын студенттер тек теориялық біліммен шектелмей, желілік құрылғылармен практикалық жұмыс істей білуі қажет. Алайда оқу орнында әр студентке жеке маршрутизатор, коммутатор, кабель және басқа да желілік құрылғылар беру әрдайым мүмкін бола бермейді. Мұндай жағдайда виртуалды зертханалар мен симуляциялық бағдарламалар тиімді шешім ретінде қолданылады.

Cisco Packet Tracer — компьютерлік желілерді модельдеуге, желілік құрылғыларды баптауға және олардың жұмысын тексеруге мүмкіндік беретін оқу бағдарламасы. Бұл бағдарлама студенттерге маршрутизатор, коммутатор, компьютер, сервер, сымсыз құрылғы сияқты элементтерді виртуалды ортада орналастырып, олардың арасындағы байланысты құруға жағдай жасайды. Packet Tracer арқылы студент нақты құрылғысыз-ақ желі топологиясын құра алады, IP мекенжай бере алады, ping командасы арқылы байланысты тексереді және желідегі қателерді тауып түзетеді.

Осыған байланысты Cisco Packet Tracer бағдарламасын оқу процесінде қолдану студенттердің желілік ойлау қабілетін, практикалық дағдыларын және техникалық мәселені шешу қабілетін дамытуға мүмкіндік береді.

Зерттеудің мақсаты мен міндеттері

Зерттеудің мақсаты — Cisco Packet Tracer бағдарламасын қолдану арқылы студенттердің компьютерлік желілер бойынша практикалық дағдыларын қалыптастыру жолдарын сипаттау және оның оқу процесіндегі тиімділігін көрсету.

Зерттеу міндеттері:

- компьютерлік желілерді оқытуда виртуалды зертхананың маңызын анықтау;
- Cisco Packet Tracer бағдарламасының негізгі мүмкіндіктерін сипаттау;
- студенттердің желілік дағдыларын қалыптастыру кезеңдерін ұсыну;
- қарапайым желі топологиясын құрудың практикалық үлгісін көрсету;
- желілік құрылғыларды баптау және байланыс сапасын тексеру жолдарын талдау;
- бағдарламаны оқу процесінде қолданудың артықшылықтары мен шектеулерін анықтау.

Зерттеу әдістері

Жұмыста сипаттамалық талдау, салыстырмалы талдау, жобалық модельдеу, практикалық тапсырма құрастыру және виртуалды зертханалық жұмыс әдістері қолданылды. Практикалық негіз ретінде Cisco Packet Tracer бағдарламасында жергілікті желі үлгісін құру, желілік құрылғыларды орналастыру, IP мекенжай беру, құрылғылар арасындағы байланысты тексеру және желідегі қателерді анықтау әрекеттері алынды.

Бұл әдістер студенттердің тек дайын ақпаратты қабылдауын емес, нақты әрекет жасау арқылы білім алуын қамтамасыз етеді. Себебі компьютерлік желілерді меңгеруде теорияны түсіну маңызды болғанымен, негізгі нәтиже практикалық жұмыста көрінеді.

Компьютерлік желі — ақпарат алмасу мақсатында бір-бірімен байланысқан компьютерлер, серверлер, желілік құрылғылар және бағдарламалық қызметтер жиынтығы. Желінің негізгі міндеті — деректерді бір құрылғыдан екінші құрылғыға сенімді, жылдам және қауіпсіз жеткізу.

Желі бірнеше түрге бөлінеді: жергілікті желі, ауқымды желі, сымсыз желі, корпоративтік желі және ғаламдық желі. Жергілікті желі көбіне бір кабинет, бір ғимарат немесе бір ұйым ішінде қолданылады. Мұндай желіде компьютерлер коммутатор арқылы байланысады. Ал әртүрлі желілерді бір-бірімен байланыстыру үшін маршрутизатор қолданылады.

Желіні дұрыс құру үшін студент бірнеше негізгі ұғымды меңгеруі қажет. Оларға IP мекенжай, subnet mask, default gateway, DNS, MAC address, switch, router, port, кабель түрлері және желілік протоколдар жатады. Бұл ұғымдарды тек теория түрінде оқу жеткіліксіз. Студент оларды нақты желі топологиясында қолданып көрген кезде ғана толық түсінеді.

Сондықтан компьютерлік желілер пәнінде тәжірибелік сабақтардың рөлі өте жоғары. Практикалық тапсырмалар арқылы студент желінің қалай жұмыс істейтінін көреді, құрылғыларды баптайды, командаларды қолданады және жіберілген қателердің себебін анықтайды. Мұндай жұмыс болашақ IT маманының кәсіби дайындығын күшейтеді.

Cisco Packet Tracer бағдарламасының мүмкіндіктері

Cisco Packet Tracer бағдарламасы компьютерлік желілерді оқытуға арналған ыңғайлы симуляциялық орта болып табылады. Бағдарламаның негізгі артықшылығы — студентке желіні виртуалды түрде құруға мүмкіндік беруі. Яғни, студент нақты құрылғыларды қолданбай-ақ, маршрутизатор, коммутатор, компьютер, ноутбук, сервер, принтер, IP phone және сымсыз құрылғыларды жұмыс аймағына орналастыра алады.

Бағдарламада желі топологиясын құру drag-and-drop әдісі арқылы жүзеге асады. Қолданушы қажетті құрылғыны таңдап, жұмыс алаңына орналастырады, оларды кабель арқылы қосады және әр құрылғыға тиісті параметрлер енгізеді. Мұндай визуалды орта студенттің желі құрылымын жақсы түсінуіне көмектеседі.

Cisco Packet Tracer бағдарламасының негізгі мүмкіндіктері:

- желі топологиясын құру;
- маршрутизатор мен коммутаторды баптау;
- компьютерлерге IP мекенжай беру;
- құрылғылар арасындағы байланысты тексеру;
- ping және tracert сияқты командаларды қолдану;
- VLAN, DHCP, DNS, static routing, dynamic routing тақырыптарын модельдеу;

• желідегі ақауларды анықтау және түзету;
• simulation mode арқылы пакеттердің қозғалысын бақылау.

Бұл мүмкіндіктер студенттердің желі туралы теориялық білімін нақты әрекетпен байланыстырады. Мысалы, студент IP мекенжай дұрыс берілмесе, құрылғылар байланыспайтынын бірден көреді. Немесе default gateway көрсетілмесе, басқа желіге шығу мүмкін болмайтынын тәжірибе арқылы түсінеді.

Cisco Packet Tracer арқылы желілік дағдыларды қалыптастыру кезеңдері

Студенттердің желілік дағдыларын қалыптастыру бірден күрделі тапсырмадан басталмауы керек. Оқу процесінде тапсырмалар қарапайымнан күрделіге қарай ұйымдастырылуы тиіс.

Бірінші кезең — интерфейспен танысу. Бұл кезеңде студент Cisco Packet Tracer бағдарламасын ашып, жұмыс аймағын, құрылғылар панелін, кабель түрлерін және негізгі мәзірлерді үйренеді. Студент компьютер, коммутатор және маршрутизатор құрылғыларын тауып, оларды жұмыс алаңына орналастырып көреді.

Екінші кезең — қарапайым жергілікті желі құру. Студент екі немесе бірнеше компьютерді коммутатор арқылы қосады. Әр компьютерге IP мекенжай береді және ping командасы арқылы байланысты тексереді. Бұл кезең студентке LAN желісінің негізгі жұмыс логикасын түсіндіреді.

Үшінші кезең — маршрутизаторды қолдану. Бұл кезеңде екі түрлі желі құрылады және олар маршрутизатор арқылы байланыстырылады. Студент router интерфейстеріне IP мекенжай енгізуді, default gateway көрсетуді және әртүрлі желілер арасындағы байланысты тексеруді үйренеді.

Төртінші кезең — желілік қызметтерді баптау. Мұнда DHCP, DNS, Web Server сияқты қызметтер қарастырылады. DHCP арқылы IP мекенжайды автоматты түрде тарату, DNS арқылы домен атауын IP мекенжаймен байланыстыру және Web Server арқылы веб-бетті ашу тәжірибесі орындалады.

Бесінші кезең — ақауларды анықтау. Бұл кезеңде студентке қате бапталған желі беріледі. Мысалы, бір компьютердің IP мекенжайы дұрыс емес, кабель дұрыс таңдалмаған немесе gateway көрсетілмеген болуы мүмкін. Студент қатені тауып, оны түзетуі қажет. Бұл кезең troubleshooting дағдысын дамытады.

Практикалық жұмыс үлгісі

Тақырыбы: Cisco Packet Tracer бағдарламасында қарапайым жергілікті желі құру

Мақсаты: студенттерге компьютерлерді коммутатор арқылы байланыстыруды, IP мекенжай беруді және желі байланысын тексеруді үйрету.

Қажетті құрылғылар:
• 2 дана PC;
• 1 дана Switch;
• Copper Straight-Through кабелі;
• Cisco Packet Tracer бағдарламасы.

Жұмыстың орындалу барысы:
1. Cisco Packet Tracer бағдарламасын іске қосу.
2. Жұмыс аймағына екі компьютер орналастыру.
3. Бір коммутатор таңдап, жұмыс аймағына қою.
4. Әр компьютерді коммутаторға Copper Straight-Through кабелі арқылы қосу.
5. Бірінші компьютерге IP мекенжай беру: 192.168.1.2.
6. Екінші компьютерге IP мекенжай беру: 192.168.1.3.
7. Екі компьютерге де subnet mask ретінде 255.255.255.0 мәнін енгізу.
8. Command Prompt бөлімін ашып, ping 192.168.1.3 командасын орындау.
9. Егер жауап келсе, желі дұрыс құрылған деп есептеледі.
10. Егер жауап келмесе, кабельді, IP мекенжайды және құрылғы порттарын тексеру.

Күтілетін нәтиже: студент екі компьютер арасында желілік байланыс орнатады, IP мекенжайдың маңызын түсінеді және ping командасы арқылы байланысты тексеруді үйренеді.

Келесі тапсырма ретінде студенттерге үш компьютерден тұратын желі құру, сервер қосу, DHCP қызметін баптау немесе екі түрлі желіні маршрутизатор арқылы байланыстыру ұсынылады.

Практикалық маңызы

Cisco Packet Tracer бағдарламасын қолданудың практикалық маңызы өте жоғары. Біріншіден, бағдарлама студентке қауіпсіз ортада тәжірибе жасауға мүмкіндік береді. Нақты құрылғыда қате баптау желінің жұмысын бұзуы мүмкін, ал симуляциялық ортада студент қатеден қорықпай үйренеді.

Екіншіден, бағдарлама материалды визуалды түрде түсіндіреді. Студент құрылғылардың қалай қосылғанын, кабельдің қай портқа жалғанғанын және пакеттердің қандай бағытпен қозғалатынын көре алады. Бұл желілік процестерді түсінуді жеңілдетеді.

Үшіншіден, Cisco Packet Tracer студенттің логикалық ойлау қабілетін дамытады. Желідегі ақауды табу үшін студент IP мекенжайды, subnet mask мәнін, gateway параметрін, кабель түрін және құрылғы күйін бірге талдауы қажет. Бұл болашақ IT маманына қажет troubleshooting мәдениетін қалыптастырады.

Төртіншіден, бағдарлама оқу процесін интерактивті етеді. Студент дайын теорияны ғана оқымай, өзі желі құрады, баптайды, тексереді және нәтижесін көреді. Мұндай тәсіл білім алушының пәнге қызығушылығын арттырады.

Бесіншіден, Cisco Packet Tracer колледж жағдайында қолжетімді оқыту құралы бола алады. Барлық аудиторияда нақты маршрутизатор мен коммутатор болмауы мүмкін, бірақ компьютерлік сыныпта Packet Tracer арқылы көптеген зертханалық жұмыс өткізуге болады.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, Cisco Packet Tracer бағдарламасын қолдану студенттердің компьютерлік желілер бойынша практикалық дағдыларын қалыптастыруда тиімді құрал болып табылады. Бағдарлама студенттерге желі топологиясын құруға, құрылғыларды баптауға, IP мекенжай беруге, байланысты тексеруге және желідегі ақауларды анықтауға мүмкіндік береді.

Cisco Packet Tracer арқылы оқыту теория мен практиканы байланыстырады. Студент желі туралы ұғымдарды тек оқып қана қоймай, оларды виртуалды ортада қолданып көреді. Бұл оның кәсіби ойлауын, техникалық сауаттылығын және мәселені шешу қабілетін дамытады.

Жоба нәтижесінде Cisco Packet Tracer бағдарламасында студенттердің желілік дағдыларын қалыптастыруға арналған оқу үлгісі ұсынылды. Бұл үлгі колледждерде, IT пәндерінде және желілік технологиялар сабақтарында практикалық жұмыс ретінде қолдануға ыңғайлы. Болашақта бұл бағытты күрделендіріп, VLAN, routing, DHCP, DNS, wireless network және network security тақырыптарымен толықтыруға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Cisco Networking Academy. Cisco Packet Tracer оқу материалдары.
2. Cisco Networking Academy. Getting Started with Cisco Packet Tracer.
3. Cisco Networking Academy. Networking Basics course materials.
4. Kurose J., Ross K. Computer Networking: A Top-Down Approach.
5. Tanenbaum A. Computer Networks.
6. W3Schools. Networking and web technology learning resources.
7. MDN Web Docs. Web technology documentation.

Тұрымбетова Гүлнұр Жалғасбекқызы
Арнайы пән оқытушысы, «Есептеу техникасы және бағдарламамен қамтамасыздандыру» бөлімі
Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
«Түркістан Ахмет Ясауи» кәсіби колледжі
Түркістан қаласы

IT ПӘНДЕРІНДЕ ДЕҢГЕЙЛІК ТАПСЫРМАЛАР ЖҮЙЕСІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ

Кіріспе

Қазіргі цифрлық қоғамда ақпараттық технологиялар барлық кәсіби саланың ажырамас бөлігіне айналды. Бағдарламалау, деректер қоры, компьютерлік желі, веб-технология, ақпараттық қауіпсіздік және жасанды интеллект бағыттары еңбек нарығында сұранысы жоғары құзыреттер қатарына жатады. Сондықтан IT мамандарын даярлау үдерісі тек теориялық білім берумен шектелмеуі тиіс. Студент нақты есепті талдай алуы, алгоритм құра білуі, бағдарламалық шешім жасай алуы, деректерді өңдеуі, техникалық қателерді анықтауы және өз жұмысының нәтижесін дәлелдей білуі қажет.

IT пәндерінің ерекшелігі - білімнің практикалық әрекет арқылы қалыптасуында. Мысалы, бағдарламалауды меңгеру үшін синтаксисті жаттау жеткіліксіз; студент код жазып, қате тауып, алгоритмді оңтайландырып, бағдарламаны тестілеуі керек. Деректер қоры пәнінде кесте құрылымын құрып, SQL сұраныстарын орындау маңызды. Веб-технологияда интерфейс жасау, стиль беру, JavaScript арқылы әрекет қосу қажет. Компьютерлік желілерде құрылғыларды баптау, IP мекенжай беру және байланысты тексеру тәжірибесі керек.

Оқу тобындағы студенттердің дайындық деңгейі бірдей болмайды. Бір студент теорияны тез түсінеді, екіншісі практикалық әрекет арқылы жақсы меңгереді, үшіншісі қосымша шығармашылық тапсырмалар орындауға дайын болады. Осындай айырмашылықтарды ескермей, барлығына бірдей тапсырма беру оқу нәтижесінің төмендеуіне әкелуі мүмкін. Сондықтан IT пәндерінде деңгейлік тапсырмалар жүйесін қолдану тиімді әдістемелік шешім болып табылады.

Деңгейлік тапсырмалар жүйесі студентке қарапайым тапсырмадан күрделі кәсіби жағдайға дейін біртіндеп көтерілуге мүмкіндік береді. Бұл тәсіл білім алушының базалық білімін бекітіп қана қоймай, кәсіби ойлауын, жауапкершілігін, өздігінен ізденуін және нақты IT өнім жасау қабілетін дамытады. Әсіресе колледж және жоғары оқу орны жағдайында деңгейлік тапсырмалар студенттің пәнге деген қызығушылығын арттырып, оқу нәтижесін өлшеуге қолайлы жағдай жасайды.

IT пәндерін оқытуда деңгейлік жүйені қолдану оқытушы үшін де тиімді. Оқытушы бір тақырыпты бірнеше күрделілік деңгейінде жоспарлай алады, студенттердің орындау барысын бақылап, жеке қолдау көрсете алады. Сонымен қатар деңгейлік тапсырмалар студенттерді топтық жұмысқа, өзара бағалауға, жобалық қорғауға және кәсіби терминдермен сөйлеуге дағдыландырады.

Зерттеудің өзектілігі

Зерттеудің өзектілігі білім беру жүйесінде құзыреттілікке бағытталған оқытудың күшеюімен байланысты. Қазіргі еңбек нарығы дипломы бар маманнан ғана емес, нақты кәсіби міндетті орындай алатын, жаңа технологияны тез меңгеретін, ақпаратпен жұмыс істейтін және мәселені дербес шеше алатын маманды талап етеді. IT саласында бұл талап ерекше маңызды, себебі технологиялар тез өзгеріп, бағдарламалық құралдар үнемі жаңарып отырады.

Көп жағдайда студент теориялық материалды түсінгенімен, оны нақты жағдайда қолдануға қиналады. Мысалы, студент цикл ұғымын біледі, бірақ оны деректерді өңдеу есебінде дұрыс қолданбауы мүмкін. SQL командасын жаттағанымен, нақты деректер базасынан қажетті ақпаратты таңдау кезінде қате жібереді. HTML тегтерін білсе де, толық құрылымды веб-бет жасай алмауы мүмкін. Мұндай қиындықтарды азайтудың бір жолы - оқу тапсырмаларын деңгей бойынша жүйелеу.

Деңгейлік тапсырмалар студентке бірден күрделі жоба бермей, алдымен негізгі әрекетті меңгеруге, содан кейін оны кеңейтуге және соңында шығармашылық шешім ұсынуға мүмкіндік береді. Бұл оқыту процесін психологиялық тұрғыдан да жеңілдетеді: студент өз жетістігін кезең-кезеңімен көріп, келесі деңгейге өтуге ынталанады.

IT пәндеріндегі деңгейлік тапсырмалар жүйесі білім алушының кәсіби құзыреттілігін кешенді дамытуға бағытталады. Ол тек пәндік білімді емес, сонымен бірге логикалық ойлау, алгоритмдеу, деректерді талдау, техникалық құжаттама жазу, командалық жұмыс, жобаны таныстыру және өзіндік бағалау сияқты қабілеттерді қалыптастырады.

Зерттеудің мақсаты мен міндеттері

Зерттеудің мақсаты - IT пәндерінде деңгейлік тапсырмалар жүйесін қолдану арқылы студенттердің кәсіби құзыреттілігін дамыту жолдарын сипаттау және оның оқу процесіндегі тиімділігін көрсету.

Зерттеу міндеттері:

• IT пәндерін оқытуда деңгейлік тапсырмалар жүйесінің маңызын анықтау;

• кәсіби құзыреттілік ұғымын IT маманын даярлау тұрғысынан сипаттау;

• деңгейлік тапсырмаларды құрастыру қағидаларын ұсыну;

• бағдарламалау, деректер қоры, веб-технология, компьютерлік желі және ақпараттық қауіпсіздік пәндері бойынша тапсырма үлгілерін көрсету;

• студенттердің практикалық, алгоритмдік, жобалық және зерттеушілік дағдыларын дамыту жолдарын талдау;

• деңгейлік тапсырмалар жүйесін бағалау және жетілдіру мүмкіндіктерін анықтау;

• студенттердің оқу нәтижесін бақылауға арналған бағалау критерийлерін ұсыну.

Зерттеу әдістері

Жұмыста сипаттамалық талдау, педагогикалық бақылау, салыстырмалы талдау, практикалық тапсырма құрастыру, жобалық модельдеу және нәтижені бағалау әдістері қолданылды. Теориялық негіз ретінде құзыреттілікке бағытталған оқыту, деңгейлеп оқыту технологиясы және практикалық-бағдарлы білім беру ұстанымдары алынды.

Практикалық негіз ретінде IT пәндеріндегі нақты оқу әрекеттері қарастырылды: алгоритм құру, бағдарлама жазу, SQL сұранысын орындау, веб-бет жасау, желі топологиясын құру, қате табу және жобалық жұмысты қорғау. Бұл әдістер студенттің дайын ақпаратты қабылдауына ғана емес, өз бетінше әрекет жасап, кәсіби жағдайды шешуіне бағытталған.

Деңгейлік тапсырмаларды талдау кезінде тапсырманың мақсаты, күрделілік деңгейі, орындалу уақыты, қажетті құралдар, күтілетін нәтиже және бағалау өлшемдері ескерілді. Мұндай жүйелеу оқытушыға оқу процесін нақты жоспарлауға, ал студентке өз мүмкіндігін біртіндеп дамытуға жағдай жасайды.

Зерттеу барысында тапсырмалардың мазмұны студенттердің жас ерекшелігіне, оқу бағдарламасына, материалдың күрделілігіне және техникалық құралдардың қолжетімділігіне сәйкестендірілді. Мысалы, бастапқы деңгейде дайын үлгімен жұмыс істеу ұсынылса, жоғары деңгейде студент өз шешімін жобалап, оны қорғауға тиіс.

IT пәндерінде деңгейлік тапсырмалар жүйесінің теориялық негіздері

Деңгейлік тапсырмалар жүйесі - оқу материалын студенттердің дайындық деңгейіне, қабілетіне және оқу мақсатына қарай бірнеше күрделілік сатысына бөліп ұйымдастыру тәсілі. Бұл жүйе студенттің бастапқы білімін ескеріп, оны біртіндеп жоғары нәтижеге жеткізуге бағытталады. IT пәндерінде мұндай тәсіл өте маңызды, себебі әр тақырыпта теориялық ұғым мен практикалық әрекет тығыз байланыста болады.

Деңгейлік оқытуда тапсырмалар қарапайымнан күрделіге қарай беріледі. Бірінші деңгейде студент негізгі ұғымды таниды, дайын үлгіні қайталайды, терминдерді түсінеді. Екінші деңгейде студент алған білімін белгілі бір алгоритм бойынша қолданады. Үшінші деңгейде қате, проблема немесе өзгертілген жағдай беріледі. Төртінші деңгейде студент шығармашылық немесе жобалық өнім жасайды.

IT пәндерінде деңгейлік тапсырмалардың тиімділігі олардың нақты нәтижеге бағытталуында. Мысалы, бағдарламалау сабағында нәтиже - жұмыс істейтін бағдарлама;

деректер қоры сабағында нәтиже - дұрыс құрылған кесте және сұраныс; веб-технологияда нәтиже - дайын веб-бет; желі пәнінде нәтиже - байланысы тексерілген желі топологиясы. Осылайша студент өз еңбегінің нақты нәтижесін көре алады.

Деңгейлік тапсырмалар студенттің танымдық белсенділігін арттырады. Білім алушы тапсырманы орындау барысында өзіне сұрақ қояды: қандай дерек керек, қандай оператор қолданамын, қате қай жерден шықты, нәтижені қалай жақсартамын? Мұндай сұрақтар кәсіби ойлаудың қалыптасуына ықпал етеді.

Деңгейлік жүйеде оқытушының рөлі де өзгереді. Оқытушы тек ақпарат беруші емес, оқу процесін ұйымдастырушы, бағыт беруші және кеңесші ретінде әрекет етеді. Ол тапсырманың деңгейін дұрыс таңдап, студентті қолдап, нәтижесін бағалап, келесі даму қадамын анықтайды.

Кәсіби құзыреттіліктің құрылымы және оны дамыту жолдары

Кәсіби құзыреттілік - студенттің болашақ мамандығына қажетті білімді, дағдыны, тәжірибені және жауапкершілікті нақты кәсіби жағдайда қолдана алу қабілеті. IT саласында бұл құзыреттілік бірнеше компоненттен тұрады: техникалық білім, алгоритмдік ойлау, ақпаратты талдау, бағдарламалық құралдарды қолдану, қате табу, топпен жұмыс істеу және нәтижені түсіндіру.

Техникалық құзыреттілік студенттің нақты технологиямен жұмыс істей алуын білдіреді. Мысалы, Python тілінде код жазу, SQL арқылы сұраныс құру, HTML/CSS көмегімен веб-бет жасау, Cisco Packet Tracer ортасында желі құру немесе Git жүйесінде жоба нұсқасын сақтау. Бұл құзыреттілік практикалық тапсырмалар арқылы қалыптасады.

Алгоритмдік құзыреттілік мәселені логикалық кезеңдерге бөлу, шешу жолын жоспарлау және тиімді алгоритм құру қабілетімен байланысты. IT маманы үшін бұл қабілет негізгі кәсіби дағды болып саналады. Деңгейлік тапсырмалар алгоритмдік ойлауды біртіндеп дамытады: алдымен дайын алгоритм түсіндіріледі, кейін студент оны өзгертеді, соңында өз алгоритмін жасайды.

Ақпараттық-аналитикалық құзыреттілік деректерді жинау, өңдеу, салыстыру және қорытынды шығару әрекеттерін қамтиды. Деректер қоры, электрондық кесте, статистикалық есеп, лог-файл немесе қолданушы енгізген мәліметтермен жұмыс істеу барысында бұл құзыреттілік айқын көрінеді.

Коммуникативтік және жобалық құзыреттілік студенттің өз жұмысын түсіндіру, топпен бірлесу, жобаны қорғау, техникалық терминдерді дұрыс қолдану және кері байланысқа жауап беру қабілетін дамытады. IT саласында маман тек код жазып қана қоймай, тапсырыс берушімен, әріптестермен және қолданушылармен де жұмыс істейді.

Деңгейлік тапсырмалар осы компоненттердің әрқайсысын мақсатты түрде дамытуға мүмкіндік береді. Бастапқы деңгей студенттің негізгі ұғымдарды түсінуін қамтамасыз етеді. Орта деңгей кәсіби әрекет алгоритмін меңгертеді. Жоғары деңгей студентті өздігінен шешім қабылдауға, зерттеуге және өнім жасауға бағыттайды.

Кәсіби құзыреттілік компоненттері мен деңгейлік тапсырмалар байланысы:

Құзыреттілік компоненті	**Қалыптасатын дағды**	**Тапсырма мысалы**
Техникалық құзыреттілік	Бағдарламалық құралды қолдану, параметрлерді баптау, код жазу	Python ортасында бағдарлама құру, SQL сұранысын орындау, желі топологиясын баптау
Алгоритмдік құзыреттілік	Мәселені кезеңге бөлу, шарт пен цикл қолдану, шешім жолын жоспарлау	Есептің блок-схемасын құру, массивті сұрыптау алгоритмін жазу
Ақпараттық-аналитикалық құзыреттілік	Деректерді өңдеу, салыстыру, сүзу және қорытынды шығару	Кестеден қажетті ақпаратты таңдау, статистикалық нәтиже шығару
Коммуникативтік құзыреттілік	Жобаны түсіндіру, топпен жұмыс істеу, терминдерді дұрыс қолдану	Дайын веб-жобаны қорғау, топтық желі жобасын таныстыру
Шығармашылық құзыреттілік	Жаңа өнім жасау, интерфейсті жақсарту, балама шешім ұсыну	Қолданушыға арналған шағын қосымша немесе сайт прототипін жасау

Деңгейлік тапсырмаларды құрастыру қағидалары

IT пәндерінде деңгейлік тапсырмаларды құрастыру жүйелі жоспарлауды талап етеді. Бірінші қағида - оқу мақсатының нақтылығы. Оқытушы сабақ соңында студент қандай білім мен дағдыға ие болуы керек екенін нақты белгілейді. Мысалы, студент Python тілінде цикл қолдана алуы, SQL арқылы деректерді сүзуі немесе веб-бетке интерактивті элемент қосуы тиіс.

Екінші қағида - тапсырманың бірізділігі. Әр деңгей алдыңғы деңгейдің нәтижесіне сүйенуі керек. Егер бірінші деңгейде студент дайын кодты іске қосса, екінші деңгейде оны өзгертеді, үшінші деңгейде қатесін табады, төртінші деңгейде сол тақырыпқа байланысты жеке жоба жасайды. Мұндай байланыс оқу әрекетін түсінікті әрі нәтижелі етеді.

Үшінші қағида - практикалық бағыттылық. IT пәніндегі тапсырма мүмкіндігінше нақты кәсіби жағдайға жақын болуы керек. Мысалы, «айнымалы тақырыбын оқу» орнына «дүкендегі тауар бағасын есептейтін бағдарлама жасау» тапсырмасы беріледі. Бұл студентке білімнің өмірлік және кәсіби маңызын түсіндіреді.

Төртінші қағида - бағалау өлшемдерінің ашықтығы. Студент тапсырманы орындамас бұрын қандай талаптар бойынша бағаланатынын білуі керек. Бағалау кодтың жұмыс істеуіне ғана емес, құрылымына, түсініктілігіне, қате өңдеуіне, нәтижені көрсетуіне және қорғауына да қатысты болуы тиіс.

Бесінші қағида - кері байланыс пен рефлексия. Студент тапсырманы орындағаннан кейін қандай қиындық болғанын, қандай әдіс қолданғанын, нәтижені қалай жақсартуға болатынын талдауы қажет. Бұл кезең кәсіби ойлау мәдениетін қалыптастырады.

Алтыншы қағида - қолжетімділік пен саралау. Тапсырмалар барлық студент үшін орындалатын болуы керек, бірақ қабілеті жоғары студентке қосымша күрделі бөлік ұсынылуы қажет. Осылайша деңгейлік жүйе әлсіз студентті қолдап, озат студенттің дамуын тоқтатпайды.

Деңгейлік тапсырмаларды құрастырудың жалпы моделі:

Деңгей	Мазмұны	Студент әрекеті	Күтілетін нәтиже
I деңгей	Базалық білімді меңгеру, дайын үлгімен жұмыс	Терминдерді анықтайды, дайын кодты іске қосады, қарапайым нәтиже алады	Негізгі ұғымды түсінеді және қарапайым әрекет орындайды
II деңгей	Алгоритмдік қолдану және стандартты есеп шығару	Код жазады, кесте құрады, сұраныс орындайды, параметрді өзгертеді	Білімді таныс жағдайда қолданады
III деңгей	Проблемалық жағдайды шешу	Қатені табады, кодты түзетеді, нәтижені тексереді, балама шешім ұсынады	Мәселені талдап, дұрыс шешім қабылдайды
IV деңгей	Шығармашылық немесе жобалық жұмыс	Жеке өнім жасайды, құжаттайды, қорғайды, нәтижесін жетілдіреді	Кәсіби құзыреттілік пен шығармашылық қабілет дамиды

IT пәндері бойынша деңгейлік тапсырмалар үлгілері

Деңгейлік тапсырмалар жүйесі барлық IT пәндерінде бірдей мазмұнда қолданылмайды. Әр пәннің мақсаты мен практикалық әрекеті әртүрлі болғандықтан, тапсырма құрылымы да соған сәйкес жоспарланады. Төменде бірнеше пән бойынша деңгейлік тапсырмалар үлгілері көрсетіледі.

Бағдарламалау пәні бойынша тапсырмалар

Бағдарламалау пәнінде деңгейлік тапсырмалар студенттің алгоритмдік ойлауын, синтаксисті дұрыс қолдануын және бағдарламаны тестілеу қабілетін дамытуға бағытталады. Бұл пәнде тапсырманы бірден күрделі жобадан бастау тиімді емес. Алдымен айнымалы, енгізу-шығару, шарт, цикл, функция сияқты негізгі ұғымдар меңгеріледі.

I деңгейде студент дайын кодты іске қосып, нәтижесін түсіндіреді. Мысалы, екі санның қосындысын есептейтін бағдарлама беріледі. Студент кодтағы айнымалылардың қызметін түсіндіреді және нәтижені жазады. II деңгейде студент ұқсас есепті өзі құрастырады: үш санның орташа мәнін табады немесе температураны Цельсийден Фаренгейтке түрлендіреді.

III деңгейде студентке қате жазылған код беріледі. Ол синтаксистік және логикалық қатені тауып, бағдарламаның дұрыс жұмыс істеуін қамтамасыз етеді. IV деңгейде студент нақты қолданушыға арналған шағын бағдарлама жасайды. Мысалы, студенттің үлгерімін есептейтін, тауар бағасын есептейтін немесе қарапайым калькулятор жасайтын бағдарлама құрастырады.

Деректер қоры пәні бойынша тапсырмалар

Деректер қоры пәнінде кәсіби құзыреттілік кесте құрылымын дұрыс жобалау, деректер арасындағы байланысты түсіну және SQL сұраныстарын қолдану арқылы қалыптасады. Деңгейлік тапсырмалар студентке деректерді тек енгізіп қана қоймай, оларды мағыналы түрде өңдеуге үйретеді.

I деңгейде студент дайын кестенің өрістерін анықтап, деректер типін түсіндіреді. II деңгейде студент өз кестесін құрып, бірнеше жазба енгізеді. III деңгейде студент SELECT, WHERE, ORDER BY, GROUP BY сияқты командалар арқылы деректерді сүзеді және талдайды. IV деңгейде шағын ақпараттық жүйенің деректер қорын жобалайды: мысалы, кітапхана, студенттер тізімі, дүкен қоймасы немесе емхана қабылдауы.

Деректер қорындағы деңгейлік тапсырмалар студентке ақпаратты құрылымдауды, деректердің тұтастығын сақтауды және сұраныс нәтижесін талдауды үйретеді. Бұл дағдылар болашақ ақпараттық жүйелер маманы үшін аса маңызды.

Веб-технология пәні бойынша тапсырмалар

Веб-технология пәнінде деңгейлік тапсырмалар студенттің HTML құрылымын, CSS безендіруін және JavaScript арқылы интерактивті әрекет жасауды меңгеруіне бағытталады. Бұл пәнде нәтиже көзге көрінетін болғандықтан, студенттің қызығушылығы жоғары болады.

I деңгейде студент дайын HTML құжатының құрылымын түсіндіреді: head, body, тақырып, абзац, сурет, сілтеме тегтерін анықтайды. II деңгейде студент өзі туралы қарапайым веб-бет жасайды, мәтін, сурет және сілтеме қосады. III деңгейде CSS арқылы дизайн береді, блоктарды орналастырады, түстер мен қаріптерді реттейді. IV деңгейде JavaScript арқылы батырма, форма, хабарлама шығару немесе мәліметті тексеру әрекетін қосады.

Мұндай тапсырмалар студенттің визуалды ойлауын, қолданушы интерфейсін жобалау қабілетін және клиенттік веб-технологиялармен жұмыс істеу дағдысын дамытады. Сонымен қатар студент өз жұмысын браузерде көріп, қателерді тез түзетуге үйренеді.

Компьютерлік желі пәні бойынша тапсырмалар

Компьютерлік желі пәнінде деңгейлік тапсырмалар желі топологиясын құру, құрылғыларды баптау, IP мекенжай беру және байланысты тексеру дағдыларын дамытуға бағытталады. Егер нақты құрылғылар жеткіліксіз болса, Cisco Packet Tracer сияқты симуляциялық орта қолдануға болады.

I деңгейде студент компьютер, коммутатор және маршрутизатор құрылғыларын таниды, олардың қызметін сипаттайды. II деңгейде екі немесе бірнеше компьютерді коммутатор арқылы қосып, IP мекенжай береді және ping командасы арқылы байланысты тексереді. III деңгейде екі түрлі желіні маршрутизатор арқылы байланыстырып, gateway параметрін дұрыс көрсетеді. IV деңгейде DHCP, DNS, VLAN немесе желідегі ақауды табу бойынша күрделі тапсырма орындайды.

Желі пәніндегі деңгейлік тапсырмалар студенттің troubleshooting дағдысын қалыптастырады. Студент байланыс неге жүрмей тұрғанын анықтау үшін IP мекенжайды, subnet mask мәнін, кабель түрін, порт күйін және маршрутизация параметрлерін бірге талдайды.

Ақпараттық қауіпсіздік пәні бойынша тапсырмалар

Ақпараттық қауіпсіздік пәнінде деңгейлік тапсырмалар студентке қауіпсіздік қағидаларын түсінуге, пароль саясатын бағалауға, файлдарды қорғауға және қауіп-қатерді

талдауға көмектеседі. Бұл пәнде тапсырмалар этикалық және құқықтық талаптарға сәйкес ұйымдастырылуы тиіс.

I деңгейде студент ақпараттық қауіпсіздік ұғымдарын анықтайды: құпиялылық, тұтастық, қолжетімділік, аутентификация, авторизация. II деңгейде қауіпсіз пароль жасау, файлға рұқсат деңгейін беру, антивирус параметрін тексеру сияқты қарапайым әрекеттер орындайды. III деңгейде фишингтік хаттың белгілерін талдайды, қауіпсіздік қатесін анықтайды, қолданушыға арналған нұсқаулық жасайды. IV деңгейде шағын ұйым үшін қауіпсіздік ережелерін немесе деректерді қорғау жоспарын ұсынады.

Бұл бағыттағы деңгейлік тапсырмалар студенттің жауапкершілігін, ақпараттық мәдениетін және кәсіби этикасын қалыптастырады. IT маманы үшін қауіпсіздік тек техникалық мәселе емес, ұйымның сенімділігі мен деректердің қорғалуына қатысты маңызды кәсіби міндет.

Практикалық жұмыс үлгісі

Тақырыбы: Python тілінде студенттердің бағаларын өңдеу бағдарламасын жасау

Мақсаты: студенттерге деректерді енгізу, тізіммен жұмыс істеу, шартты оператор, цикл, функция және нәтиже шығару әрекеттерін деңгейлік тапсырмалар арқылы меңгерту.

Қажетті құралдар: Python бағдарламалау тілі, PyCharm немесе Visual Studio Code ортасы, компьютер, тапсырма нұсқаулығы, бағалау парағы.

I деңгей - базалық тапсырма:

• бағдарламаны іске қосу және Python ортасын дайындау;
• студенттің аты-жөнін енгізу;
• үш пән бойынша баға енгізу;
• орташа балды есептеп, экранға шығару;
• нәтижені түсіндіру.

Күтілетін нәтиже: студент айнымалы, енгізу, шығару және арифметикалық амалдарды қолданады.

II деңгей - алгоритмдік тапсырма:

• бірнеше студенттің бағаларын тізімге енгізу;
• әр студенттің орташа балын есептеу;
• орташа балға қарай «өте жақсы», «жақсы», «қанағаттанарлық» деген нәтиже шығару;
• ең жоғары және ең төмен балды анықтау;
• нәтижені экранға реттелген түрде шығару.

Күтілетін нәтиже: студент тізім, цикл, шартты оператор және салыстыру амалдарын қолданады.

III деңгей - проблемалық тапсырма:

• бағдарламадағы қате енгізілген деректерді тексеру;
• 0 мен 100 аралығынан тыс балл енгізілсе, ескерту шығару;
• қайта енгізу мүмкіндігін жасау;
• кодты функцияларға бөлу;
• бағдарламаны тестілеу және қате жағдайларын талдау.

Күтілетін нәтиже: студент қате өңдеу, функция құру және бағдарламаны тексеру дағдысын қалыптастырады.

IV деңгей - шығармашылық тапсырма:

• студент бағаларын файлға сақтау;
• файлдан деректерді оқу;
• пәндер бойынша орташа көрсеткішті шығару;
• нәтижені кесте түрінде көрсету;
• бағдарламаның интерфейсін жақсарту немесе шағын есеп беру модулін қосу;
• жұмысты қысқаша қорғау және қолданылған алгоритмді түсіндіру.

Күтілетін нәтиже: студент шағын бағдарламалық өнім жасайды, деректермен жұмыс істейді және нәтижені қолданушыға түсінікті түрде ұсынады.

Бағалау критерийлері және күтілетін нәтижелер

Деңгейлік тапсырмаларды тиімді қолдану үшін бағалау критерийлері алдын ала белгіленуі тиіс. Бағалау студентке түсінікті, нақты және өлшенетін болуы керек. Егер студент қандай талап бойынша бағаланатынын білсе, тапсырманы мақсатты түрде орындайды және өз жұмысын жақсарта алады.

IT пәндерінде бағалау тек дұрыс жауаппен шектелмеуі керек. Мысалы, бағдарлама жұмыс істеуі мүмкін, бірақ код құрылымы нашар болса немесе қате өңдеу қарастырылмаса, кәсіби нәтиже толық болмайды. Сондықтан бағалау кезінде техникалық дұрыстық, алгоритм сапасы, кодтың оқылымдылығы, тестілеу, интерфейс, құжаттау және қорғау сапасы ескеріледі.

Бағалау парағы студенттің өзін-өзі бағалауына да мүмкіндік береді. Студент тапсырма соңында қай деңгейді толық орындағанын, қай жерде қиындық болғанын және келесі сабақта нені жақсарту керектігін белгілейді. Бұл рефлексия кәсіби дамудың маңызды бөлігі болып табылады.

Критерий	**Төмен деңгей**	**Орта деңгей**	**Жоғары деңгей**
Тапсырманың орындалуы	Тек негізгі бөлігі орындалған, қателер көп	Негізгі талаптар орындалған, аздаған қателер бар	Барлық деңгей толық орындалған, нәтиже тұрақты жұмыс істейді
Алгоритм және логика	Шешім толық емес немесе ретсіз	Шешім түсінікті, бірақ оңтайландыру қажет	Алгоритм тиімді, логикасы нақты және жүйелі
Код немесе жоба құрылымы	Құрылым сақталмаған, атаулар түсініксіз	Құрылым жалпы дұрыс, кейбір бөліктерді жақсарту керек	Құрылым таза, атаулар мағыналы, модульдік тәсіл қолданылған
Қате өңдеу және тестілеу	Қате жағдайлары қарастырылмаған	Негізгі қателер тексерілген	Көптеген қате жағдайлары қарастырылып, тест нәтижесі көрсетілген
Қорғау және түсіндіру	Жұмысын түсіндіруде қиналады	Негізгі бөліктерін түсіндіреді	Шешімін толық дәлелдеп, кәсіби терминдерді дұрыс қолданады

Деңгейлік тапсырмаларды сабақта қолдану кезеңдері

Сабақ барысында деңгейлік тапсырмаларды қолдану бірнеше кезеңнен тұрады. Бірінші кезең - мотивациялық кіріспе. Оқытушы тақырыптың кәсіби маңызын түсіндіреді және нақты өмірлік жағдай ұсынады. Мысалы, «дүкендегі сатылым есебін автоматтандыру», «студенттердің үлгерімін талдау» немесе «шағын ұйым желісін құру» сияқты жағдайлар студенттің қызығушылығын арттырады.

Екінші кезең - теориялық негізді қысқаша түсіндіру. Бұл кезеңде негізгі ұғымдар, командалар, синтаксис немесе жұмыс алгоритмі беріледі. Теория ұзақ болмауы керек, себебі IT пәндерінде білім практикалық әрекет арқылы жақсы меңгеріледі.

Үшінші кезең - I және II деңгей тапсырмаларын орындау. Бұл кезеңде студент дайын үлгімен жұмыс істеп, стандартты есепті шешеді. Оқытушы қажет болған жағдайда кеңес береді, бірақ студенттің өз бетімен әрекет жасауына мүмкіндік береді.

Төртінші кезең - III және IV деңгей тапсырмалары. Мұнда студент проблемалық жағдайды шешеді немесе шығармашылық өнім жасайды. Бұл кезеңде жұптық немесе топтық жұмыс қолдануға болады. Студенттер бір-бірінің шешімін талдап, қате табуға және ұсыныс айтуға үйренеді.

Бесінші кезең - бағалау және рефлексия. Сабақ соңында студент өзінің нәтижесін көрсетеді, қандай деңгейге жеткенін анықтайды, қиындықтарды атайды және келесі даму бағытын белгілейді. Оқытушы жалпы қорытынды жасап, үздік жұмыстарды атап өтеді.

Жобаның практикалық маңызы

Деңгейлік тапсырмалар жүйесін IT пәндерінде қолданудың практикалық маңызы жоғары. Біріншіден, бұл тәсіл студенттердің дайындық деңгейін ескеруге мүмкіндік береді. Базалық деңгейдегі студент негізгі әрекеттерді меңгереді, ал қабілеті жоғары студент күрделі тапсырмалар арқылы өз мүмкіндігін дамытады.

Екіншіден, деңгейлік тапсырмалар теория мен практиканы байланыстырады. Студент ұғымды тек оқып қана қоймай, оны нақты есепте қолданады. Мысалы, цикл тақырыбы бағдарламалау есебінде, кесте байланысы деректер қорында, IP мекенжай желілік модельде, HTML/CSS веб-бет жасауда іске асады.

Үшіншіден, бұл жүйе студенттердің кәсіби құзыреттілігін кешенді түрде қалыптастырады. Олар алгоритм құрады, дерек өңдейді, интерфейс жасайды, қате табады, тестілейді, құжаттайды және жұмысын қорғайды. Мұндай әрекеттер нақты IT маманының күнделікті кәсіби міндеттеріне жақын.

Төртіншіден, деңгейлік тапсырмалар студенттердің өзіндік жұмысын күшейтеді. Әр деңгейде студент өз нәтижесін көреді, келесі деңгейге өту үшін қандай білім қажет екенін түсінеді. Бұл оқу мотивациясын арттырады және жауапкершілік қалыптастырады.

Бесіншіден, бұл әдіс оқытушыға бағалауды нақтылауға көмектеседі. Әр деңгейдің күтілетін нәтижесі мен бағалау өлшемі алдын ала белгіленгендіктен, студенттің жетістігін әділ әрі ашық бағалауға болады.

Алтыншыдан, деңгейлік тапсырмалар жүйесі оқу процесін цифрландырумен жақсы үйлеседі. Тапсырмаларды LMS платформасына орналастыруға, студент жұмыстарын электронды портфолиоға жинауға, кодты GitHub арқылы бақылауға және нәтижені онлайн түрде бағалауға болады. Бұл оқытудың ашықтығын арттырады.

Шектеулері және дамыту мүмкіндіктері

Деңгейлік тапсырмалар жүйесінің тиімділігі жоғары болғанымен, оны қолдануда белгілі бір шектеулер бар. Біріншіден, тапсырмаларды сапалы құрастыру оқытушыдан көп уақыт пен әдістемелік дайындықты талап етеді. Әр деңгейдің мақсаты, мазмұны, бағалау өлшемі және күтілетін нәтижесі нақты болуы керек.

Екіншіден, оқу тобындағы студенттер саны көп болса, әр студенттің деңгейін бақылау және жеке кері байланыс беру қиындауы мүмкін. Мұндай жағдайда электрондық журнал, LMS жүйесі, Google Classroom, Moodle немесе GitHub сияқты құралдарды қолдану тиімді.

Үшіншіден, кейбір студенттер күрделі деңгейге өтуге дайын болмауы мүмкін. Сондықтан деңгейлік тапсырмалар міндетті түрде қолдау материалдарымен, нұсқаулықпен, мысал кодпен және қосымша түсіндірумен толықтырылуы қажет.

Төртіншіден, техникалық база жеткіліксіз болса, кейбір тапсырмаларды толық орындау қиындық туғызады. Мысалы, желілік құрылғылар, серверлік орта немесе лицензиялық бағдарламалар қолжетімсіз болуы мүмкін. Мұндай жағдайда ашық бастапқы кодты бағдарламалар, симуляторлар және онлайн сервистерді қолдану ұсынылады.

Дамыту мүмкіндіктері ретінде IT пәндеріне арналған ортақ деңгейлік тапсырмалар банкін құруға болады. Бұл банк бағдарламалау, деректер қоры, веб-технология, компьютерлік желі, ақпараттық қауіпсіздік және мобильді қосымша жасау бағыттарын қамтуы тиіс.

Сонымен қатар студенттердің нәтижесін бағалау үшін rubrics, чек-парақ, практикалық тест, портфолио және жобалық қорғау әдістерін қолдануға болады. Әр студент өз жұмысын түсіндіріп, қандай әдіс қолданғанын, қандай қиындық кездескенін және нәтижені қалай жақсартуға болатынын айтуы тиіс.

Болашақта деңгейлік тапсырмалар жүйесін автоматты тексеру құралдарымен толықтыруға болады. Мысалы, бағдарламалау тапсырмаларын тестілік деректер арқылы автоматты тексеру, SQL сұраныстарын нәтижесі бойынша салыстыру, веб-жобаларды чек-парақпен бағалау және желі топологиясын симулятор арқылы тексеру тиімді нәтиже береді.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, IT пәндерінде деңгейлік тапсырмалар жүйесін қолдану студенттердің кәсіби құзыреттілігін дамытуда тиімді әдістемелік тәсіл болып табылады. Бұл жүйе студенттердің дайындық деңгейін ескеріп, оқу материалын қарапайымнан күрделіге қарай меңгеруге жағдай жасайды.

Деңгейлік тапсырмалар арқылы студент базалық білімді бекітеді, алгоритмдік ойлауын дамытады, практикалық әрекет жасайды, қате табуды үйренеді және шығармашылық жоба орындайды. Мұндай жұмыс болашақ IT маманының кәсіби дайындығын күшейтеді.

Жоба нәтижесінде IT пәндеріне арналған деңгейлік тапсырмалар жүйесінің құрылымы ұсынылды. Бұл құрылым колледждерде, жоғары оқу орындарында және кәсіби білім беру ұйымдарында бағдарламалау, деректер қоры, веб-технология, компьютерлік желі және ақпараттық қауіпсіздік сабақтарында қолдануға ыңғайлы.

Деңгейлік тапсырмалар жүйесі студенттің білімін тексеретін құрал ғана емес, оны дамытатын, кәсіби әрекетке бейімдейтін және шығармашылық ізденіске жетелейтін оқыту технологиясы ретінде қарастырылуы тиіс. Әр деңгей студенттің жаңа дағдыны меңгеруіне, өз нәтижесін көруіне және кәсіби сенімділігін арттыруына әсер етеді.

Болашақта бұл бағытты электрондық тапсырмалар банкімен, автоматты бағалау жүйесімен, онлайн платформадағы портфолиомен және жобалық оқыту әдістерімен толықтыруға болады. Осылайша деңгейлік тапсырмалар жүйесі студенттің білімін ғана емес, кәсіби әрекетке дайын болуын да қалыптастырады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламалары мен цифрлық білім беру материалдары.
2. Информатика және ақпараттық технологиялар пәндері бойынша үлгілік оқу бағдарламалары.
3. Беспалько В.П. Педагогика және оқыту технологиялары бойынша еңбектер.
4. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии.
5. Полат Е.С. Жобалық оқыту және ақпараттық технологиялар бойынша еңбектер.
6. Гузеев В.В. Деңгейлеп оқыту технологиясы туралы әдістемелік материалдар.

Тұрарбек Назым Қайратқызы
Арнайы пән оқытушысы, «Есептеу техникасы және бағдарламамен қамтамасыздандыру» бөлімі
Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
«Түркістан Ахмет Ясауи» кәсіби колледжі
Түркістан қаласы

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ДӘУІРІНДЕГІ КИБЕРҚАУІПСІЗДІК: ЖАҢА ҚАУІПТЕР МЕН ҚОРҒАНУ ӘДІСТЕРІ

Қазіргі заманда адам өмірінің барлық саласы цифрлық технологиялармен тығыз байланысты. Мемлекеттік қызметтер, банк операциялары, білім беру, медицина, сауда және күнделікті байланыс интернет арқылы жүзеге асады. Осындай жағдайда ақпаратты қорғау мәселесі ерекше маңызға ие болды. Әсіресе жасанды интеллекттің дамуы киберқауіпсіздік саласына жаңа мүмкіндіктермен қатар жаңа қауіптер де әкелді. Жасанды интеллект үлкен көлемдегі деректерді талдай алады, мәтін, сурет, дауыс және бейне жасай алады, күрделі процестерді автоматтандырады. Бұл қабілеттер пайдалы мақсатта қолданылғанда қоғамға пайда береді, ал зиянды ниетпен пайдаланылғанда үлкен қауіп тудырады.

Жасанды интеллект дәуіріндегі басты қауіптердің бірі — фишингтік шабуылдардың күшеюі. Фишинг дегеніміз — қолданушыны алдап, оның құпиясөзін, банк картасының деректерін немесе жеке ақпаратын алу әрекеті. Бұрын мұндай жалған хаттарды грамматикалық қателерінен немесе күмәнді мазмұнынан тануға болатын. Қазір жасанды интеллект өте сауатты, сенімді және нақты адамға бағытталған мәтін құрастыра алады. Мысалы, қылмыскер әлеуметтік желіден адамның жұмысы, оқу орны немесе таныстары туралы мәлімет жинап, сол ақпаратқа сүйеніп жалған хат жіберуі мүмкін. Мұндай хабарлама шынайы ұйымнан немесе басшыдан келгендей әсер қалдырады.

Тағы бір маңызды қауіп — дипфейк технологиялары. Дипфейк арқылы адамның даусын, бейнесін немесе сөйлеген сөзін жасанды түрде жасауға болады. Бұл технология білім беру мен

шығармашылықта пайдалы болғанымен, алаяқтықта өте қауіпті құралға айналуы мүмкін. Мысалы, қылмыскер компания басшысының даусын көшіріп, қызметкерге ақша аударуды немесе құпия құжат жіберуді бұйыруы ықтимал. Сондай-ақ белгілі адамның жалған бейнесі арқылы қоғамда жалған ақпарат таратуға болады. Сондықтан қазіргі кезде тек мәтінге ғана емес, дыбыс пен бейнеге де сын көзбен қарау қажет.

Жасанды интеллект зиянды бағдарламаларды жасау мен жетілдіруде де қолданылуы мүмкін. Вирустар, трояндар, шифрлаушы бағдарламалар және басқа да қауіпті кодтар қорғаныс жүйелерін айналып өтуге бейімделе алады. Кейбір шабуылдар автоматтандырылып, жүйедегі әлсіз тұстарды тез табуға бағытталады. Егер бұрын мұндай әрекеттерге көп уақыт пен жоғары техникалық білім қажет болса, қазір арнайы құралдар арқылы шабуыл жасау жеңілдей түсті. Бұл ұйымдар мен жеке қолданушылардан киберқауіпсіздікке бұрынғыдан да жауапты қарауды талап етеді.

Деректердің құпиялығы да өзекті мәселе болып отыр. Жасанды интеллект жүйелері көбіне үлкен көлемдегі ақпаратпен жұмыс істейді. Егер бұл деректер дұрыс сақталмаса немесе қорғалмаса, жеке мәліметтер сыртқа шығып кетуі мүмкін. Аты-жөні, телефон нөмірі, мекенжайы, медициналық немесе қаржылық ақпарат заңсыз пайдаланылса, адамға материалдық және моральдық зиян келуі ықтимал. Сондықтан деректерді жинау, сақтау және өңдеу кезінде қауіпсіздік талаптары сақталуы керек.

Жаңа қауіптерге қарсы ең алдымен киберсауаттылық қажет. Әрбір қолданушы күмәнді сілтемеге өтпеуді, белгісіз файлдарды ашпауды, құпия ақпаратты бөгде адамға жібермеуді білуі тиіс. Көп жағдайда шабуыл техникалық осалдықтан емес, адамның абайсыздығынан сәтті болады. Сондықтан мектептерде, жоғары оқу орындарында және ұйымдарда киберқауіпсіздік бойынша түсіндіру жұмыстары жүйелі жүргізілуі қажет.

Екінші маңызды қорғаныс әдісі — мықты құпиясөз және көп факторлы аутентификация қолдану. Құпиясөз ұзын, күрделі және әр аккаунт үшін бөлек болуы керек. Бір құпиясөзді бірнеше жерде пайдалану қауіпті, себебі бір сервис бұзылса, басқа аккаунттарға да қауіп төнеді. Ал көп факторлы аутентификация құпиясөзден бөлек қосымша растауды талап етеді. Мысалы, SMS-код, арнайы қосымшадағы растау немесе биометриялық тексеру аккаунтты қорғауды күшейтеді.

Үшінші әдіс — бағдарламаларды үнемі жаңартып отыру. Операциялық жүйе, браузер, антивирус және мобильді қосымшалар уақытында жаңартылмаса, оларда шабуыл жасауға қолайлы осал тұстар қалуы мүмкін. Жаңартулар жаңа мүмкіндіктер ғана емес, қауіпсіздік қателерін түзету үшін де шығарылады. Сонымен қатар маңызды деректерді шифрлау және резервтік көшіру де қажет. Шифрлау ақпаратты бөгде адамдарға түсініксіз етеді, ал резервтік көшірме жүйе бұзылған жағдайда деректерді қалпына келтіруге көмектеседі.

Жасанды интеллекттің өзін де қорғаныс құралы ретінде қолдануға болады. Ол желідегі күмәнді әрекеттерді анықтап, қалыптан тыс кіру әрекетін байқай алады, зиянды бағдарламаларды ерте кезеңде табуға көмектеседі. Мысалы, жүйе қолданушы әдеттегіден басқа елден немесе белгісіз құрылғыдан кіргенін байқаса, қосымша тексеру сұрайды немесе қауіпсіздік мамандарына ескерту жібереді. Бұл шабуылдың алдын алуға мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, жасанды интеллект киберқауіпсіздік саласын түбегейлі өзгертті. Ол бір жағынан кибершабуылдарды күрделендірсе, екінші жағынан қорғаныс жүйелерін күшейтуге мүмкіндік береді. Фишинг, дипфейк, автоматтандырылған шабуылдар, зиянды бағдарламалар және деректердің сыртқа таралуы қазіргі заманның басты қауіптеріне айналды. Алайда киберсауаттылық, мықты құпиясөз, көп факторлы аутентификация, жүйелерді жаңарту, шифрлау, резервтік көшіру және жасанды интеллектке негізделген қорғаныс құралдары арқылы бұл қауіптерді азайтуға болады. Ең бастысы, әр адам цифрлық ортадағы жауапкершілігін түсініп, қауіпсіздік ережелерін күнделікті өмірде сақтауы керек.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. NIST. *Cybersecurity Framework Profile for Artificial Intelligence.* 2025.
2. IBM Security. Cost of a Data Breach Report. – 2024.

Жұмағазы Бақжан
ШҚО, Өскемен қаласы,
Сәрсен Аманжолов атындығы Шығыс Қазақстан университетінің 1 курс магистранты

“ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР НЕГІЗІНДЕ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ”

Аннотация. Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық іс-әрекетін педагогикалық технологиялар негізінде қалыптастыру мәселесі жан-жақты қарастырылады. Қазіргі білім беру жүйесінде оқушының тек дайын білімді қабылдаушы емес, оны өздігінен ізденіп, түрлендіріп, жаңа өнім жасай алатын тұлға ретінде дамуы басты мақсаттардың біріне айналғаны негізге алынады. Педагогикалық технологиялардың теориялық негіздері мен олардың оқу-тәрбие процесінде қолданылу ерекшеліктері талданып, шығармашылық қабілетті дамытудағы тиімді әдістер жүйесі сипатталады. Ойын технологиясы, проблемалық оқыту, жобалық әдіс, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар және саралап оқыту тәсілдерінің оқушының шығармашылық белсенділігін арттырудағы рөлі ғылыми тұрғыдан түсіндіріледі. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі, педагогикалық шеберлігі және инновациялық ойлау қабілеті шығармашылық ортаны қалыптастырудың негізгі факторы ретінде айқындалады. Сонымен қатар оқу үдерісінде оқушының дербестігін дамыту, оның ішкі мотивациясын ояту және танымдық қызығушылығын арттыру мәселелері кеңінен талданады. Мақалада бастауыш білім беру сапасын арттыруда педагогикалық технологияларды жүйелі қолданудың маңыздылығы дәлелденіп, практикалық ұсыныстар беріледі.

Кілт сөздер; бастауыш білім беру, педагогикалық технологиялар, шығармашылық іс-әрекет, оқыту әдістері, жобалық оқыту, ойын технологиясы, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, тұлғалық даму, мұғалім құзыреттілігі

Қазіргі білім беру кеңістігінде бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық іс-әрекетін дамыту мәселесі ерекше маңызға ие болып отыр, себебі баланың тұлғалық дамуының іргетасы дәл осы кезеңде қаланатыны ғылыми-педагогикалық тұрғыдан дәлелденген. Бүгінгі қоғам ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы жағдайында өмір сүріп отырғандықтан, білім беру жүйесі де сол өзгерістерге бейімделіп, оқушының дайын ақпаратты қабылдаушы емес, оны өңдеп, жаңа идея тудыратын субъект ретінде қалыптасуын талап етеді. Бастауыш сынып оқушысы үшін шығармашылық әрекет тек сурет салу немесе әңгіме құрастырумен шектелмей, ол қоршаған ортаны тану, мәселені шешу және өз ойын еркін жеткізу қабілеті ретінде көрініс табады. Мұндай қабілеттерді дамыту үшін оқу процесі тек дәстүрлі түсіндіру әдісіне сүйенбей, оқушының белсенді әрекетіне негізделуі қажет. Педагогикалық технологиялар осы мақсатқа жетудің жүйелі құралы ретінде қарастырылады, өйткені олар оқыту процесін алдын ала жобалауға және нәтижені нақты болжауға мүмкіндік береді. Оқушының шығармашылық ойлауы оның танымдық қызығушылығымен тікелей байланысты

болғандықтан, мұғалім оқу мазмұнын өмірлік жағдаяттармен ұштастыруы тиіс. Білім беру процесінде баланың дербестігін қолдау оның ішкі мотивациясын күшейтіп, оқу әрекетіне саналы қатынасын қалыптастырады. Сонымен қатар шығармашылық орта құру үшін сыныптағы психологиялық ахуалдың қолайлы болуы маңызды рөл атқарады. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі оқушының жеке ерекшелігін ескеріп, әртүрлі деңгейдегі тапсырмаларды ұсына білуімен айқындалады. Осылайша, бастауыш білім берудегі шығармашылық дамыту үдерісі кешенді педагогикалық жүйе ретінде қалыптасады.

Педагогикалық технологиялар ұғымы білім беру процесін ғылыми негізде ұйымдастыруды білдіреді және ол мақсат, мазмұн, әдіс, құрал және нәтиже арасындағы жүйелі байланысты қамтамасыз етеді. Бастауыш сыныпта бұл технологиялар оқушының жас ерекшеліктеріне сәйкес бейімделіп, оның танымдық әрекетін белсендіруге бағытталады. Конструктивистік оқыту теориясына сәйкес білім оқушыға дайын күйде берілмей, оның өз тәжірибесі арқылы құрастырылады, бұл шығармашылық ойлаудың дамуына тікелей ықпал етеді. Әсіресе әрекетке негізделген оқыту әдісі баланың практикалық іс-әрекет арқылы білімді терең меңгеруіне мүмкіндік береді. Ойын технологиясы бастауыш білім беруде жетекші орын алады, себебі ойын барысында бала еркін әрекет етіп, түрлі рөлдерді меңгереді және қиялдау қабілетін дамытады. Проблемалық оқыту оқушыны дайын жауапты қабылдауға емес, мәселені өздігінен іздеуге бағыттайды, бұл шығармашылық ойлаудың негізгі механизмі болып табылады. Жобалық оқыту әдісі оқушыларды ұзақ мерзімді зерттеу жұмыстарына тартып, олардың зерттеушілік дағдыларын қалыптастырады. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар оқу процесін көрнекі әрі интерактивті етіп, оқушының қызығушылығын арттырады және күрделі ұғымдарды жеңіл меңгеруге көмектеседі. Саралап оқыту әр оқушының жеке қабілетін ескеріп, тапсырмаларды деңгейлеп ұсынуға мүмкіндік береді, бұл шығармашылық дамудың дара жолын қамтамасыз етеді. Осы технологиялардың барлығы бір-бірімен үйлесімді қолданылған жағдайда ғана оқушының шығармашылық әлеуеті толық ашылады.

Шығармашылық іс-әрекетті қалыптастыруда мұғалімнің рөлі шешуші мәнге ие, себебі педагог оқу процесін ұйымдастырушы ғана емес, сонымен қатар шығармашылық ортаны қалыптастырушы тұлға болып табылады. Мұғалім оқушының ойлау белсенділігін арттыру үшін проблемалық жағдайлар туғызып, оны шешуге бағытталған тапсырмалар жүйесін құрастырады. Оқу процесінде кері байланысты тиімді ұйымдастыру оқушының өз қателігін түсінуіне және оны түзету арқылы дамуына мүмкіндік береді. Бағалау жүйесі тек нәтиже өлшемі ретінде емес, оқушының даму динамикасын көрсететін құрал ретінде қарастырылуы тиіс. Мұғалімнің инновациялық ойлауы оқу мазмұнын жаңаша интерпретациялауға және оны оқушының өмірлік тәжірибесімен байланыстыруға жағдай жасайды. Сонымен қатар әртүрлі деңгейдегі оқушылармен жұмыс істеу үшін дифференциацияланған әдістерді қолдану шығармашылық дамудың тең мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Сыныптағы ынтымақтастық атмосферасы оқушылардың бір-бірімен пікір алмасуына және ортақ идеялар құруына ықпал етеді. Мұғалімнің кәсіби рефлексиясы оның өз тәжірибесін үнемі жетілдіріп отыруына негіз болады. Осындай жағдайда ғана білім беру процесі шығармашылық сипатқа ие болып, оқушының ішкі әлеуетін толық аша алады.

Қазіргі білім беру жүйесінде кездесетін негізгі қиындықтардың бірі – педагогикалық технологияларды толық меңгермеу және оларды жүйелі қолданудағы тәжірибенің жеткіліксіздігі болып табылады, алайда бұл мәселе кәсіби даму арқылы шешімін таба алады. Мұғалімдердің үздіксіз біліктілігін арттыруы инновациялық әдістерді тиімді енгізудің басты шарты болып саналады. Сонымен қатар материалдық-техникалық базаның жеткіліксіздігі кейбір технологияларды толық қолдануға кедергі келтіргенімен, шығармашылық ізденіс арқылы бұл шектеулерді ішінара еңсеруге болады. Оқу процесінде оқушының қызығушылығын сақтау үшін тапсырмалардың өмірмен байланысы және практикалық мәні болуы маңызды. Білім берудің тиімділігі тек ақпарат беру деңгейімен емес, оқушының сол ақпаратты қолдана алу қабілетімен өлшенеді. Шығармашылық іс-әрекет оқушының тек интеллектуалдық дамуын емес, сонымен қатар эмоционалдық және әлеуметтік дамуын да

қамтамасыз етеді. Осы тұрғыдан алғанда педагогикалық технологиялар кешенді дамытушы құрал ретінде қарастырылады. Бастауыш білім беру жүйесінде шығармашылықты дамыту оқушының болашақтағы кәсіби және өмірлік бағдарын айқындайтын маңызды фактор болып табылады. Сондықтан педагогикалық процесте жүйелілік, сабақтастық және ғылыми негізділік басты орын алуы тиіс.

Қорытындылай келе, педагогикалық технологиялар негізінде бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық іс-әрекетін қалыптастыру қазіргі білім беру жүйесінің стратегиялық бағыты ретінде қарастырылады және ол оқушының жан-жақты дамуына ықпал ететін тиімді құрал болып табылады. Мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі мен инновациялық ойлау қабілеті шығармашылық оқыту ортасын құрудың негізгі шарты ретінде айқындалады. Әртүрлі педагогикалық технологияларды үйлесімді қолдану оқушының танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, оның дербес ойлау қабілетін де дамытады. Осылайша, бастауыш білім беру процесінде шығармашылықты дамыту тек әдістемелік мәселе емес, сонымен қатар тұлғалық дамудың маңызды негізі болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Дюсембаева, Г. Геймификация: оқу үрдісіндегі жаңа тәсіл. // Педагогика және психология. – 2021. – №4. – Б. 35-39.

2. Немов Р.С. Психология. Учебник для студентов пед. вузов: В 3-х т. – М.: Владос, 2020. – Т.1. – 512 б.

Еримбетова Аигуль Амангельдиевна
Педагог-психолог
"Атамекен" №45 жалпы білім беретін орта мектеп
Атырау облысы, Атырау қаласы

БУЛЛИНГТІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ САЛДАРЫ ЖӘНЕ АЛДЫН АЛУ

Аннотация Қазіргі білім беру кеңістігінде буллинг мәселесі балалар мен жасөспірімдердің психологиялық саулығына елеулі қауіп төндіретін әлеуметтік-педагогикалық құбылыс ретінде қарастырылып отыр. Бұл мақалада буллингтің тұлғаның эмоционалдық жағдайына, әлеуметтік бейімделуіне, өзіндік бағалау деңгейіне және психикалық денсаулығына тигізетін ықпалы ғылыми-психологиялық тұрғыдан талданады. Баланың құрдастары тарапынан жүйелі түрде қысымға ұшырауы оның тұлғалық дамуына теріс әсер етіп қана қоймай, қоршаған ортаға деген сенімінің әлсіреуіне, қорқыныш сезімінің күшеюіне және әлеуметтік оқшаулануға алып келетіні көрсетіледі. Буллингтің ұзақ мерзімді салдары ретінде мазасыздықтың артуы, депрессиялық белгілердің қалыптасуы, оқу мотивациясының төмендеуі және мінез-құлықтық ауытқулардың пайда болуы қарастырылады. Мақалада білім беру ұйымдарында кездесетін дәстүрлі және кибербуллинг түрлерінің ерекшеліктері сипатталып, олардың психологиялық механизмдері түсіндіріледі. Педагог-психолог маманының буллингтің алдын алу жүйесіндегі рөлі, тәуекел тобындағы балалармен жүргізілетін психологиялық жұмыстардың мазмұны және қолайлы психологиялық ахуал қалыптастырудың маңыздылығы жан-жақты ашылады. Сондай-ақ ата-аналар, педагогтер және білім беру ұйымдары арасындағы өзара ықпалдастықтың тиімді үлгілері қарастырылып, профилактикалық жұмыстардың нәтижелілігін арттыру жолдары ұсынылады. Буллингтің алдын алу мәселесі тек тәртіптік бақылау немесе әкімшілік шаралар арқылы емес, баланың эмоционалдық мәдениетін, эмпатиялық қабілеттерін және әлеуметтік жауапкершілігін дамыту арқылы шешілетін кешенді міндет екендігі негізделеді. Зерттеу нәтижелері психологиялық қолдау жүйесін жетілдірудің қажеттілігін көрсетіп, қауіпсіз білім беру ортасын қалыптастырудың теориялық және практикалық маңызын айқындайды.

Кілт сөздер: буллинг, кибербуллинг, психологиялық қауіпсіздік, педагог-психолог, эмоционалдық даму, психологиялық қолдау, әлеуметтік бейімделу, мектеп ортасы, профилактика, психикалық денсаулық.

Қазіргі қоғамдағы әлеуметтік қатынастардың күрделенуі мен ақпараттық кеңістіктің кеңеюі балалар мен жасөспірімдердің психологиялық дамуына бұрын-соңды болмаған деңгейде ықпал етіп отырғандықтан, олардың тұлғалық қалыптасуына қауіп төндіретін факторларды терең зерттеу қажеттілігі арта түсуде, ал осындай факторлардың ішіндегі ең өзектілерінің бірі ретінде буллинг құбылысы ерекше назар аудартады. Буллинг белгілі бір баланың немесе жасөспірімнің өз қатарластары тарапынан жүйелі түрде қорқытуға, кемсітуге, мазақ етуге немесе әлеуметтік оқшаулауға ұшырауын білдіретін күрделі әлеуметтік-психологиялық құбылыс болып табылады. Бұл әрекеттер кей жағдайда ашық түрде көрінсе, кейде жасырын сипат алып, ұзақ уақыт бойы байқалмай жалғасуы мүмкін, сондықтан оның салдары да терең әрі ұзақ мерзімді болады. Құрдастар тарапынан көрсетілетін қысым баланың өзін қоршаған ортаға деген сенімін әлсіретіп, тұлғалық қауіпсіздік сезімін бұзады, нәтижесінде оның психологиялық тұрақтылығы төмендей бастайды. Буллингке ұшыраған балалар көбіне өз мәселесін жасыруға тырысады, себебі олар түсінбеушілікке тап болудан немесе жағдайдың одан әрі ушығуынан қорқады. Осындай жағдайда бала жалғыздық сезімін бастан кешіріп, эмоционалдық тұрғыдан тұйықтала түседі, бұл оның әлеуметтік байланыстарының әлсіреуіне алып келеді. Психология ғылымында буллингтің кездейсоқ жанжалдан айырмашылығы оның жүйелілігі мен күш теңсіздігіне негізделетіндігінде екендігі дәлелденген.

Буллингтің психологиялық салдарын қарастырғанда ең алдымен оның баланың эмоционалдық жағдайына тигізетін әсеріне назар аудару қажет, себебі тұрақты психологиялық қысымға ұшыраған тұлғада қорқыныш, үрей, сенімсіздік және дәрменсіздік сезімдері біртіндеп қалыптасады. Мұндай жағдайларда бала өзін қоршаған ортадан қауіп күтіп тұратын күйге түседі, нәтижесінде оның жүйке жүйесі ұзақ уақыт бойы жоғары деңгейдегі психологиялық жүктемемен жұмыс істейді. Ғылыми зерттеулер көрсеткендей, буллингке жиі ұшырайтын балаларда мазасыздық деңгейі жоғары болып, эмоционалдық тұрақсыздық белгілері айқын байқалады. Уақыт өте келе бұл өзгерістер баланың өзіндік бағалауына әсер етіп, оның жеке мүмкіндіктеріне деген сенімін әлсіретеді. Өзінің құндылығына күмәндана бастаған бала жаңа әрекеттерден қашқақтап, бастамашылдық танытудан бас тартуы мүмкін, ал бұл оның тұлғалық дамуын тежейтін маңызды факторлардың біріне айналады. Кейбір жағдайларда ұзаққа созылған буллинг депрессиялық көңіл күйдің қалыптасуына ықпал етіп, баланың өмірге деген қызығушылығының төмендеуіне себеп болады. Эмоционалдық қажу жағдайында жүрген оқушы оқу тапсырмаларын орындауда қиындықтарға тап болып, зейінін шоғырландыру қабілетін жоғалта бастайды. Мұндай өзгерістер оқу үлгерімінің нашарлауына алып келіп қана қоймай, оның мектепке деген жағымсыз көзқарасын қалыптастырады. Психологиялық тұрғыдан алғанда буллингтің ең қауіпті салдарының бірі – баланың өз мәселесін шешуге дәрменсіз екендігі туралы тұрақты сенімнің қалыптасуы, өйткені бұл сезім кейінгі өмірлік жағдайларда да көрініс беруі мүмкін. Сондықтан буллингтің эмоционалдық салдарын ерте кезеңде анықтау және психологиялық көмек көрсету білім беру ұйымдары үшін маңызды міндеттердің бірі болып табылады.

Буллингтің салдары тек эмоционалдық аумақта ғана көрініс тауып қоймайды, ол баланың әлеуметтік дамуына да елеулі ықпал етеді, өйткені адамның тұлға ретінде қалыптасуы ең алдымен қоршаған ортамен өзара әрекеттесу барысында жүзеге асады. Құрдастары тарапынан қабылданбаған немесе үнемі мазаққа ұшырайтын бала біртіндеп әлеуметтік байланыстардан бас тартып, өз ортасынан оқшаулана бастайды, ал бұл оның коммуникативтік құзыреттілігінің қалыптасуына кедергі келтіреді. Әлеуметтік қатынастардың шектелуі нәтижесінде балада жалғыздық сезімі күшейіп, адамдарға деген сенім деңгейі төмендейді. Мұндай жағдай тұлғаның болашақтағы қарым-қатынас жасау ерекшеліктеріне әсер етіп, жаңа ұжымдарға бейімделу процесін күрделендіруі мүмкін. Кейбір балалар өздерін қорғау мақсатында шамадан тыс тұйықтық танытса, енді біреулері агрессивті

мінез-құлық үлгілерін қалыптастырады, себебі олар қорғанудың басқа жолын көрмейді. Буллинг құрбандарының арасында мектептен себепсіз қалу, сабаққа қатысудан бас тарту немесе түрлі сылтаулармен білім беру ортасынан алыстауға ұмтылу жиі кездеседі. Бұған қоса әлеуметтік қолдаудың жеткіліксіздігі баланың өзін қоғамның толыққанды мүшесі ретінде сезінуіне кедергі келтіреді. Тұлғааралық қатынастардың бұзылуы эмоционалдық тұрақсыздықпен ұштасқанда психологиялық қиындықтардың одан әрі тереңдеуіне жағдай жасайды. Әлеуметтік қабылданбау тәжірибесі ұзақ уақыт бойы сақталған жағдайда ол адамның өмірлік ұстанымдарына, өзіндік тұжырымдамасына және болашақтағы әлеуметтік рөлдерді меңгеру ерекшеліктеріне ықпал етуі мүмкін.

Буллингтің тағы бір маңызды ерекшелігі оның мінез-құлықтық өзгерістерге алып келуінде жатыр, өйткені жүйелі психологиялық қысым жағдайында бала қоршаған ортаға бейімделудің әртүрлі қорғаныс механизмдерін қалыптастырады. Кейбір балаларда үрей мен қорқыныштың күшеюі байқалса, кейбіреулерінде ашушаңдық пен агрессия деңгейі артады. Мұндай өзгерістер көбіне баланың ішкі жан дүниесінде жинақталған жағымсыз эмоциялардың сыртқы мінез-құлық арқылы көрініс табуымен байланысты болады. Психологиялық қысым ұзақ уақыт бойы жалғасқан жағдайда бала өз мәселесін ашық айтуға емес, оны іште сақтауға бейімделеді, бұл эмоционалдық шиеленістің жинақталуына себеп болады. Жинақталған психологиялық кернеу кейде тәртіп бұзушылықтар, жанжалдарға бейімділік немесе тәуекелді мінез-құлық түрінде байқалуы мүмкін. Ғалымдардың зерттеулерінде буллингке ұшыраған балалар арасында психосоматикалық шағымдардың жиі кездесетіні көрсетілген, яғни балада бас ауруы, ұйқының бұзылуы, тәбеттің төмендеуі немесе себепсіз шаршау белгілері байқалады. Бұл жағдайлардың барлығы психологиялық факторлардың физиологиялық деңгейде де әсер ететіндігін дәлелдейді. Бала өзіне бағытталған қысымды тоқтатуға қауқарсыз екенін сезінген кезде оның өмірлік белсенділігі төмендеп, болашаққа деген сенімі әлсірейді. Кей жағдайларда буллингтің ауыр түрлері өзін-өзі зақымдау әрекеттеріне немесе суицидтік ойлардың қалыптасуына дейін алып келуі мүмкін, сондықтан бұл мәселенің әлеуметтік маңызы өте жоғары. Осы себепті білім беру ұйымдарындағы әрбір маман баланың мінез-құлқындағы өзгерістерді дер кезінде байқап, олардың астарындағы психологиялық себептерді анықтай білуі қажет.

Соңғы жылдары ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуына байланысты буллингтің жаңа формасы ретінде кибербуллинг кең тарала бастады, ал оның ерекшелігі психологиялық қысымның нақты уақыт пен кеңістік шекарасынан шығуында болып табылады. Егер дәстүрлі буллинг көбіне білім беру ұйымының аумағында жүзеге асса, кибербуллинг баланы тәулік бойы қудалау мүмкіндігін береді, сондықтан оның әсер ету күші де әлдеқайда жоғары болуы мүмкін. Әлеуметтік желілердегі қорлайтын пікірлер, жалған ақпарат тарату, мазақ етуге бағытталған бейнежазбалар мен фотоматериалдарды жариялау баланың психологиялық қауіпсіздігін едәуір әлсіретеді. Мұндай жағдайда жәбірленуші өзін қауіпсіз сезінетін кеңістік таппайды, өйткені қысым виртуалды орта арқылы үнемі жалғасып отырады. Кибербуллингтің тағы бір қауіпті жағы – аудитория көлемінің шексіздігі, себебі бір ғана қорлайтын жарияланым қысқа уақыт ішінде көптеген адамдарға таралуы мүмкін. Бұл жәбірленушінің ұялу, қорлану және дәрменсіздік сезімдерін күшейтеді. Педагог-психолог мамандары балалардың цифрлық мәдениетін қалыптастыруға ерекше назар аударуы қажет, өйткені интернеттегі қауіпсіз мінез-құлық қазіргі заманғы психологиялық саулықтың маңызды құрамдас бөлігіне айналып отыр. Оқушыларға желідегі этика қағидаларын үйрету, цифрлық кеңістіктегі жауапкершілікті түсіндіру және виртуалды агрессияның салдарын көрсету профилактикалық жұмыстың маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Кибербуллинг жағдайында ата-аналар мен педагогтердің жедел әрекет етуі мәселенің асқынуына жол бермейді. Сондықтан заманауи білім беру жүйесінде буллингтің бұл түрімен күресу жеке бағыт ретінде қарастырылуы тиіс.

Педагог-психолог маманы буллингтің алдын алу жүйесінде орталық рөл атқарады, өйткені ол білім беру ұйымындағы психологиялық ахуалды бағалап қана қоймай, қауіп факторларын ерте кезеңде анықтау мүмкіндігіне ие болады. Профилактикалық жұмыс ең

алдымен балалар арасында өзара сыйластық пен эмпатия мәдениетін қалыптастырудан басталуы тиіс, себебі өзгелердің сезімін түсіне алатын бала агрессиялық әрекеттерге сирек барады. Осы мақсатта психологиялық тренингтер, пікірталастар, рөлдік жаттығулар және топтық жұмыстар ұйымдастырылып, балалардың эмоционалдық құзыреттілігін дамытуға жағдай жасалады. Педагог-психолог әр оқушының психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, тәуекел тобындағы балалармен жеке жұмыс жүргізуі қажет. Әсіресе әлеуметтік бейімделуі қиын, өзіне сенімсіз немесе эмоционалдық тұрғыдан тұрақсыз балалар ерекше назар аударуды талап етеді. Психологиялық диагностика нәтижелері баланың ішкі қиындықтарын анықтауға мүмкіндік беріп, түзету жұмыстарының мазмұнын нақтылауға көмектеседі. Бұған қоса педагогикалық ұжыммен бірлескен әрекет маңызды орын алады, өйткені буллингтің алдын алу тек психологтың ғана емес, бүкіл білім беру ұйымының ортақ міндеті болып табылады. Мұғалімдер балалар арасындағы қарым-қатынастарды бақылап, алғашқы жағымсыз белгілерді уақытылы анықтай алған жағдайда көптеген мәселелердің алдын алуға болады. Ата-аналармен жүйелі байланыс орнату да профилактикалық жұмыстың ажырамас бөлігі саналады, себебі бала өмірінің негізгі бөлігі отбасы мен мектеп ортасында өтеді. Осындай кешенді ықпалдастық жағдайында ғана психологиялық қауіпсіз орта қалыптастыруға мүмкіндік туады.

Буллингтің алдын алу тек жекелеген тәрбиелік шаралармен шектелетін жұмыс емес, ол білім беру ұйымының бүкіл мәдениетін өзгертуге бағытталған ұзақ мерзімді стратегия болуы тиіс, өйткені психологиялық қауіпсіз орта кездейсоқ қалыптаспайды, ол жүйелі педагогикалық әрекеттің нәтижесінде пайда болады. Мұндай ортада әрбір бала өзін құрметтелетін және қабылданатын тұлға ретінде сезінеді, ал бұл сезім оның психологиялық тұрақтылығы мен оқу мотивациясының маңызды негізіне айналады. Педагог-психолог маманының міндеті тек буллинг фактілері анықталған кезде араласу емес, сонымен қатар балалар арасындағы қарым-қатынастың сапасын тұрақты бақылап, ықтимал қауіптерді ерте кезеңде болжай алу болып табылады. Топтағы бейресми лидерлердің мінез-құлқы, оқушылардың бір-біріне қатысты сөйлеу мәнері, әлеуметтік оқшаулану белгілері және эмоционалдық ахуалдың өзгерістері профилактикалық бақылаудың маңызды көрсеткіштері ретінде қарастырылуы қажет. Буллингтің алдын алу жұмыстары нәтижелі болуы үшін оқушыларға тек тыйым салу жеткіліксіз, олардың моральдық таңдауға саналы түрде келуіне жағдай жасау маңызды, себебі сыртқы бақылау әлсіреген сәтте адамның ішкі құндылықтары шешуші рөл атқарады. Осы тұрғыдан алғанда, эмпатияны дамытуға бағытталған бағдарламалар ерекше тиімді болып табылады, өйткені басқа адамның сезімін түсіне білу агрессиялық әрекеттің ықтималдығын төмендетеді. Білім беру ұйымында ашық коммуникация мәдениеті қалыптасқан жағдайда балалар өз мәселелерін жасырмай айтуға бейім болады, ал бұл психолог пен педагогтердің уақытылы көмек көрсету мүмкіндігін арттырады. Қауіпсіз орта құруда ата-аналардың да рөлі ерекше, өйткені отбасындағы қарым-қатынас үлгілері баланың құрдастарымен әрекеттесу тәсілдеріне тікелей әсер етеді. Ата-аналарға арналған психологиялық ағарту жұмыстары, тренингтер мен кеңестер олардың баланың эмоционалдық жағдайын дұрыс түсінуіне және буллинг белгілерін ерте байқауына көмектеседі. Осылайша профилактика тиімді болуы үшін мектеп, отбасы және психологиялық қызмет біртұтас жүйе ретінде әрекет етуі қажет.

Буллингпен күрестегі ең маңызды бағыттардың бірі – балалардың эмоционалдық мәдениетін дамыту, өйткені эмоцияларын дұрыс танып, басқара алатын тұлға өз әрекетінің салдарын тереңірек түсінеді және өзгелердің психологиялық шекараларын бұзбауға бейім болады. Эмоционалдық мәдениет ұғымы тек жағымды сезімдерді білдірумен шектелмейді, ол ашу, реніш, қызғаныш немесе қорқыныш сияқты күрделі эмоцияларды конструктивті жолмен өңдеу қабілетін де қамтиды. Егер бала өз эмоциясын агрессия арқылы емес, сөз арқылы жеткізуге үйренсе, жанжалдардың деструктивті сипат алу ықтималдығы азаяды. Педагог-психолог бұл бағытта рефлексия дағдыларын дамытуға, өз сезімін атауға және басқалардың эмоционалдық күйін түсінуге үйретуге ерекше көңіл бөлуі тиіс. Мұндай жұмыстар оқушылардың психологиялық икемділігін арттырып, әлеуметтік ортадағы күйзелістерге төзімділігін күшейтеді. Қазіргі жасөспірімдердің өмірінде цифрлық коммуникацияның үлесі

жоғары болғандықтан, эмоционалдық мәдениетті онлайн кеңістікте де қалыптастыру қажет, өйткені виртуалды ортадағы анонимдік кейде жауапкершілік сезімінің әлсіреуіне әкеледі. Балаларға желідегі сөздің де шынайы адамға әсер ететінін түсіндіру олардың цифрлық мінез-құлқын саналы етуге көмектеседі. Психологиялық қолдау жүйесінің тиімділігі көбіне оның тұрақтылығына байланысты, сондықтан бір реттік акциялардан гөрі ұзақ мерзімді бағдарламалар әлдеқайда нәтижелі болады. Буллингтің алдын алу жұмыстары білім беру процесінің барлық кезеңіне енгізілген кезде ғана балалар арасында өзара құрметке негізделген қарым-қатынас мәдениеті қалыптасады. Мұндай мәдениет орныққан ортада агрессия мен кемсітушілікке жол берілмей, әр оқушының тұлғалық дамуына қолайлы жағдай жасалады.

Қорытындылай келе, буллинг қазіргі білім беру жүйесіндегі ең күрделі психологиялық және әлеуметтік мәселелердің бірі болып табылады, өйткені ол баланың эмоционалдық жағдайына, әлеуметтік бейімделуіне, оқу мотивациясына және тұлғалық дамуына ұзақ мерзімді теріс ықпал етеді. Буллингтің салдары тек жәбірленушіге ғана емес, бүкіл ұжымның психологиялық ахуалына әсер ететіндіктен, бұл құбылысты жеке оқиға ретінде емес, жүйелік проблема ретінде қарастыру қажет. Педагог-психолог маманының кәсіби қызметі буллингтің алдын алу мен ерте анықтауда шешуші рөл атқарады, себебі ол балалардың эмоционалдық жағдайын бақылап, тәуекел факторларын дер кезінде анықтап, қажетті психологиялық қолдау көрсете алады. Қауіпсіз білім беру ортасын қалыптастыру үшін оқушылар арасында эмпатия, өзара құрмет және жауапкершілік мәдениетін дамыту маңызды. Ата-аналар, педагогтер және психологиялық қызмет арасындағы тұрақты ынтымақтастық профилактикалық жұмыстың тиімділігін арттырып, балалардың қиындықтарды жасырмай айтуына мүмкіндік береді. Кибербуллингтің кең таралуы жағдайында цифрлық мәдениет пен онлайн қауіпсіздік мәселелеріне ерекше көңіл бөлу қажет, өйткені виртуалды ортадағы агрессияның салдары да шынайы өмірдегі қысымнан кем болмайды. Психологиялық тұрғыдан қолайлы ортада тәрбиеленген бала өзін сенімді сезініп, әлеуметтік байланыстарды тиімді құра алады, бұл оның болашақтағы өмір сапасына оң әсер етеді. Сондықтан буллингтің алдын алу тек тәртіптік бақылау шараларымен шектелмей, баланың эмоционалдық және әлеуметтік құзыреттілігін дамытуға бағытталған кешенді жүйе ретінде ұйымдастырылуы тиіс. Осындай жүйелі көзқарас қана балалардың психикалық денсаулығын сақтауға, олардың тұлғалық әлеуетін толық ашуға және қауіпсіз білім беру кеңістігін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. **Балалардың құқықтарын қорғау және қауіпсіз білім беру ортасын қалыптастыру жөніндегі әдістемелік ұсынымдар**. – Астана, 2023. – 78 б.

2. Smith P.K., Pepler D., Rigby K. *Bullying in Schools: How Successful Can Interventions Be?* – Cambridge: Cambridge University Press, 2004. – 328 p.

3. ЮНЕСКО. *За цифрами: прекращение насилия и буллинга в школе*. – Париж, 2019. – 70 с.

4. Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі. Білім беру ұйымдарында буллингтің (қорлаудың) алдын алу бойынша әдістемелік ұсынымдар. – Астана, 2024. – 64 б.

Жорткамбаева Айнур Омирхановна
Воспитатель, педагог исследователь
КГКП «Детский сад - ясли №102» отдела образования по городу Усть-Каменогорску управления образования Восточно - Казахстанской области

ИЗУЧЕНИЕ ИСТОРИИ РОДНОГО КРАЯ КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ У ДОШКОЛЬНИКОВ

Аннотация. В статье рассматриваются возможности использования краеведческого материала в развитии коммуникативных навыков дошкольников. Представлены результаты реализации авторской программы в старшей группе и группе предшкольной подготовки. Определены эффективные формы и методы работы, способствующие развитию связной речи, диалогического общения и познавательной активности детей. Сделан вывод о результативности регионального компонента в образовательной деятельности дошкольной организации.

Ключевые слова: дошкольное образование, коммуникативные навыки, краеведение, региональный компонент, патриотическое воспитание, развитие речи, Восточно - Казахстанская область.

Введение

Современное дошкольное образование ориентировано не только на интеллектуальное развитие ребёнка, но и на формирование личности, способной к эффективному взаимодействию с окружающими людьми. Одной из актуальных проблем современной педагогики остаётся недостаточный уровень развития коммуникативных навыков у дошкольников. Ограниченный словарный запас, трудности построения связной речи, низкая речевая активность препятствуют успешной социализации ребёнка и его дальнейшей адаптации к школьному обучению.

Основоположник научной педагогики К. Д. Ушинский подчёркивал, что обучение должно начинаться с близкого и понятного ребёнку окружения: семьи, природы, культуры и языка. Именно через знакомство с малой родиной ребёнок начинает осознавать себя частью общества и культуры.

В условиях глобализации особую значимость приобретает воспитание у детей чувства принадлежности к своей малой родине, уважения к культуре и истории своего народа. Изучение родного края создаёт благоприятные условия для развития речи, мышления, эмоционально - ценностного отношения к окружающему миру и коммуникативной активности дошкольников.

Восточный Казахстан представляет собой уникальный регион с богатым природным, историческим и культурным наследием. Природное разнообразие, наличие заповедников,

богатый животный и растительный мир, история города Усть-Каменогорска создают широкие возможности для организации познавательной и речевой деятельности дошкольников.

В основу исследования была положена авторская программа на тему «Изучение истории родного края как средство развития коммуникативных навыков у дошкольников». На базе дошкольной организации города Усть-Каменогорска в ТОО «Детский сад «Лада» программа была апробирована. В исследовании приняли участие 30 воспитанников старшей группы и группы предшкольной подготовки.

Цель исследования - определить эффективность использования краеведческого материала как средства развития коммуникативных навыков детей дошкольного возраста.

Для достижения поставленной цели были определены следующие задачи:

-сформировать у дошкольников представления об истории, природе и культуре Восточного Казахстана;

-развивать связную монологическую и диалогическую речь;

-формировать умение выражать собственное мнение, задавать вопросы, участвовать в коллективном обсуждении;

-воспитывать эмоционально - ценностное отношение к родному краю;

-активизировать взаимодействие семьи и дошкольной организации в процессе изучения регионального компонента.

Объект исследования - процесс развития коммуникативных навыков детей старшего дошкольного возраста.

Предмет исследования - использование краеведческого материала как средства развития коммуникативных навыков детей дошкольного возраста

Гипотеза исследования заключается в том, что систематическое использование регионального компонента способствует более эффективному развитию связной речи и коммуникативной активности дошкольников.

В ходе исследования были использованы следующие методы диагностики:

анализ психолого - педагогической и методической литературы по теме исследования;

педагогическое наблюдение;

беседа;

мониторинг уровня развития коммуникативных навыков;

анализ продуктов детской деятельности (рисунков, рассказов, гербариев, проектов);

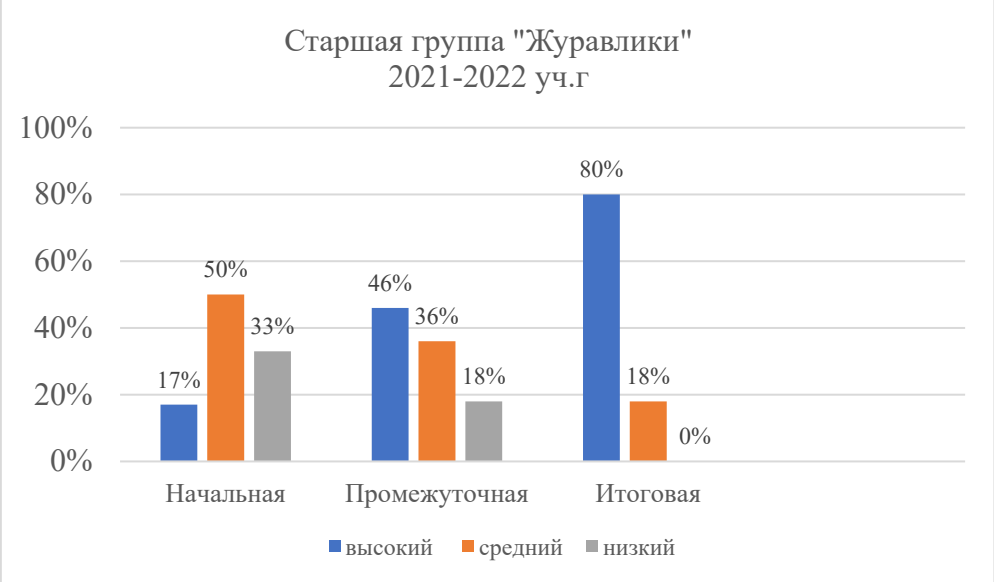
игровые и диагностические задания;

метод сравнительного анализа результатов начального, промежуточного и итогового этапов исследования;

количественный и качественный анализ полученных данных.

Мониторинг детей старшей группы «Журавлики» (4 года) в 2021-2022 учебном году показал следующий результат:

Уровни	**Этапы**		
	начальная	**промежуточная**	**итоговая**
высокий	17% (5 детей)	46% (14 детей)	80% (24 ребенка)
средний	50% (15 детей)	36% (11 детей)	20% (6 детей)
низкий	33% (10 детей)	18% (5 детей)	0%

Мониторинг детей предшкольной группы «Журавлики» в 2022-2023 учебном году показал следующие результаты:

Уровни	**Этапы**		
	начальная	**промежуточная**	**итоговая**
высокий	23% (7 детей)	54% (16 детей)	92% (25 детей)
средний	47% (14 детей)	33% (10 детей)	8% (5 детей)
низкий	30% (9 детей)	13% (4 ребенка)	0%

Результаты итогового мониторинга показали, что у 92% воспитанников предшкольной группы к концу учебного года наблюдалось повышение познавательной активности и речевой инициативности. Полученные результаты свидетельствуют о значительном повышении уровня коммуникативного развития дошкольников. Дети стали активнее участвовать в беседах, уверенно отвечать на вопросы, составлять рассказы по картинкам, проявлять инициативу в коллективной деятельности.

Практика показала, что включение детей в разнообразные виды деятельности позволяет формировать не только познавательные интересы, но и коммуникативные умения. Особое значение имеет использование игровых технологий, обеспечивающих естественную мотивацию ребёнка к речевому взаимодействию.

Научная новизна исследования заключается в разработке и апробации модели развития коммуникативных навыков дошкольников посредством интеграции регионального

компонента в образовательный процесс дошкольной организации Восточно - Казахстанской области.

Программа «Изучение истории родного края как средство развития коммуникативных навыков» отличается от существующих образовательных программ дошкольного образования рядом содержательных и методических особенностей.

1. Интеграция краеведческого и речевого направлений

В отличие от традиционных программ, где ознакомление с окружающим миром и развитие речи рассматриваются отдельно, данная программа объединяет региональный компонент с развитием коммуникативных навыков. Изучение истории, природы и культуры Восточного Казахстана выступает не только как познавательное содержание, но и как средство формирования связной речи, диалогического общения и речевой активности детей.

2. Практико - ориентированный характер

Особенностью программы является преобладание активных и практических форм работы:

мини - проекты;
экскурсии;
КВН и викторины;
создание гербариев;
работа с мнемотаблицами;
коллективные творческие задания;
исследовательская деятельность;
игровые технологии.

Это обеспечивает высокую вовлеченность детей и способствует естественному развитию коммуникативных навыков в процессе общения и совместной деятельности.

3. Система мониторинга и оценивания

Программа включает разработанную систему мониторинга, позволяющую отслеживать динамику развития детей:

диагностические карты;
шаблоны оценивания;
игровые формы самооценки;
наблюдение;
анализ речевой активности;
оценка участия в коллективной деятельности.

В отличие от традиционного подхода, оценивание проводится в игровой и ненавязчивой форме с учётом возрастных особенностей дошкольников.

4. Взаимодействие с семьёй

Программа предусматривает активное участие родителей в образовательном процессе. Семейные проекты, выставки, фотоколлажи, создание родословных, рассказы о семейных традициях способствует укреплению связи между детским садом и семьёй и расширяет образовательное пространство ребёнка.

Результаты проведённого исследования подтвердили эффективность программы «Изучение истории родного края как средство развития коммуникативных навыков» в работе с детьми старшего дошкольного возраста. Включение регионального компонента в образовательный процесс способствовало развитию связной речи, расширению словарного запаса, формированию навыков диалогического общения и повышению познавательной активности дошкольников.

В ходе реализации программы дети научились:

более уверенно выражать свои мысли;
составлять описательные и повествовательные рассказы;
участвовать в беседах и коллективных обсуждениях;
задавать вопросы и аргументировать ответы;
взаимодействовать со сверстниками в совместной деятельности.

Значительно повысился интерес воспитанников к природе, истории и культуре Восточного Казахстана, сформировалось положительное отношение к своей малой родине.

Полученные результаты позволяют сделать вывод о подтверждении выдвинутой гипотезы: систематическое использование краеведческого материала в образовательной деятельности действительно способствует развитию коммуникативных навыков дошкольников.

Применение бесед, экскурсий, дидактических игр, мини - проектов, творческих и исследовательских заданий на основе содержания, близкого и понятного ребёнку, активизировало речевую деятельность детей, повысило их инициативность в общении и мотивацию к познавательной деятельности.

Практическая ценность программы состоит в возможности её использования воспитателями дошкольных организаций, педагогами дополнительного образования и методистами при организации образовательной деятельности с детьми старшего дошкольного возраста.

Вывод об эффективности программы

Проведённое исследование подтвердило эффективность использования краеведческого материала как средства развития коммуникативных навыков детей старшего дошкольного возраста. Полученные результаты свидетельствуют о положительной динамике речевого и социального развития воспитанников и подтверждают целесообразность внедрения регионального компонента в систему дошкольного образования.

Список литературы:

1. Государственный общеобязательный стандарт дошкольного воспитания и обучения Республики Казахстан. Утверждён приказом Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348. — Астана, 2022. — 48 с.

2. Концепция развития дошкольного, среднего, технического и профессионального образования Республики Казахстан на 2023–2029 годы. Утверждена Постановлением Правительства Республики Казахстан от 28 марта 2023 года № 249. — Астана, 2023. — 67 с.

3. Константин Дмитриевич Ушинский Человек как предмет воспитания: Опыт педагогической антропологии. — Москва: Педагогика, 1988. — 512 с. — С. 112–118.

4. Куцакова, Е.В. Педагогика родного в детском саду. – М.: Учитель, 2021.

5. .Кожевникова, С.В. Воспитание любви к родному краю у дошкольников // Дошкольное образование. – 2022. – №4. – С. 35–39.

6. Развитие речи детей дошкольного возраста / Под ред. О.С. Ушаковой. — Москва: ТЦ Сфера, 2019. — 320 с. — С. 25–44.

7. Краеведение в дошкольном образовании: методическое пособие / сост. Н.В. Микляева. — Москва: Айрис-Пресс, 2020. — 144 с. — С. 18–35.

8. Патриотическое воспитание дошкольников средствами регионального компонента / авт.-сост. Л.В. Коломийченко. — Санкт-Петербург: Детство-Пресс, 2018. — 192 с. — С. 52–68.

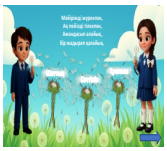
9. Дошкольная педагогика: учебник для вузов / Под ред. Н.А. Виноградовой. — Москва: Юрайт, 2021. — 395 с. — С. 210–227.

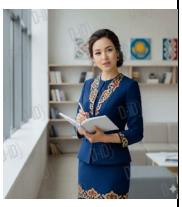
10. Теория и методика развития речи детей дошкольного возраста / Под ред. М.М. Алексеевой, В.И. Яшиной. — Москва: Академия, 2018. — 448 с. — С. 93–115.

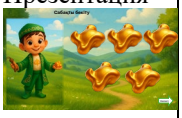
Утеулиева Қанымша Ордабаевна
Бастауыш сынып мұғалімі, педагог - сарапшы
№21 орта мектеп
Қызылорда облысы, Арал ауданы

ТАБЫС СЕПТІК 51-55 ЖАТТЫҒУЛАР

Мектеп	№21 орта мектеп КММ			
Бөлім	**Табиғат құбылыстары**			
Педагогтің аты-жөні	Қ. Утеулиева			
Күні:				
Сынып: 4 «А»	Қатысушылар саны:20		Қатыспағандар саны: 0	
Сабақтың тақырыбы	**Табыс септік 51-55 жаттығулар**			
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары	4.1.5.1 аудио – бейнежазба мазмұнына өзіндік баға беру.			
Сабақтың мақсаты/критерийі	Аудио – бейнежазба мазмұнына өзіндік баға береді. Табыс септіктің жалғауларын біледі.			
Апта дәйексөз:	Тәртіпсіз ел болмайды			
Құндылыққа баулу	**Құндылық: еңбекқорлық және кәсіби біліктілік** өз білімі мен дағдыларын дамыту үшін тыңғылықты жұмыс істеу.			
Сабақтың барысы				
Сабақтың кезең уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы	**Ынтымақтастық атмосферасын қалыптастыру** Мейірімді жүрекпен, Ақ пейілді тілекпен, Амандасып алайық, Бір жадырап қалайық. **Өткенді пысықтау.**Сұрақтарға жауап бер: 1. Қандай сандарды киелі сан санаймыз? Жеті саны туралы не білеміз? 2.Барыс септігіне қандай сұрақтар	Сәлемдеседі. Бір-біріне жақсы тілектер тілейді.	Жарайсыңдар! **Дескриптор:** -Сұрақтарға	Презентация Оқулық Жұмыс дәптері

	қойылады? 3.Барыс септігінің жалғауы бар сөйлем құра 4.Барыс септігінің жалғауларын айт 5.Сөйлемнен барыс септігі бар сөзді тап: **Кәусар гүлге су құйды.** 6.Барыс септігі бар сөзді анықтап, сұрақ қой: **Айдын Досханға хабарласты.**	Сұрақтарға жауап береді.	жауап береді	Презентация
Сабақтың ортасы	**Жаңа тақырып: Табыс септік** Табыс септігіндегі зат есімдер кімді?нені?кімдерді? нелерді? деген сұрақтарға жауап береді. Табыс септігі атау септігіндегі сөзге –ны,-ні,-ды,-ді,-ты,-ті қосымшалары жалғану арқылы жасалады. Бұл жалғауларды табыс септік жалғаулары деп атайды. **ҰЖ 51-жаттығу** **Мәтінді тыңда. Бейнеролик көреді.** Тыңдаған мәтін бойынша баланың әрекетіне өз пікіріңді білдір. Баланың әркеті өте дұрыс. Себебі, құстар-біздің досымыз. Құстардың пайдасы өте көп. Құстар табиғатымыздың сұлулығы. **52-жаттығу.** **Тақтамен жұмыс.** «Көшіріп жаз» әдісі.Сөйлемдерді көшіріп жаз. 1. Халық аққуды "киелі құс" деп есептейді. 2. Аққуды қармақтан босаттым. 3.Аққулар өзен жағасын әнге бөледі. Табыс септігіндегі сөздерді тап. **53-жаттығу. «Аралар ұясы» әдісі** Сөздерді оқып, топта. Сөздердің қандай белгісіне қарай топтастырдың? Топтардың бір-бірінен айырмашылығын түсіндір. А.с. жанартау, эколог, от, су І.с. күннің, найзағайдың Б.с. әжеге, атама. Т.с. ұшқышты, желді, бағбанды, даласын **Жеке жұмыс** Берілген сөздерге табыс септік жалғауын қосып, сөйлем құрап жаз.	Ережемен танысады Мәтінді тыңдайды. Тыңдаған мәтін бойынша баланың әрекетіне өз пікірін білдіреді. Сөйлемдерді көшіріп жазады. Табыс септігіндегі сөздерді табады Сөздерді оқып, топтайды. Топтардың бір-бірінен айырмашылығын түсіндіреді. Оқушы жеке тапсырманы орындайды	Жарайсыңдар! **Дескриптор:** . . Мәтінді тыңдайды Тыңдаған мәтін бойынша баланың әрекетіне өз пікірін білдіреді **Дескриптор:** Сөйлемдерді көшіріп жазады. Табыс септігіндегі сөздерді табады. **Дескриптор:** Сөздерді оқып, топтайды Топтардың бір-бірінен айырмашылығын түсіндіреді **Дескриптор:** -сөздерге табыс септігінің	Оқулық Оқулық Бейнеролик Оқулық Жұмыс дәптері Презентация

	Құс , су, күн, өсімдік 1._____ _____2._____ _____ _____ _____ _____ _____ _____		жалғауын жалғайды – 1б - бірінші сөзге сөйлем құрай алады – 1б - екінші сөзге сөйлем құрай алады-1б - үшінші сөзге сөйлем құрайды-1б - төртінші сөзге сөйлем құрайды-1б	
Сергіту сәті	**Сергіту сәті** 		Жарайсыңдар!	Презентация
	Сабақты бекіту «Асық сұрақтары» әдісі Сұрақтарға жауап бер 1. 1. Сұрақ: Табыс септігі қандай сұрақтарға жауап береді? Жауап:Кімді? Нені? 2. Сұрақ: «Мен кітапты оқыдым» сөйлемінде табыс септігіндегі сөзді тап. Жауап:кітапты 3. Сұрақ: Табыс септігінің жалғауларын ата. Жауап:-ны, -ні, -ды, -ді, -ты, -ті 4. Сұрақ: «Мен ___ салдым» сөйлемін табыс септігін қолданып толықтыр. Жауап (үлгі): Мен суретті салдым. 5.Сұрақ: Төмендегі сөздерді табыс септігіне қойып жаз:кітап, гүл, қалам Жауабы:кітапты, гүлді, қаламды **Қалыптастырушы бағалау тапсырмасы** *1 тапсырма Айтылым; Жазылым; «Менің бағытым» әдісі* ***Көп нүктенің орнына тиісті табыс септік жалғауларының тиістісін қойып, сөз тіркестерін көшіріп жаз. Сөздерге сұрақ қой*** *Арман бұл тапсырма..... орындады. Кітапханашы кітап ..... оқуға үйге береді. Мұғалім Әбіш..... тақтаға шақырды. Әжем май...., қаймақ....., сүт..... базардан сатып алды.* _____	Сұрақтарға жауап береді. Тапсырманы орындайды	**Дескриптор:** -Сұрақтарға жауап береді. **Дескриптор:** Тиісті табыс септік жалғауларын қояды; Сөз тіркестерін көшіріп жазады; Сөздерге сұрақ қояды. 5 балл **ҚБ:** Бағалау парағы	Оқулық Жұмыс дәптері Презентация

	_____ _____ _____ **ҚБ:** Бағалау парағы			
Сабақ тың соңы	**Кері байланыс** « Білім шамы» әдісі. **Оқу тапсырмасы: 55-жаттығу** Мақал - мәтелді оқып, табыс септігіндегі сөздерді жаз.	Сабаққа кері байланыс жасайды. Жинаған балдары бойынша рефлексия жасайды. Үй тапсырмасын жазып алады		Кері байланыс тақтасы

Бәделхан Алмагүл
Тарих пәннің мұғалімі
"Ақмола облысы білім басқармасының Шортанды ауданы бойынша білім бөлімі
Шортанды кентінің №3 жалпы орта білім беретін мектебі" КММ

ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ САБАҚТАРЫНДА ТАРИХИ ДЕРЕКТЕРДІ ТИІМДІ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Аннотация. Бұл мақалада Қазақстан тарихы сабақтарында тарихи деректерді пайдалану арқылы оқушылардың зерттеушілік, сыни ойлау және танымдық қабілеттерін дамыту жолдары қарастырылады. Тарихи құжаттармен, карталармен, архивтік материалдармен жұмыс жасау әдістерінің тиімділігі талданады.

Тірек сөздер: Қазақстан тарихы, тарихи дерек, зерттеушілік дағды, сыни ойлау, белсенді әдістер, білім сапасы.

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінің басты мақсаты – оқушыларды тек біліммен қаруландырып қана қоймай, алған білімін өмірде қолдана алатын, тарихи оқиғаларға сыни көзқараспен

қарайтын тұлға қалыптастыру. Осы тұрғыда Қазақстан тарихы пәнінің орны ерекше. Себебі тарих – ұлттың жады, өткеннің айнасы.

Қазақстан тарихы сабақтарында тарихи деректерді тиімді пайдалану оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың зерттеушілік қабілеттерін дамытады. Тарихи деректермен жұмыс жасау барысында оқушылар талдау, салыстыру, қорытынды шығару дағдыларын меңгереді.

Негізгі бөлім

Тарихи дерек – өткен кезең туралы мәлімет беретін маңызды құрал. Сабақ барысында тарихи құжаттар, карталар, суреттер, шежірелер, статистикалық мәліметтер және архив материалдарын пайдалану оқушының танымдық белсенділігін арттырады.

Мысалы, «Қазақ хандығының құрылуы» тақырыбын өткенде оқушыларға тарихи карталар мен деректер ұсынылады. Олар деректерді талдау арқылы Қазақ хандығының құрылу себептері мен тарихи маңызын анықтайды. Бұл әдіс оқушының өздігінен ізденуіне мүмкіндік береді.

Сабақ барысында төмендегі әдістер тиімді нәтиже береді:

- INSERT әдісі;
- SWOT талдау;
- «Фишбоун» тәсілі;
- Дебат элементтері;
- QR-код арқылы тапсырмалар;
- Жобалық жұмыстар.

Сонымен қатар цифрлық платформаларды қолдану да маңызды. Wordwall, Quizizz, Padlet секілді платформалар оқушылардың сабаққа қызығушылығын арттырып, білім сапасын көтеруге ықпал етеді.

Тарихи деректермен жүйелі жұмыс жүргізу оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастырады. Олар тарихи оқиғаларға талдау жасап, өз пікірін дәлелдеуге үйренеді.

Қорытынды

Қорыта айтқанда, Қазақстан тарихы сабақтарында тарихи деректерді тиімді пайдалану – білім сапасын арттырудың маңызды жолдарының бірі. Бұл әдіс оқушылардың зерттеушілік және сыни ойлау дағдыларын дамытып, тарихи санасының қалыптасуына ықпал етеді.

Тарих пәні мұғалімінің басты міндеті – оқушыны дайын ақпаратты қабылдаушы емес, өздігінен ізденетін, тарихи деректерді саралай алатын тұлға ретінде тәрбиелеу.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасы орта білім беру стандарты.
2. Қазақстан тарихы оқулығы. 5–11 сыныптар.
3. Әбілқасымова А.Е. Оқыту теориясы.
4. Назарбаев Н.Ә. «Ұлы даланың жеті қыры».

Бекмухамедова Жадыра Тұрғанбайқызы
Тәрбиеші
"Padishah" жекеменшік балабақшасы
Маңғыстау облысы, Ақтау қаласы

ОТБАСЫ МЕН БАЛАБАҚША ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ – ТАБЫСТЫ ТӘРБИЕНІҢ КЕПІЛІ

Аннотация: мақалада мектепке дейінгі ұйым мен отбасы арасындағы ынтымақтастықтың бала тәрбиесіндегі маңызы ғылыми-педагогикалық тұрғыдан қарастырылады. Қазіргі қоғам жағдайында отбасы мен балабақша серіктестігінің жаңа бағыттары, цифрлық коммуникация мүмкіндіктері, ата-аналардың педагогикалық мәдениетін арттыру жолдары және баланың үйлесімді дамуына ықпал ететін тиімді өзара әрекет формалары талданады. Сонымен қатар мектепке дейінгі білім беру ұйымдары мен ата-аналардың бірлескен қызметінің тәрбиелік әлеуеті ашылып, заманауи білім беру кеңістігіндегі инновациялық тәжірибелер сипатталады.

Кілт сөздер: отбасы тәрбиесі, балабақша, ынтымақтастық, серіктестік педагогикасы, ата-аналармен жұмыс, мектепке дейінгі тәрбие, бала дамуы, педагогикалық мәдениет, цифрлық коммуникация, тәрбиелік орта.

Қазіргі қоғамдағы әлеуметтік өзгерістер, ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы және білім беру жүйесінің жаңаруы отбасы мен мектепке дейінгі ұйымдардың өзара қарым-қатынасына жаңа талаптар қоюда. Бүгінгі таңда баланың жан-жақты дамуы тек балабақша немесе отбасы қызметінің нәтижесі ретінде емес, осы екі маңызды әлеуметтік институттың бірлескен әрекетінің жемісі ретінде қарастырылады. Сондықтан отбасы мен балабақша арасындағы тиімді ынтымақтастық баланың тұлғалық қалыптасуының, психологиялық саулығының және әлеуметтік бейімделуінің маңызды шарты болып табылады.

Бала өміріндегі алғашқы және ең маңызды тәрбие ортасы – отбасы. Отбасында бала алғашқы әлеуметтік тәжірибені меңгереді, қоршаған орта туралы алғашқы түсініктерін қалыптастырады, мінез-құлық нормаларын игереді және адамгершілік құндылықтарды қабылдайды. Ал балабақша осы тәрбие үдерісін ғылыми негізде жалғастырып, баланың интеллектуалдық, эмоционалдық, коммуникативтік және шығармашылық қабілеттерін жүйелі түрде дамытуға бағытталған кәсіби педагогикалық ортаны қамтамасыз етеді. Осы екі ортаның мақсаттары мен талаптары өзара үйлескен жағдайда ғана тәрбиенің нәтижелілігі артады.

Қазіргі педагогика ғылымында «серіктестік педагогикасы» ұғымы ерекше маңызға ие болып отыр. Бұл тұжырымдама ата-аналар мен педагогтердің тең құқылы серіктес ретінде бала тәрбиесіне бірлесіп қатысуын көздейді. Мұндай жағдайда тәрбиеші ата-ананы тек бақылаушы немесе көмекші ретінде емес, педагогикалық процестің белсенді қатысушысы

ретінде қарастырады. Өз кезегінде ата-аналар да балабақша қызметіне сеніммен қарап, ортақ мақсаттарға жетуге ұмтылады.

Заманауи зерттеулер баланың табысты дамуына әсер ететін маңызды факторлардың бірі – тәрбиелік ықпалдардың бірізділігі екенін көрсетеді. Егер балабақшада берілетін талаптар мен отбасындағы тәрбие қағидалары арасында сәйкестік болмаса, балада мінез-құлықтық қайшылықтар мен эмоционалдық тұрақсыздық байқалуы мүмкін. Сондықтан тәрбиеші мен ата-ананың балаға қоятын талаптары, қолдау көрсету тәсілдері және тәрбиелік ұстанымдары өзара келісілген болуы қажет.

Цифрлық технологиялардың дамуы отбасы мен балабақша арасындағы өзара әрекет формаларын айтарлықтай кеңейтті. Бұрын ата-аналармен байланыс негізінен жиналыстар мен жеке кездесулер арқылы жүзеге асырылса, қазіргі таңда түрлі цифрлық платформалар, мобильді қосымшалар және онлайн байланыс құралдары кеңінен қолданылуда. Бұл ата-аналарға баласының күнделікті жетістіктері туралы жедел ақпарат алуға, тәрбиешілермен тұрақты байланыста болуға және білім беру процесіне белсенді қатысуға мүмкіндік береді.

Балабақша мен отбасы ынтымақтастығының маңызды бағыттарының бірі – ата-аналардың педагогикалық құзыреттілігін арттыру. Қазіргі ата-аналар балаларды тәрбиелеуде көптеген жаңа мәселелермен бетпе-бет келуде. Ақпараттық қауіпсіздік, цифрлық тәуелділік, эмоционалдық тұрақтылық, ерте даму мәселелері ата-аналардан белгілі бір педагогикалық білім мен дағдыларды талап етеді. Осыған байланысты балабақшаларда педагогикалық кеңестер, тренингтер, шеберлік сағаттары және ата-аналар университеттері ұйымдастырылып, тәрбиенің заманауи мәселелері бойынша жүйелі жұмыстар жүргізілуде.

Мектепке дейінгі ұйымдарда отбасымен жұмыс жүргізудің дәстүрлі түрлерімен қатар инновациялық тәсілдер де кеңінен енгізілуде. Соның бірі – жобалық қызмет. Бірлескен жобалар барысында ата-аналар, балалар және тәрбиешілер ортақ мақсатқа жету үшін ынтымақтаса әрекет етеді. Мұндай жұмыстар баланың зерттеушілік қабілеттерін дамытуға, отбасылық құндылықтарды нығайтуға және ата-аналардың балабақша өміріне қызығушылығын арттыруға ықпал етеді.

Қазіргі кезеңде эмоционалдық интеллектіні дамыту мәселесі ерекше өзектілікке ие болып отыр. Эмоционалдық интеллектінің негіздері дәл мектепке дейінгі кезеңде қалыптасады. Сондықтан отбасы мен балабақша баланың эмоцияларын тануға, басқаруға және басқалардың сезімдерін түсінуге үйретуде бірлесіп әрекет етуі қажет. Тәрбиешілер мен ата-аналардың эмоционалдық қолдау көрсету стратегияларының үйлесімділігі баланың психологиялық әл-ауқатын қамтамасыз етеді.

Баланың әлеуметтік бейімделуі де отбасы мен балабақша ынтымақтастығының тиімділігіне тікелей байланысты. Балабақшаға алғаш келген бала жаңа ортаға, жаңа ережелерге және жаңа қарым-қатынастар жүйесіне бейімделуі қажет. Бұл кезеңде ата-аналар мен тәрбиешілердің өзара түсіністігі ерекше маңызды рөл атқарады. Бірлескен қолдау шаралары бейімделу процесін жеңілдетіп, баланың эмоционалдық жайлылығын қамтамасыз етеді.

Қазіргі білім беру кеңістігінде инклюзивті білім беру идеялары кеңінен дамуда. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды тәрбиелеу мен оқытуда отбасы мен педагогтердің серіктестігі шешуші маңызға ие. Мұндай жағдайда әрбір бала үшін жеке дамыту бағдарламалары әзірленіп, ата-аналар педагогикалық қолдау жүйесінің толыққанды мүшесіне айналады. Бұл инклюзивті білім беру сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Балабақша мен отбасының бірлескен қызметі ұлттық құндылықтарды қалыптастыруда да маңызды рөл атқарады. Халықтық дәстүрлер, мәдени мұралар, ұлттық ойындар мен салт-дәстүрлер баланың тұлғалық дамуының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Егер бұл құндылықтар отбасы мен балабақшада бірдей дәріптелсе, олардың тәрбиелік ықпалы әлдеқайда күшейеді. Сондықтан ұлттық тәрбие бағытындағы іс-шараларға ата-аналарды кеңінен тарту маңызды міндеттердің бірі болып саналады.

Қазіргі кезеңде ата-аналардың баланың білім алу процесіне қатысу деңгейі оның болашақтағы оқу жетістіктеріне әсер ететін маңызды фактор ретінде қарастырылуда.

Халықаралық зерттеулер ата-аналардың белсенді қатысуы баланың оқу мотивациясын арттырып, танымдық белсенділігін күшейтетінін көрсетеді. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдар ата-аналарды тек тәрбие жұмыстарына ғана емес, баланың танымдық дамуына бағытталған іс-шараларға да белсенді қатыстыруы қажет.

Жаһандану жағдайында мәдениетаралық коммуникация мәселелері де өзекті болуда. Әртүрлі мәдени ортадан келген отбасылармен жұмыс жүргізу барысында тәрбиешілер мәдени ерекшеліктерді ескеріп, өзара құрмет пен түсіністікке негізделген қарым-қатынас орнатуы тиіс. Бұл балалардың толеранттылық қасиеттерін қалыптастыруға және әлеуметтік үйлесімділікті нығайтуға ықпал етеді.

Қазіргі уақытта білім беру саласында ата-аналарды баланың жеке жетістіктерін бағалау процесіне тарту тәжірибесі кең таралып келеді. Портфолио технологиясы, жетістік карталары және цифрлық бақылау жүйелері ата-аналарға баласының даму динамикасын бақылауға мүмкіндік береді. Мұндай тәсілдер тәрбиелік жұмыстың ашықтығын қамтамасыз етіп, отбасы мен балабақша арасындағы сенімді қарым-қатынасты нығайтады.

Болашақ білім беру жүйесінде отбасы мен балабақша арасындағы серіктестік бұрынғыдан да маңызды бола түседі. Өйткені қазіргі заманғы қоғамда балаға тек білім беру жеткіліксіз, оның эмоционалдық тұрақтылығын, әлеуметтік жауапкершілігін, шығармашылық әлеуетін және өмірлік құзыреттерін дамыту қажет. Бұл міндеттерді жүзеге асыру тек отбасы мен балабақшаның өзара түсіністікке негізделген тиімді ынтымақтастығы арқылы мүмкін болады.

Қазіргі мектепке дейінгі білім беру кеңістігінде отбасы мен балабақша ынтымақтастығының тиімділігі көбінесе ортақ тәрбиелік экожүйе қалыптастыру деңгейімен анықталады. Тәрбиелік экожүйе дегеніміз – баланың жан-жақты дамуына әсер ететін барлық әлеуметтік институттардың, ресурстардың және тәрбиелік ықпалдардың өзара байланысқан жүйесі. Мұндай көзқарас бойынша баланың тәрбиесі тек отбасы мен тәрбиешінің жауапкершілігі ретінде емес, олардың өзара ықпалдастығы нәтижесінде қалыптасатын тұтас әлеуметтік-педагогикалық орта ретінде қарастырылады. Сондықтан қазіргі балабақшаларда ата-аналарды білім беру қызметінің тұтынушысы емес, тәрбиелік ортаны бірлесіп құрушы серіктес ретінде қабылдау тәжірибесі кең таралуда.

Заманауи педагогикалық зерттеулер отбасының тәрбиелік әлеуетін анықтайтын маңызды факторлардың бірі ата-аналардың рефлексиялық мәдениеті екенін көрсетеді. Рефлексиялық мәдениет ата-аналардың өз тәрбиелік әрекеттерін талдап, олардың бала дамуына әсерін бағалай алу қабілетін білдіреді. Осыған байланысты көптеген мектепке дейінгі ұйымдарда ата-аналарға арналған рефлексиялық кездесулер, пікірталас алаңдары және тәжірибе алмасу клубтары ұйымдастырылуда. Мұндай жұмыстар ата-аналардың тәрбиелік құзыреттілігін арттырып қана қоймай, олардың баламен қарым-қатынасын сапалы жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді.

Бүгінгі таңда әлемдік тәжірибеде «ата-аналық коучинг» технологиясы кеңінен қолданылып келеді. Бұл технология ата-аналарға дайын кеңес беруге емес, олардың өз мәселелерін өздері шешуге мүмкіндік беретін кәсіби қолдау көрсетуге негізделген. Тәрбиеші коучинг әдістерін пайдалану арқылы ата-аналарға баланың мінез-құлқын терең түсінуге, тәрбиелік мақсаттарды нақтылауға және тиімді шешімдер қабылдауға көмектеседі. Мұндай тәсіл отбасы мен балабақша арасындағы өзара сенімді күшейтіп, серіктестік қарым-қатынастың дамуына ықпал етеді.

Қазіргі цифрлық қоғам жағдайында медиатәрбие мәселесі де отбасы мен балабақшаның ортақ міндетіне айналуда. Ерте жастағы балалардың гаджеттермен және цифрлық контентпен қарым-қатынасы күн сайын артып келеді. Сондықтан ата-аналар мен тәрбиешілер балалардың цифрлық ортада қауіпсіз әрекет ету дағдыларын қалыптастыруда бірлескен стратегия ұстануы қажет. Баланың экран алдындағы уақытын реттеу, пайдалы цифрлық ресурстарды таңдау және ақпараттық қауіпсіздік ережелерін түсіндіру мәселелерінде бірізділік сақталған жағдайда тәрбиелік нәтижелер әлдеқайда жоғары болады.

Отбасы мен балабақша ынтымақтастығының жаңа бағыттарының бірі – ерте кәсіптік бағдарлау элементтерін енгізу болып табылады. Мектепке дейінгі кезеңде балалар әртүрлі мамандықтар туралы алғашқы түсініктерін қалыптастырады. Осы үдерісте ата-аналардың кәсіби тәжірибесін пайдалану маңызды ресурсқа айналуда. Балабақшада өткізілетін «Мамандықтар әлемі» жобаларына ата-аналарды тарту балалардың еңбекке деген қызығушылығын арттырып, әлеуметтік тәжірибесін кеңейтеді. Сонымен қатар бала ата-анасының еңбегін бағалауға үйренеді және еңбек құндылығын тереңірек түсінеді.

Қазіргі қоғамдағы урбанизация үдерістері балалардың табиғатпен тікелей қарым-қатынас жасау мүмкіндігін азайтып отыр. Осыған байланысты экологиялық тәрбие отбасы мен балабақшаның бірлескен қызметінің басым бағыттарының біріне айналуда. Бірлескен экологиялық акциялар, табиғатты қорғау жобалары, отбасылық сенбіліктер және жасыл бастамалар балалардың табиғатқа жауапкершілікпен қарауын қалыптастыруға ықпал етеді. Мұндай жұмыстар экологиялық мәдениетті қалыптастырумен қатар отбасы мүшелерінің ортақ құндылықтар төңірегінде бірігуіне мүмкіндік береді.

Мектепке дейінгі білім беру жүйесінде әлеуметтік серіктестік ұғымы барған сайын маңызды болуда. Бүгінде балабақша мен отбасы өзара әрекеті тек екіжақты қарым-қатынаспен шектелмей, мәдениет ұйымдарын, кітапханаларды, спорт мекемелерін, қоғамдық ұйымдарды және жергілікті қауымдастықтарды қамтитын кең ауқымды ынтымақтастық жүйесіне ұласуда. Бұл балалардың әлеуметтік тәжірибесін байытып, олардың қоршаған әлем туралы түсініктерін кеңейтеді.

Отбасымен жұмыстың заманауи формаларының бірі – цифрлық портфолио жүргізу технологиясы. Цифрлық портфолио баланың даму жетістіктерін жүйелі түрде тіркеуге, шығармашылық жұмыстарын жинақтауға және ата-аналарға баласының даму динамикасын бақылауға мүмкіндік береді. Бұл технология тәрбиелік процестің ашықтығын қамтамасыз етіп, отбасы мен педагог арасындағы кері байланыстың сапасын арттырады.

Қазіргі зерттеулер көрсеткендей, баланың психологиялық саулығын қамтамасыз етуде эмоционалдық қауіпсіз орта қалыптастыру ерекше маңызға ие. Эмоционалдық қауіпсіздік бала өзін құрметтелетін, түсінілетін және қолдау табатын ортада болған кезде қалыптасады. Егер отбасы мен балабақшада балаға деген көзқарас, қарым-қатынас стилі және қолдау тәсілдері үйлесімді болса, онда оның эмоционалдық тұрақтылығы жоғары деңгейде қалыптасады. Мұндай балалардың әлеуметтік бейімделуі жеңіл болып, танымдық белсенділігі де жоғары болады.

Осылайша, отбасы мен балабақша ынтымақтастығы – баланың жан-жақты дамуының, сапалы тәрбиесінің және табысты әлеуметтенуінің негізгі кепілі болып табылады. Заманауи білім беру жағдайында бұл серіктестік жаңа мазмұнмен толықтырылып, инновациялық технологиялармен және тиімді коммуникациялық құралдармен байытылуда. Сондықтан тәрбиешілер мен ата-аналардың өзара сенімге, жауапкершілікке және ортақ мақсаттарға негізделген ынтымақтастығы болашақ ұрпақ тәрбиесінің сапасын арттырудың маңызды шарты болып қала береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Белкина В.Н. Взаимодействие семьи и дошкольной образовательной организации в современных условиях. – Москва: Юрайт, 2023. – 214 с.
2. Козлова С.А., Куликова Т.А. Дошкольная педагогика. – Москва: Академия, 2022. – 432 с.
3. Веракса Н.Е., Комарова Т.С., Дорофеева М.А. От рождения до школы: инновационная программа дошкольного образования. – Москва: Мозаика-Синтез, 2024. – 368 с.
4. Микляева Н.В. Современные технологии работы с семьей в дошкольной образовательной организации. – Москва: Сфера, 2021. – 192 с.
5. Майер А.А. Партнерство детского сада и семьи в условиях цифровизации образования. – Санкт-Петербург: Детство-Пресс, 2023. – 176 с.

Медетова Гулстан Канабековна
Мектепалды даярлық тобының тәрбиешісі
ЖШС "Ануар 2008" "Ануар" балабақшасы
Ақмола облысы, Целиноград ауданы, Қосшы қаласы

«БАЛАБАҚШАДА STEAM ЭЛЕМЕНТТЕРІН ҚОЛДАНУ»

Аңдатпа. Мақалада мектепке дейінгі ұйымдарда STEAM технологиясының элементтерін қолданудың маңыздылығы қарастырылады. STEAM білім беру жүйесі балалардың шығармашылық, зерттеушілік, сыни ойлау, коммуникативтік және практикалық дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар мақалада мектепке дейінгі жастағы балалардың танымдық белсенділігін арттырудағы STEAM технологиясының рөлі мен оны ұйымдастырудың тиімді жолдары сипатталған.

Кілт сөздер: STEAM, мектепке дейінгі тәрбие, инновациялық технология, зерттеу әрекеті, шығармашылық қабілет, танымдық даму, ойын арқылы оқыту.

КІРІСПЕ

Қазіргі жаһандану дәуірінде білім беру жүйесіне қойылатын талаптар түбегейлі өзгеруде. Ғылым мен техниканың қарқынды дамуы, цифрлық технологиялардың өмірдің барлық саласына енуі, еңбек нарығындағы жаңа мамандықтардың пайда болуы білім беру мазмұнын жаңартуды талап етеді. Осыған байланысты балаларды ерте жастан бастап шығармашылық ойлауға, зерттеу жүргізуге, мәселені шешудің тиімді жолдарын табуға және алған білімдерін өмірде қолдана білуге үйрету маңызды міндеттердің біріне айналып отыр.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың негізгі бағыттарының бірі – инновациялық педагогикалық технологияларды оқу-тәрбие үдерісіне енгізу болып табылады. Бұл бағыт мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту жүйесін де қамтиды. Өйткені мектепке дейінгі кезең – баланың тұлғалық дамуының, интеллектуалдық қабілеттерінің, танымдық қызығушылықтарының және шығармашылық әлеуетінің қалыптасатын ең маңызды кезеңдерінің бірі.

Мектеп жасына дейінгі балалар қоршаған әлемді танып-білуге ерекше құштар келеді. Олар әрбір заттың құрылысын зерттеуге, табиғат құбылыстарының себептерін білуге, тәжірибе жасауға және өз сұрақтарына жауап іздеуге ұмтылады. Сондықтан қазіргі заманғы балабақша баланың табиғи қызығушылығын қолдап қана қоймай, оны ғылыми-зерттеушілік бағытта дамытуға жағдай жасауы тиіс.

Осы тұрғыдан алғанда, соңғы жылдары әлемдік білім беру кеңістігінде кеңінен қолданылып келе жатқан STEAM технологиясы ерекше маңызға ие болып отыр. STEAM – Science (ғылым), Technology (технология), Engineering (инженерия), Art (өнер), Mathematics (математика) бағыттарын біріктіретін кешенді білім беру тәсілі. Бұл технология балалардың

теориялық білімді жаттап алуына емес, оны тәжірибе жүзінде қолдануына, бақылау жасауына, зерттеу жүргізуіне және шығармашылық тұрғыдан ойлауына мүмкіндік береді.

STEAM технологиясының негізгі ерекшелігі – әртүрлі білім салаларын өзара байланыстыра отырып, баланың жан-жақты дамуына ықпал етуінде. Балалар белгілі бір тақырыпты зерттеу барысында ғылым элементтерімен танысып қана қоймай, технологиялық құралдарды қолданады, инженерлік тапсырмаларды орындайды, математикалық есептеулер жүргізеді және шығармашылық жұмыстар арқылы өз идеяларын жүзеге асырады. Нәтижесінде бала білімді тұтас қабылдап, оны өмірлік жағдайларда қолдануға үйренеді.

Бүгінгі күні әлемнің көптеген дамыған елдерінде STEAM технологиясы мектепке дейінгі білім берудің маңызды құрамдас бөлігі ретінде қарастырылуда. Өйткені бұл технология балалардың сыни ойлауын, коммуникативтік қабілеттерін, шығармашылық белсенділігін және зерттеушілік дағдыларын қалыптастыруда жоғары нәтиже көрсетіп келеді. Балалар тәжірибе жасау барысында өз болжамдарын ұсынады, бақылау жүргізеді, нәтижелерді салыстырады және қорытынды шығарады. Мұндай жұмыстар олардың танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, дербестігін дамытуға мүмкіндік береді.

Мектепке дейінгі ұйымда STEAM элементтерін қолдану баланың мектепке дайындығын қамтамасыз етуде де маңызды рөл атқарады. Себебі қазіргі мектеп бағдарламалары оқушылардан тек дайын ақпаратты қабылдауды емес, ақпаратты талдауды, салыстыруды, жүйелеуді және практикалық міндеттерді шешуді талап етеді. STEAM технологиясы арқылы тәрбиеленген балаларда дәл осы дағдылар ерте жастан қалыптаса бастайды.

Сонымен қатар STEAM технологиясы баланың шығармашылық әлеуетін ашуға кең мүмкіндік береді. Өнер бағытының енгізілуі балалардың қиялын, эстетикалық талғамын және шығармашылық ойлауын дамытуға жағдай жасайды. Бұл ерекшелік STEAM технологиясын дәстүрлі STEM бағытынан ажыратып, оны мектепке дейінгі ұйымдар үшін барынша қолайлы етеді.

Балабақша жағдайында STEAM элементтерін тиімді пайдалану үшін тәрбиеші балалардың жас ерекшеліктерін, қызығушылықтарын және даму деңгейлерін ескере отырып, оқу қызметтерін ойын түрінде ұйымдастыруы қажет. Түрлі тәжірибелер, зерттеу жұмыстары, құрастыру әрекеттері, робототехника элементтері, шығармашылық жобалар мен танымдық ойындар балалардың белсенді әрекетіне негізделуі тиіс.

Осыған байланысты мектепке дейінгі ұйымдарда STEAM технологиясының элементтерін қолдану мәселесі бүгінгі таңда өзекті ғылыми-педагогикалық бағыттардың бірі болып табылады. Себебі бұл технология баланың интеллектуалдық, шығармашылық, әлеуметтік және эмоционалдық дамуын қамтамасыз етіп қана қоймай, оны болашақ өмірге жан-жақты даярлауға мүмкіндік береді.

Сондықтан балабақшадағы білім беру үдерісіне STEAM элементтерін енгізу – уақыт талабы және болашақ ұрпақтың сапалы білім алуына бағытталған маңызды қадам болып табылады.

Негізгі бөлім

STEAM технологиясының мәні

STEAM технологиясының басты ерекшелігі – білім беру үдерісін теориялық емес, практикалық әрекеттер арқылы ұйымдастыру. Балалар дайын ақпаратты қабылдап қана қоймай, оны тәжірибе жүзінде тексеруге мүмкіндік алады.

Мысалы:

- Ғылым бағыты бойынша табиғат құбылыстарын бақылау;
- Технология бағыты бойынша цифрлық құралдарды пайдалану;
- Инженерия бағыты бойынша құрылыс материалдарынан модельдер құрастыру;
- Өнер бағыты бойынша шығармашылық жұмыстар орындау;
- Математика бағыты бойынша санау, өлшеу және салыстыру жұмыстарын жүргізу жүзеге асырылады.

Осындай кіріктірілген жұмыстар балалардың жан-жақты дамуына ықпал етеді.

Балабақшада STEAM элементтерін қолданудың артықшылықтары

STEAM технологиясын қолдану барысында балалар:

- зерттеу жұмыстарын жүргізуді үйренеді;
- қоршаған ортаға қызығушылық танытады;
- логикалық ойлау қабілеттерін дамытады;
- мәселелерді шешудің түрлі жолдарын қарастырады;
- топпен жұмыс жасау дағдыларын қалыптастырады;
- шығармашылық қабілеттерін жетілдіреді;
- өз пікірін дәлелдеуге үйренеді;
- бастамашылдық пен дербестік қасиеттерін дамытады.

Балалардың танымдық қызығушылығы артқан сайын олардың оқу қызметіне деген белсенділігі де жоғарылайды.

STEAM элементтерін ұйымдастыру жолдары

Мектепке дейінгі ұйым жағдайында STEAM технологиясын ойын арқылы ұйымдастыру тиімді болып табылады.

Мысалы:

«Көпір құрастыр»

Балаларға түрлі құрылыс материалдары ұсынылады. Олар өз беттерінше көпірдің үлгісін жасап көреді. Бұл жұмыс инженерлік ойлауды дамытады.

«Қай зат жүзеді?»

Балалар суға әртүрлі заттарды салып, олардың жүзу немесе батуын бақылайды. Осы арқылы ғылыми бақылау жасауға үйренеді.

«Роботқа жол көрсет»

Балалар бағыттарды пайдаланып қарапайым алгоритмдер құрастырады. Бұл технологиялық сауаттылықты дамытуға мүмкіндік береді.

«Табиғат зертханасы»

Балалар өсімдіктердің өсуін бақылап, нәтижелерін салыстырады. Бұл олардың зерттеушілік қабілеттерін қалыптастырады.

«Геометриялық қала»

Балалар геометриялық пішіндерден қала макеттерін құрастырады. Мұнда математика, өнер және инженерия бағыттары біріктіріледі.

STEAM ортасын ұйымдастыру

Балабақшада STEAM технологиясын тиімді жүзеге асыру үшін арнайы дамытушы орта ұйымдастырылуы қажет.

Ол ортада:

- конструкторлар;
- LEGO жиынтықтары;
- зерттеу құралдары;
- магниттер;
- өлшеу құралдары;
- табиғи материалдар;
- шығармашылық бұрыштар;
- интерактивті құралдар болуы тиіс.

Осындай орта балалардың дербес әрекеттерін ұйымдастыруға және зерттеушілік қызығушылықтарын дамытуға мүмкіндік береді.

Тәрбиешінің рөлі

STEAM технологиясын енгізуде тәрбиеші негізгі ұйымдастырушы болып табылады. Оның міндеті – балалардың қызығушылығын ояту, зерттеу әрекеттерін бағыттау және қолдау көрсету.

Тәрбиеші балаларға дайын жауап бермеуі тиіс. Керісінше:

- сұрақтар қою;
- ойлануға жетелеу;
- болжам жасауға үйрету;

• тәжірибе ұйымдастыру;

• нәтижелерді талдауға көмектесу арқылы балалардың зерттеушілік қабілеттерін дамытуы қажет.

Осындай жұмыстар барысында бала өзін зерттеуші әрі жаңалық ашушы ретінде сезінеді.

Қорытынды

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – өмірлік жағдаяттарда кездесетін мәселелерді шеше алатын, шығармашылық ойлайтын, зерттеушілік қабілеті жоғары, бәсекеге қабілетті тұлға тәрбиелеу. Бұл міндеттің жүзеге асуы мектепке дейінгі кезеңнен басталуы тиіс. Өйткені баланың интеллектуалдық, әлеуметтік, эмоционалдық және шығармашылық дамуының негізі дәл осы кезеңде қаланады.

Мектепке дейінгі ұйымдарда STEAM элементтерін қолдану балалардың жан-жақты дамуына ықпал ететін тиімді педагогикалық технологиялардың бірі болып табылады. STEAM тәсілі арқылы ұйымдастырылған оқу-тәрбие жұмыстары балалардың қоршаған ортаны тануға деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың өздігінен ізденуіне, зерттеу жүргізуіне және алған білімдерін тәжірибеде қолдануына мүмкіндік береді.

STEAM технологиясының ерекшелігі – баланы дайын ақпаратты қабылдаушы ретінде емес, білімді өз тәжірибесі арқылы меңгеретін белсенді тұлға ретінде қалыптастыруында. Ғылым, технология, инженерия, өнер және математика бағыттарының өзара байланысы баланың дүниетанымын кеңейтіп, логикалық және сыни ойлау қабілеттерін дамытуға жағдай жасайды. Сонымен қатар балалардың шығармашылық әлеуетін ашуға, коммуникативтік дағдыларын жетілдіруге және ұжымдық жұмыс жасау мәдениетін қалыптастыруға ықпал етеді.

Балабақша жағдайында STEAM элементтерін қолдану барысында балалар тәжірибе жасайды, бақылау жүргізеді, салыстырады, талдайды, қорытынды шығарады және өз идеяларын жүзеге асырады. Мұндай жұмыстар олардың танымдық белсенділігін арттырып, зерттеушілік қызығушылықтарын қалыптастырады. Нәтижесінде бала қоршаған әлемді тереңірек түсінуге және алған білімдерін күнделікті өмірде пайдалануға үйренеді.

STEAM технологиясы балалардың мектепке дайындығын арттыруда да маңызды рөл атқарады. Себебі бұл технология арқылы тәрбиеленген балаларда дербестік, жауапкершілік, бастамашылдық, шығармашылық ойлау және мәселелерді шешу қабілеттері ерте жастан қалыптасады. Бұл қасиеттер олардың болашақ оқу жетістіктерінің негізін құрайды.

Сонымен қатар STEAM тәсілі тәрбиешінің кәсіби шеберлігін арттыруға мүмкіндік береді. Тәрбиеші оқу қызметтерін ұйымдастыру барысында жаңа технологияларды меңгеріп, инновациялық әдістерді қолданады, балалардың зерттеу әрекеттерін бағыттайды және олардың шығармашылық бастамаларын қолдайды. Осы арқылы мектепке дейінгі ұйымдағы білім беру сапасы артып, заман талабына сай жаңаша білім беру ортасы қалыптасады.

Қорыта айтқанда, балабақшада STEAM элементтерін қолдану – бүгінгі білім беру жүйесінің маңызды әрі перспективалы бағыттарының бірі. Бұл технология балалардың танымдық белсенділігін арттырып, шығармашылық және зерттеушілік қабілеттерін дамытады, өмірлік дағдыларын қалыптастырады және оларды болашақ білім алу кезеңдеріне сапалы дайындайды. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдардың оқу-тәрбие үдерісіне STEAM технологиясын кеңінен енгізу уақыт талабы болып табылады және өскелең ұрпақтың зияткерлік әлеуетін дамытуға зор үлес қосады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана, 2022.
2. Қазақстан Республикасының Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – Астана, 2022.
3. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы. – Астана, 2022.
4. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2022–2027 жылдарға арналған тұжырымдамасы.
5. Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – Астана.

Намазова Феруза Кулдашевна
Математика пәні мұғалімі
Түркістан облысының білім басқармасының Келес ауданының білім бөлімінің
«№1 О.Есімов атындағы жалпы білім беретін мектеп» коммуналдық мемлекеттік мекемесі

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ДӘУІРІНДЕ МАТЕМАТИКА ПӘНІНДЕГІ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Аңдатпа. Қазіргі заманда жасанды интеллект (ЖИ) технологиялары өміріміздің барлық саласына еніп, білім беру үрдісін де түбегейлі өзгертіп отыр. Математика пәні де осы өзгерістен тыс қалмай, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда жаңа мүмкіндіктерге жол ашады. Функционалдық сауаттылық – тек теориялық білімді меңгеріп қана қоймай, оны нақты өмірде қолдана білу қабілеті. Математика сабақтарында бұл қабілетті дамыту оқушылардың ойлау дағдыларын, есептеу және аналитикалық қабілеттерін, сондай-ақ проблемаларды шешу икемділігін қалыптастырады.

Бұл баяндамада жасанды интеллект құралдарын пайдалана отырып, математика сабақтарында функционалдық сауаттылықты дамыту жолдары қарастырылады. Сонымен қатар, заманауи педагогикалық әдістер мен оқыту технологияларының рөлі, практикалық мысалдар арқылы оқушылардың математикалық білімді өмірлік жағдайларда тиімді қолдану дағдыларын қалыптастыру жолдары талданады. Баяндаманың мақсаты – математика мұғалімдеріне ЖИ дәуірінде оқушылардың функционалдық математикалық сауаттылығын арттыруға арналған нақты ұсыныстар беру.

Кілт сөздер: Жасанды интеллект, функционалдық сауаттылық, математика, оқыту технологиялары, білім беру, аналитикалық ойлау, проблемаларды шешу.

Білім беру жүйесі XXI ғасырда бұрын-соңды болмаған өзгерістерге ұшырап отыр. Жасанды интеллекттің (ЖИ) дамуы оқыту мен үйрену процесін жаңа деңгейге көтеріп, дәстүрлі білім беру әдістерін қайта қарауға мәжбүр етті. Математика пәні, өз табиғатына байланысты, тек формулаларды жаттап қана қоймай, логикалық ойлауды, есептеу қабілетін және өмірлік есептерді шешу дағдыларын дамытуға бағытталған. Сол себепті, функционалдық сауаттылықты қалыптастыру – математика оқытудағы басты мақсаттардың бірі болып отыр.

Функционалдық сауаттылық ұғымы білімнің практикалық мәнін атап көрсетеді. Бұл – тек есеп шығару немесе теорияны меңгеру емес, оны күнделікті өмірде, басқа пәндерде немесе кәсіби салада тиімді қолдана алу қабілеті. ЖИ құралдарын пайдалану осы процессті жеңілдетеді: мысалы, автоматтандырылған тест жүйелері, визуализация құралдары, интерактивті есептер мен симуляциялар арқылы оқушылар өз бетінше тәжірибе жасап, математикалық модельдерді зерттей алады.

Осы баяндамада математика сабақтарында функционалдық сауаттылықты дамыту жолдары, ЖИ құралдарының рөлі, практикалық әдіс-тәсілдер және заманауи педагогикалық

тәжірибелер қарастырылады. Сонымен қатар, оқушылардың жеке қабілеттерін ескеріп, әртүрлі деңгейде оқытуды ұйымдастыру жолдары талданады. Мұның бәрі математика пәнінің оқытылуын қазіргі заман талабына сәйкестендіріп, оқушыларды аналитикалық ойлау, есептеу және проблемаларды шешу дағдылары бойынша жан-жақты дамытуға мүмкіндік береді.

Жасанды интеллект дәуірінде математика пәнінде функционалдық сауаттылықты дамыту – заманауи білім берудің басты міндеттерінің бірі. Функционалдық сауаттылық тек теориялық білімді меңгерумен шектелмей, оны нақты өмірлік жағдайларда қолдана білу қабілетін қамтиды. Мысалы, пайыздық есептеулерді банк операцияларында немесе бюджетті жоспарлауда қолдану, статистикалық мәліметтерді талдап, қорытынды жасау, геометриялық түсініктерді құрылыс немесе дизайн саласында пайдалану – осының барлығы функционалдық математикалық сауаттылыққа жатады.

Жасанды интеллект құралдарын қолдану бұл процесті едәуір жеңілдетеді. Мысалы, компьютерлік симуляциялар арқылы оқушылар әртүрлі математикалық модельдерді зерттей алады. Сандық платформалардағы интерактивті есептер логикалық ойлау мен проблемаларды шешу қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ЖИ негізіндегі оқыту бағдарламалары әр оқушының деңгейін анықтап, жеке тапсырмалар ұсына алады. Бұл оқушылардың білім алу үдерісін жекелеп, тиімдірек етеді.

Математика сабақтарында функционалдық сауаттылықты дамыту үшін бірнеше негізгі әдіс-тәсілдерді қолдануға болады. Біріншіден, проблемалық оқыту әдісі оқушыларды өз бетімен шешім қабылдауға және логикалық қорытынды жасауға үйретеді. Мысалы, сыныпта белгілі бір математикалық формуланы өмірлік жағдайға қолдану тапсырмасы берілуі мүмкін. Екіншіден, жобалық әдіс оқушыларға топпен жұмыс істеп, нақты нәтижеге жетуді үйретеді. Мысалы, статистикалық мәліметтерді жинап, оларды графиктер мен диаграммалар түрінде ұсыну. Үшіншіден, цифрлық технологияларды пайдалану – интерактивті тақталар, арнайы мобильді қосымшалар, ЖИ көмегімен автоматтандырылған тесттер функционалдық дағдыларды қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

Практикалық мысалдар:

1. Геометриялық фигураларды модельдеу: Оқушылар компьютерлік бағдарлама арқылы үш өлшемді фигураларды құрып, олардың ауданын, көлемін есептейді. Бұл оқушыларға теорияны тәжірибемен байланыстыруға мүмкіндік береді.

2. Статистикалық жобалар: ЖИ платформалары арқылы әр топқа өз мәліметтерін жинап, талдау жасау тапсырмасы беріледі. Нәтижелерді графиктер мен диаграммалар түрінде көрсету оқушылардың аналитикалық ойлау қабілетін дамытады.

3. Функцияларды визуализациялау: Математикадағы функцияларды графиктер арқылы зерттеу кезінде оқушыларға олардың қасиеттерін нақты көруге мүмкіндік береді. Бұл функционалдық түсінікті қалыптастыруға көмектеседі.

ЖИ құралдарын сабаққа енгізудің тағы бір тиімді тәсілі – оқушылардың жеке білім деңгейін қадағалау. Мысалы, жасанды интеллект негізіндегі тесттер әр оқушының әлсіз және күшті жақтарын анықтап, оларға арнайы тапсырмалар ұсына алады. Бұл әдіс тек білімді тексерумен шектелмей, оқушылардың өзін-өзі дамытуына, өзіне сенімді болуына ықпал етеді.

Сонымен қатар, мұғалімнің рөлі де маңызды. ЖИ құралдары тек көмекші құрал ретінде қарастырылуы тиіс. Математика мұғалімі сабақ жоспарларын дайындауда, тапсырмаларды жеке оқушыға бейімдеуде және шығармашылық ойлауды дамытуда жетекші тұлға болып қала береді. Сондықтан функционалдық сауаттылықты дамыту – мұғалім мен ЖИ құралдарының бірігіп жұмыс жасауын талап етеді.

Осылайша, математика пәнінде функционалдық сауаттылықты дамыту жолдары:

• ЖИ платформаларын сабаққа енгізу арқылы интерактивті оқыту ұйымдастыру;

• Проблемалық және жобалық әдістерді қолдану;

• Теориялық білімді өмірлік жағдайлармен байланыстыру;

• Оқушылардың жеке қабілеттеріне бейімделген тапсырмалар беру;

• Мұғалімнің жетекшілігімен оқушылардың шығармашылық және аналитикалық ойлау дағдыларын қалыптастыру.

Бұл тәсілдер оқушылардың математикалық білімін тек тесттер мен есептерде ғана емес, күнделікті өмірде, басқа пәндерде және болашақ кәсіби қызметінде тиімді пайдалану қабілетін қалыптастырады.

Жасанды интеллект дәуірінде математика пәніндегі функционалдық сауаттылықты дамыту – заманауи білім беру жүйесінің маңызды міндеттерінің бірі. Функционалдық сауаттылық тек теориялық білімді меңгеруге емес, оны өмірлік жағдайларда тиімді қолдануға бағытталған. ЖИ құралдарын сабаққа енгізу оқушылардың логикалық ойлау, есептеу және проблемаларды шешу қабілеттерін дамытуға елеулі мүмкіндік береді.

Математика сабақтарында интерактивті тапсырмалар, компьютерлік симуляциялар, жобалық және проблемалық әдістерді қолдану оқушылардың өз бетінше білім алуына, аналитикалық ойлауын жетілдіруіне, шығармашылық қабілеттерін арттыруға ықпал етеді. Сонымен қатар, ЖИ платформалары әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескеріп, білім деңгейіне сәйкес тапсырмалар ұсына алады, бұл оқыту процесін жекелеп, тиімді етеді.

Алайда, жасанды интеллект құралдары мұғалімнің орнын алмастыра алмайды. Математика мұғалімі сабақтың мазмұнын жоспарлау, оқушылардың даму деңгейін қадағалау және олардың шығармашылық ойлауын дамытуда жетекші рөл атқарады. Сондықтан функционалдық математикалық сауаттылықты дамыту – мұғалім мен ЖИ технологияларының үйлесімді жұмысының нәтижесі болып табылады.

Қорыта келгенде, ЖИ дәуірінде математика сабағында функционалдық сауаттылықты дамыту оқушылардың білімін тек теориялық деңгейде емес, практикалық тұрғыда да тиімді қолдануға, аналитикалық ойлау және проблемаларды шешу дағдыларын қалыптастыруға бағытталған кешенді процесс болып саналады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Байтасова, А. (2020). Математика пәнінде функционалдық сауаттылықты дамыту жолдары. Алматы: Білім баспасы.

2. Сейтенова, Г., & Нұрлан, М. (2021). Жасанды интеллект құралдарын мектепте қолдану мүмкіндіктері. Астана: Ғылым Академиясы.

3. OECD. (2019). Education 2030: Key Competencies for a Changing World. Paris: OECD Publishing.

ПУТИ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ПО МАТЕМАТИКЕ В ЭПОХУ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА

Аннотация. В современном мире технологии искусственного интеллекта (ИИ) проникают во все сферы жизни и оказывают существенное влияние на образовательный процесс. Математика также не остаётся в стороне от этих изменений, открывая новые возможности для развития функциональной грамотности учащихся. Функциональная грамотность предполагает не только усвоение теоретических знаний, но и умение применять их в реальных жизненных ситуациях. Развитие данной способности на уроках математики способствует формированию у обучающихся навыков мышления, вычислительных и аналитических способностей, а также умений решать различные проблемы.

В данном докладе рассматриваются пути развития функциональной грамотности на уроках математики с использованием инструментов искусственного интеллекта. Анализируется роль современных педагогических методов и образовательных технологий, а также на практических примерах раскрываются способы формирования у учащихся навыков эффективного применения математических знаний в жизненных ситуациях. Цель доклада — предоставить учителям математики практические рекомендации по повышению уровня функциональной математической грамотности учащихся в эпоху искусственного интеллекта.

Ключевые слова: искусственный интеллект, функциональная грамотность, математика, образовательные технологии, образование, аналитическое мышление, решение проблем.

Жуламанова Жанаргуль Маратовна
Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, педагог-сарапшы
«Бугровое орта мектебі» КММ
Солтүстік Қазақстан облысы, Қызылжар ауданы

ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ДА МӘТІНМЕН ЖҰМЫС ЖҮРГІЗУ

Аннотация. Мақалада мәтінмен жұмыс жүргізу арқылы оқушылардың оқу сауаттылығын қалыптастырудың педагогикалық негіздері мен әдістемелік тәсілдері қарастырылады. Мәтіндік материалды түсіну, талдау, бағалау және оны шығармашылық тұрғыда қайта құру қабілеттерін дамыту оқушының интеллектуалды және коммуникативтік дамуына ықпал етеді. Мақалада мәтінмен жұмыс түрлері, оның сабақтағы рөлі, оқу сауаттылығын арттырудағы әсері ғылыми-публицистикалық тұрғыда жүйеленеді. Оқу үдерісінде мәтіндік материалдың мазмұнын терең меңгеру арқылы оқушылардың сыни ойлау қабілеті, логикалық ойлау дағдылары және шығармашылық ойлауы дамытылатыны көрсетіледі. Мәтінмен жұмыс әдістерінің оқушының білімді жүйелі қабылдауына, ақпаратты саралап талдауына және өз ойын дәлелді жеткізуіне қосатын үлесі зерттеледі. Сонымен бірге мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен сабақ құрылымын тиімді ұйымдастыру жолдары талданады.

Кілт сөздер: мәтінмен жұмыс, оқу сауаттылығы, қазақ тілі мен әдебиеті, сыни ойлау, оқушы дамуы, мәтін талдау, педагогикалық әдістеме.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқу сауаттылығы тек мәтінді дұрыс оқуға ғана емес, оны терең түсіну, ақпаратты талдау және қайта құрылымдау қабілеттерін меңгеруге бағытталған кешенді процесс ретінде қарастырылады. Мәтінмен жұмыс жүргізу сабақтың негізгі құрамдас бөлігі ретінде оқушының тілдік және танымдық қабілеттерін жетілдіруде шешуші рөл атқарады. Оқушы мәтін арқылы жаңа білім алады, әр түрлі көзқарасты бағалауды үйренеді және логикалық қорытынды шығаруға дағдыланады. Мәтінді оқу барысында оқушының ойлау жүйесі белсенді дамиды, ол ақпаратты саралап, маңыздысын бөліп алу қабілетін жетілдіреді. Бұл үдеріс оқушының жалпы білім сапасына тікелей әсер етеді, себебі ол тек сөздерді түсінумен шектелмей, мәтіннің мазмұнын талдай білуге үйренеді. Мұндай тәжірибе оқушының шығармашылық ойлау дағдыларының қалыптасуына негіз болады, себебі ол өз ойын жаңа формада білдіруді үйренеді. Мәтіндік материалды түсіну барысында оқушының есте сақтау, ой қорыту және ақпаратты салыстыру қабілеттері жетілдіріледі. Осылайш, мәтінмен жұмыс оқу сауаттылығын дамытудың негізгі көпірі болып табылады.

Мәтінмен жұмыс әдістерінің әртүрлілігі оқушының танымдық белсенділігін арттырады. Мысалы, мәтінді талдау, мазмұнын қысқаша қорытындылау, сұрақтарға жауап беру, пікір таласқа қатысу және шығармашылық тапсырмалар орындау оқушының ойлау белсенділігін қамтамасыз етеді. Әрбір әдіс оқушының когнитивтік қабілеттерін дамытуға бағытталған және оқу процесін байытады. Мұндай жұмыстар арқылы оқушы тек ақпаратты қабылдаушы емес,

белсенді зерттеушіге айналады. Мәтінді талдау кезінде оқушы мәтіндегі негізгі идеяны бөліп алады, маңызды деректерді анықтайды және өз ойымен байланыстырады. Бұл қабілеттер оқушының сыни ойлауын дамытады. Мәтінмен жұмыс барысында оқушы логикалық қорытындылар шығарады, мәтіндегі идеяларды салыстырады және оларды өмірлік тәжірибемен байланыстырады. Бұл әдістемелік тәсіл оқушының пәнге деген қызығушылығын арттырады және сабақта белсенділігін қамтамасыз етеді. Мәтіндік тапсырмаларды орындау арқылы оқушы өз тілін жетілдіреді, сөйлеу мәдениетін дамытады және жазба дағдыларын жетілдіреді.

Оқу сауаттылығы тек жеке қабілет емес, ол оқушының жалпы дамуы мен интеллектуалды жетілуімен тығыз байланысты. Мәтінмен жұмыс жүргізу барысында оқушы жаңа сөздер мен терминдерді меңгереді, мәтін құрылымын түсінеді және оның логикалық байланысын бағалай алады. Бұл дағдылар тек қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында ғана емес, басқа пәндерде де білім алуға мүмкіндік береді. Мәтінді түсіну және оны талдау оқушының ақпаратты жүйелеу қабілетін жетілдіреді. Оқушы мәтінді тек оқу үшін емес, оны өмірде қолдану үшін меңгереді. Бұл дағдылар болашақта академиялық, кәсіби және әлеуметтік салада табысты болуға негіз болады. Мәтіндік материал арқылы оқушы сыни тұрғыдан ойлау, пікірін дәлелді түрде білдіру және талқылауға қатысу қабілеттерін дамытады. Мұндай тәжірибе оқушының ойлау қабілетін кеңейтеді, ақпаратты саралап бағалауға үйретеді және білімін практикада қолдануға мүмкіндік береді. Мәтінмен жұмыс жүргізу оқу сауаттылығы мен оқушының жалпы мәдени дамуы арасындағы көпір ретінде қызмет етеді.

Мұғалімнің кәсіби шеберлігі мәтінмен жұмыс тиімділігін айқындайтын басты фактор болып табылады. Мұғалім тек мәтінді сабаққа енгізіп қана қоймай, оны оқушының интеллектуалды және эмоционалды дамуын қамтамасыз ететін құрал ретінде қолдануы тиіс. Әр мәтіннің құрылымы мен мазмұнын сабақ мақсаттарына сәйкес таңдау мұғалімнің педагогикалық шеберлігін көрсетеді. Сонымен қатар сабақ барысында оқушының қызығушылығын ояту, белсенділігін ынталандыру және сыни талдау дағдыларын дамыту мұғалімнің басты міндеті болып табылады. Мәтіннің күрделілігі, тақырыбы және эмоционалдық мазмұны оқушының ойлау қабілетін арттыруға бағытталған болуы тиіс. Мұғалім сабақта тек ақпарат жеткізуші ғана емес, бағыттаушы, оқушының белсенді әрекетіне мүмкіндік беруші ретінде әрекет етуі қажет. Сабақтағы мұндай ұйымдастыру оқушының тек мәтінді қабылдауын емес, оны толық түсінуін және интерпретациялауын қамтамасыз етеді. Оқушы өз пікірін жүйелі жеткізуге, талдау нәтижесін қорытындылай білуге үйренеді, бұл оқу процесінің сапасын арттырады. Мәтінмен жұмыс тиімділігінің басты шарты – мұғалімнің әрбір әрекеті сабақ мақсатына сәйкес, логикалық және педагогикалық тұрғыдан құрылымдалған болуы.

Мұғалім мәтіндік материалды тиімді интеграциялаған кезде сабақ интерактивті сипатқа ие болады, оқушы тек тыңдаушы емес, белсенді қатысушыға айналады. Мысалы, мәтін талдау барысында мұғалім оқушыларға сұрақ қоюға, өз пікірін дәлелді түрде білдіруге жағдай жасайды, бұл олардың логикалық ойлауын жетілдіреді. Оқушы сабақ барысында өз ойын құрастыру, мәтіндегі негізгі идеяларды бөліп алу, ақпаратты салыстыру және қорытынды жасау қабілеттерін дамытады. Мұндай тәжірибе оқушыны тек пассивті қабылдаушыдан белсенді зерттеушіге айналдырады. Сонымен қатар мұғалім оқушының білімін бағалау кезінде оның ой қорыту қабілетін, шығармашылық тұрғыда мәтінмен жұмыс жасауын ескереді, бұл оқушының өзін-өзі бағалауына және сабаққа деген қатысуына оң әсер етеді. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі оқушының оқу сауаттылығын жүйелі түрде дамытуға мүмкіндік береді, сабақтың мазмұнын байытады және білім сапасын арттырады. Осылайша, мұғалім сабаққа шығармашылық тәсіл енгізгенде, мәтінмен жұмыс тек оқу үдерісінің бөлігі емес, оқушының интеллектуалды дамуының негізгі құралына айналады.

Мәтінмен жұмыс оқу үдерісінде тек оқу сауаттылығын қалыптастырумен шектелмейді, ол оқушының шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге де жол ашады. Мәтінді талдау, оның мазмұнын қысқаша баяндау, жаңа мәтін құру сияқты әрекеттер оқушының логикалық және аналитикалық ойлауын дамытады. Мұндай тапсырмалар оқушыны белсенді ізденуге, шешім

қабылдауға, өз ойларын жүйелі түрде білдіруге үйретеді. Мәтіндік тәжірибе барысында оқушы жаңа идеяларды зерттеп, оларды шығармашылық тұрғыда көрсетуге тырысады. Бұл әдістемелік тәсіл оның өз бетімен зерттеушілік қабілетін дамытады. Оқушы мәтіннің логикалық құрылымын түсініп, ақпаратты салыстыра отырып қорытынды жасайды. Бұл процесс білімнің тек қабылдануын емес, оны өмірлік тәжірибеде пайдалануын қамтамасыз етеді. Мәтінмен жұмыс оқу сауаттылығын арттыруда негізгі көпір ретінде қызмет етеді, себебі ол оқушыны ақпаратты саралап талдауға, логикалық қорытынды жасауға және өз ойын дәлелді жеткізуге үйретеді. Осы тұрғыдан алғанда, мәтіндік жұмыс оқу үдерісіндегі шығармашылық пен аналитикалық ойлауды біртұтас дамытуға мүмкіндік береді.

Оқушы мәтін арқылы тек ақпарат алу ғана емес, өз білімін жүйелі түрде қалыптастыруға үйренеді. Мәтіндік тапсырмалар логикалық ойлауды дамыта отырып, оқушыны мәтін мазмұнын құрылымдау, себеп-салдарлық байланыстарды анықтау және идеяларды бір-бірімен байланыстыру әрекеттеріне тартады. Бұл дағдылар оқушының сыни ойлау қабілетін жетілдіреді. Мәтіндік жұмысты орындау барысында оқушы өз ойының дәлелділігін тексереді, аргументтерді қалыптастырады және пікірін жүйелі түрде жеткізуді үйренеді. Мұндай тәжірибе оның білімін тереңдетеді және оқу процесіне белсенді қатысуына мүмкіндік береді. Мәтінмен жұмыс арқылы оқушы оқу әрекетін белсенді басқарады, ақпаратты талдайды және өз ойын қорытындылайды. Бұл дағдылар болашақта кез келген пәнде және өмірлік жағдайларда қолдануға мүмкіндік береді. Мәтіндік тапсырмалар оқушыны жауапкершілікке үйретіп, оның аналитикалық және шығармашылық қабілеттерін біртұтас дамытады.

Мәтіндік материалдарды сабақта тиімді қолдану оқушының мәдени және тілдік дамуына да әсер етеді. Мәтіндерде көркем тіл, әдеби стильдер, сөз тіркестері, фразеологизмдер мен халық даналығы көрініс табады. Оқушы мәтін арқылы қазақ тілінің байлығын таниды, сөздік қорын кеңейтеді және әдеби шығармаларды түсінуді меңгереді. Мәтіндік талдау кезінде оқушы тілдік құралдарды дұрыс қолдануды үйренеді, сөйлеу және жазу дағдылары дамиды. Сонымен бірге мәтіндік тәжірибе оқушының ұлттық құндылықтар мен дәстүрге деген түсінігін тереңдетеді, рухани дүниесін байытады. Мәтінмен жұмыс оқушыны сыни ойлауға, шығармашылық қабілеттерін іске қосуға, ақпаратты интерпретациялауға үйретеді. Бұл жалпы білім деңгейін көтереді және оқу мотивациясын арттырады. Мәтіндік материалдарды пайдалану оқушының ойлау шеңберін кеңейтеді, логикалық байланыстарды дұрыс түсінуге мүмкіндік береді. Осылайша, мәтінмен жұмыс оқу сауаттылығы мен тұлғалық дамудың интегралды құралы ретінде қызмет атқарады, сабақтың мәнін тереңдетеді және оқушыны білімге тартуға септігін тигізеді.

Қорытындылай келе, мәтінмен жұмыс жүргізу оқу сауаттылығын қалыптастыруда негізгі көпір болып табылады. Мәтін арқылы оқушы тек ақпарат қабылдаушы ғана емес, белсенді зерттеуші және шығармашылық субъектке айналады. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен сабақтың әдістемелік ұйымдастырылуы оқушының оқу процесіне белсенді қатысуына, сыни ойлау және талдау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Мәтіндік материалды тиімді қолдану арқылы оқушы өз ойын жүйелі түрде білдіруді үйренеді, логикалық қорытындылар шығарады және ақпаратты практикада қолдануға қабілетті болады. Бұл әдістемелік бағыт оқушының жалпы интеллектуалды және коммуникативтік дамуына, шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге және ұлттық мәдени құндылықтарды меңгеруге ықпал етеді. Мәтінмен жұмыс жүргізу сабаққа жаңа мағыналық деңгей енгізеді, оқушыны білімге белсенді тартуға мүмкіндік береді және оқу сауаттылығын жүйелі дамытудағы негізгі тетікті құрайды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Ахметова Г. Мәтіндік дағдылар мен оқу сауаттылығы. Алматы: Білім, 2019.
2. Дүйсенова М. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында мәтінмен жұмыс әдістемесі. Алматы: Рауан, 2020.
3. Васильев В. А. Методика работы с текстом в школе. Москва: Просвещение, 2017.

Джанбиршиеаа Самал Ермеккалиевна
«Атырау облысы Білім беру басқармасының Мақат ауданы білім бөлімінің
«Ораз Сарғұнанов атындағы орта мектебі» КММ-нің директоры

АТЫРАУ ОБЛЫСЫ МАҚАТ АУДАНЫНДАҒЫ ОРАЗ САРҒҰНАНОВ АТЫНДАҒЫ ОРТА МЕКТЕПТІҢ ТІРЕК МЕКТЕП РЕТІНДЕГІ ҚЫЗМЕТІ

Аннотация. Мақалада Атырау облысы Мақат ауданы Доссор кентіндегі Ораз Сарғұнанов атындағы орта мектептің тірек мектеп ретіндегі қызметі қарастырылады. Мектептің серіктес білім беру ұйымдарымен ынтымақтастығы, білім сапасын арттыру бағытындағы жұмыстары, педагогтердің кәсіби дамуы және білім алушылардың оқу жетістіктерін арттырудағы тәжірибесі баяндалады.

Түйін сөздер: тірек мектеп, ресурстық орталық, ауыл мектебі, білім сапасы, магниттік мектеп, кәсіби даму, инновациялық оқыту.

Кіріспе

Қазақстан Республикасында білім беру жүйесін жаңғырту жағдайында ауылдық мектептердің сапалы білім беру мүмкіндіктерін кеңейту маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Осы міндетті жүзеге асыруда тірек мектептердің рөлі ерекше. Тірек мектептер шағын жинақты және магниттік мектептердің білім беру әлеуетін арттырып, оқушылардың сапалы білім алуына жағдай жасайды.

Атырау облысы Мақат ауданы Доссор кентіндегі Ораз Сарғұнанов атындағы орта мектеп өңірдегі тірек мектептердің бірі ретінде білім беру кеңістігін дамытуға бағытталған жүйелі жұмыстар жүргізуде.

Тірек мектептің серіктестік қызметі

Ораз Сарғұнанов атындағы орта мектептің серіктестері – «М.Баймұханов орта мектебі» КММ, «Абай Құнанбаев орта мектебі» КММ және С. Шарипов мектеп-интернаты. Бұл білім беру ұйымдарымен өзара ынтымақтастық білім сапасын арттыруға, педагогтердің кәсіби әлеуетін дамытуға және оқушылардың академиялық жетістіктерін көтеруге бағытталған.

Тірек мектеп базасында магниттік мектептердің оқушылары үшін сессиялық сабақтар ұйымдастырылып, жаратылыстану-математикалық, қоғамдық-гуманитарлық бағыттар бойынша қосымша білім беру жұмыстары жүргізіледі. Сонымен қатар оқушылар ғылыми жобаларға, пәндік олимпиадаларға, пікірсайыс турнирлеріне және шығармашылық байқауларға қатысуға мүмкіндік алады.

Педагогтердің кәсіби дамуы

Білім сапасының негізгі көрсеткіші – мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі. Осы мақсатта тірек мектепте әдістемелік күндер, тәжірибе алмасу алаңдары, коучингтер, семинарлар және

шеберлік сабақтары тұрақты өткізіледі. Мұғалімдер өз тәжірибелерін ортаға салып, оқытудың жаңа технологияларын меңгеруде.

Серіктес мектептердің педагогтері арасында кәсіби байланыс орнап, бірлескен жобалар жүзеге асырылуда. Бұл білім беру сапасын арттыруға және педагогтердің үздік тәжірибелерін таратуға мүмкіндік береді.

Оқушылардың білім сапасын арттырудағы нәтижелер

Тірек мектеп қызметінің нәтижесінде оқушылардың білімге деген қызығушылығы артып, түрлі деңгейдегі зияткерлік жарыстарға қатысу белсенділігі жоғарылады. Білім алушылардың зерттеушілік дағдылары дамып, функционалдық сауаттылық көрсеткіштері жақсаруда.

Цифрлық технологияларды тиімді пайдалану, жобалық оқыту және саралап оқыту әдістерін енгізу арқылы білім беру үдерісінің сапасы артып келеді. Бұл жұмыстар оқушылардың бәсекеге қабілетті тұлға болып қалыптасуына ықпал етеді.

Қорытынды

Атырау облысы Мақат ауданы Доссор кентіндегі Ораз Сарғұнанов атындағы орта мектеп тірек мектеп ретінде білім беру ұйымдары арасындағы тиімді серіктестікті қалыптастырып, сапалы білім беру ортасын дамытуға үлес қосып келеді. «М.Баймұханов орта мектебі» КММ, «Абай Құнанбаев орта мектебі» КММ және С. Шарипов мектеп-интернатымен бірлескен жұмыстар ауылдық білім беру сапасын арттырудың тиімді тетігі болып табылады.

Тірек мектептің басты мақсаты – білім берудегі үздік тәжірибелерді тарату, педагогтердің кәсіби дамуына қолдау көрсету және әрбір оқушының сапалы білім алуына жағдай жасау. Бұл бағыттағы жұмыстар алдағы уақытта да жалғасын табады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.
2. Қазақстан Республикасында орта білім беруді дамытудың тұжырымдамалық құжаттары.
3. ҚР Оқу-ағарту министрлігінің тірек мектептер қызметін ұйымдастыру жөніндегі әдістемелік ұсынымдары.
4. Білім беру ұйымдарындағы инновациялық тәжірибелер жинағы.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ОПОРНОЙ ШКОЛЫ ИМЕНИ ОРАЗА САРГУНАНОВА В МАКАТСКОМ РАЙОНЕ АТЫРАУСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация. В статье рассматривается деятельность средней школы имени Ораза Саргунанова, расположенной в посёлке Доссор Макатского района Атырауской области, в качестве опорной школы. Освещаются вопросы сотрудничества школы с партнёрскими образовательными организациями, её работа по повышению качества образования, профессиональному развитию педагогов, а также опыт повышения учебных достижений обучающихся.

Ключевые слова: опорная школа, ресурсный центр, сельская школа, качество образования, магнитная школа, профессиональное развитие, инновационное обучение.

Досмагамбетова Салтанат Сейтжановна
Павлодар облысының білім беру басқармасы, Баянауыл ауданы білім беру бөлімінің
«Ш.Айманов атындағы жалпы орта білім беру мектеп – интернаты»
коммуналдық мемлекеттік мекемесінің басшысы

«ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕ БІЛІМ САПАСЫН БАҒАЛАУ: ТӘЖІРИБЕДЕГІ САЛЫСТЫРМАЛЫ ЗЕРТТЕУЛЕР»

Заманауи түсінікте білім сапасы – бұл оқушылардың білімінің мемлекеттік стандарттарға сәйкестігі ғана емес, сонымен қатар білім беру мекемесінің өзінің табысты жұмыс істеуі, сонымен қатар білім беру қызметінің сапасын қамтамасыз етудегі әрбір мұғалім мен әкімшіліктің қызметі.

21 ғасырда білім беру үдерісінде білім сапасы көзделген мақсат пен қол жеткізген сандық және сапалық нәтижелердің деңгейін, оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру мен жүзеге асыру деңгейін және оның өту жағдайларын көрсететін көрсеткіштер жиынтығында арақатынасы ретінде анықталады.

Еңбек нарығында бәсекелестік ортада мектептердің халыққа көрсететін білім беру қызметтерінің сапасы, кадрлардың әлеуеті, оқу орындарынының жайлы болуы, қосымша білім беру қызметтері және т.б. туралы ақпараттар қалыптасып, тұтынушылар жеке мұғалімнің де, бүкіл ұжымның да мемлекеттік және қоғамдық білім беруді басқарудың барлық деңгейлері объективті деректерге мүдделі.

2022 жылғы 23-ші маусымдағы Білім және ғылым министрлігінің №292 бұйрықпен бекітілген «**Білім беру деңгейлері бойынша сапаны қамтамасыз ету жөніндегі нұсқаулықты бекіту туралы» құжат негізінде** Сапа мәдениеті және білім беру сапасын қамтамасыз етудің ұлттық моделінің сипаттамасына назар алынды.

Сапа мәдениеті және білім беру сапасын қамтамасыз етудің ұлттық моделінің сипаттамасы

Білім беру ұйымдары сапасының мәдениеті - білім беру сапасын үздіксіз жетілдірудегі білім беру процесіне қатысушылардың құндылықтар жүйесі мен пікірлері. Сапа мәдениеті ұйымдық мәдениеттің бір бөлігі болып табылады және оны ұжымның барлық өкілдері бөліседі: басшыдан бастап педагогтар мен білім алушыларға дейін, оның үздіксіз жетілуіне білім беру ұйымының барлық кезеңдері мен процестерінде сапаны қамтамасыз ету арқылы қол жеткізіледі.

«Білім беру сапасын қамтамасыз ету» ұғымы – барлық мүдделі тараптардың мақсаттары мен міндеттерін қанағаттандыру үшін олардың күш-жігерімен және іс-әрекеттерімен білім беру жүйесінің сапалы ландшафтын жасайтын парадигма (тұжырымдама). /1/

Ал енді сапа мәдениетінің элементтеріне тоқталатын болсақ: Сапаны қамтамасыз етудің формальды процестері, олар сапаны анықтауға, өлшеуге, бағалауға және жақсартуға арналған

құралдар мен процестерге негізделген. Жеке деңгейде қалыптасатын сапаға деген міндеттеме (сапаға деген дербес міндеттеме) және ұжымдық деңгей (Жеке қатынастар мен хабардарлық жалпы мәдениетті құрайды). Сапаны қамтамасыз етудің формальды құралдары нормативтік, стратегиялық және операциялық сипатта болады. Сапаға бейілділіктің жеке деңгейінің индикаторлары міндеттеме, жауапкершілік, тартымдылық және тиімділік болып табылады. Сапаны ұстанудың ұжымдық деңгейі сенім мен ортақ құндылықтарға негізделген. Сапа мәдениеті элементтерінің өзара әрекеттесуі байланыс, қатысу және сенім арқылы жүзеге асырылады.

Білім беру сапасын қамтамасыз етудің ұлттық моделі төрт деңгейден тұрады:

1) бірінші базалық деңгей ішкі сапаны қамтамасыз ету жүйесімен ұсынылған;

2) екінші интеграцияланған деңгей сапаны сырттай қамтамасыз ету жүйесімен ұсынылған;

3) үшінші деңгей аккредиттеу органдары үшін сапаны қамтамасыз ету;

4) төртінші деңгей мемлекеттің сапаны қамтамасыз ету жауапкершілігі білдіреді.

Білім беру ұйымында әрбір педагог (тәрбиеші, мұғалім, оқытушы), әрбір білім алушы, академиялық қызметкер, әртүрлі деңгейдегі менеджерлер мен басшылық түсінетін және қабылдайтын сапа мәдениеті қалыптастырылуы тиіс. Сапа білім беру ұйымы ұжымының әрбір мүшесінің және әрбір құрылымдық бөлімшесінің күнделікті қызметіне саналы түрде кіріктірілуі тиіс және осылайша «сапаның жаңғыртылатын мәдениетіне» қол жеткізіледі. Сапа мәдениетінің ажырамас бөлігі академиялық және зерттеушілік адалдық мәдениеті болып табылады.

Орта білім беру сапасын қамтамасыз ету

Орта білімнің құндылықтары

Орта білім берудің құндылықтар жүйесі оқушылардың дүниетанымын қалыптастыруда бағдар ретінде әрекет етеді, оның міндеттері олардың рухани-адамгершілік қасиеттерін, аналитикалық, сыни және шығармашылық ойлау дағдыларын, өзін-өзі жүзеге асыру және қоғамдағы өзара әрекеттесу дағдыларын дамыту болып табылады.

Орта білім берудің барлық деңгейлерінде (бастауыш, жалпы, негізгі) қазақстандық патриотизм, азаматтық жауапкершілік, құрмет, ынтымақтастық, еңбек пен шығармашылық, ашықтық, өмір бойы білім алу сияқты негізгі құндылықтарға негізделген сапаны қамтамасыз ету жүйесі қарастырылады:

1) сапалы білім мен тәрбие беруді жақсарту;

2) белсенді азаматтық ұстанымға, адамгершілік құндылықтарға тәрбиелеу;

3) білім алушылардың жетістіктерін жүйелі бақылау арқылы білім сапасының тиімділігін арттыру;

4) орта білім берудің барлық бағыттарына инновациялық технологияларды енгізу;

5) мұғалімдердің, оқушылар мен ата-аналардың қарым-қатынасы үшін ерекше ортаны қалыптастыру үшін қолайлы климат пен қажетті жағдайлар жасау;

6) мүдделі тараптармен өзара тиімді ынтымақтастық;

7) өмір бойы үздіксіз білім алу қажеттілігі.

Орта білімнің сапасын қамтамасыз ету жүйесі ата-аналардың әлеуметтік және материалдық жағдайына және басқа да сыртқы факторларға қарамастан жоғары сапалы орта білімнің қолжетімділігін қамтамасыз етуге бағытталған.

Орта білім берудің ішкі сапасын қамтамасыз ету жүйесі

Орта білім беру сапасын оның барлық деңгейінде қамтамасыз ету жөніндегі жұмыстың басым бағыттары:

1) білім алушылардың оқу жетістіктерін бақылау;

2) бағдарламалар мен оқулықтарды, оқу әдебиеттерін жүйелі және салыстырмалы талдау;

3) бастауыш, орта, жалпы орта білім беру мазмұнын жетілдіру;

4) педагогтардың шығармашылық және тұлғалық әлеуетін белсендіру.

Орта білім беру сапасын ішкі қамтамасыз ету жүйесі орта білім беру ұйымдары дербес әзірлейтін ішкі сапаны қамтамасыз ету стандарттарына негізделеді.

Орта білім беру сапасын ішкі қамтамасыз ету стандарттарына мыналар жатады:

- Стандарт 1. Сапаны қамтамасыз ету саясаты
- Стандарт 2. Орта білім берудің жалпы оқу жоспарларын әзірлеу және бекіту
- Стандарт 3. Оқыту және бағалау: әдістемесі, технологиялары, әдістері және бағалау жүйесі
- Стандарт 4. Тәрбие процесі, оның оқумен байланысы
- Стандарт 5. Оқушының жетістігі, дамудағы үлгерімі, оқу нәтижелерін тану
- Стандарт 6. Педагогикалық құрам және персонал
- Стандарт 7. Өзара әрекет және қарым-қатынас: тәрбиеші, мұғалім, ата-ана және бала
- Стандарт 8. Оқу-материалдық ресурстар және оқытушылар мен студенттердің басқаруға қатысуы
- Стандарт 9. Қоғамды ақпараттандыру
- Стандарт 10. Мерзімді сыртқы сапаны қамтамасыз ету

Ш.Айманов атындығы жалпы орта білім беру мектеп – интернатында білім беру ұйымының өзі жүзеге асыратын білім сапасын бағалаудың ішкі рәсімдеріне мыналар жатады:

1) білім алушылардың біліміндегі жоғалтуларды анықтау бойынша оқу жылының басындағы әкімшілік бақылау жұмысы;

2) білім алушылардың оқу жетістіктерін ағымдағы бақылау (педагог ағымдағы сабақтарда жүргізетін оқу бағдарламасына сәйкес білім алушылардың білімін жүйелі тексеру; білім алушылардың үлгерімін ағымдағы бақылау қалыптастырушы бағалау арқылы бағаланады);

3) білім алушылардың оқу жетістіктерін аралық бақылау (білім алушылардың бір оқу пәнін зерделеу аяқталғаннан кейін оның бір бөлігінің немесе бүкіл көлемінің мазмұнын меңгеру сапасын бағалау мақсатында жүргізілетін оқу бағдарламасына сәйкес білім алушылардың оқу жетістіктерін бақылау; белгілі бір оқу кезеңі (тоқсан, оқу жылы) аяқталғаннан кейін, сондай-ақ бөлімдерді (толассыз тақырыптарды) зерделеуді бағалау оқу бағдарламасына сәйкес-жиынтық бағалау);

4) білім алушылардың мемлекеттік жалпыға міндетті орта білім беру стандартында (тиісті сатыда) көзделген оқу пәндерінің көлемін меңгеру дәрежесін айқындау мақсатында өткізілетін 9(10) және 11 (12) сыныптардың білім алушыларын қорытынды аттестаттау болып табылады.

Білім алушылардың жеке оқу жетістіктерін есепке алу оқу мақсатына қол жеткізудің дәлелі ретінде қалыптастырушы және жиынтық бағалау нәтижелерін жинауға арналған портфолиоға тіркеледі.

Орта білім беру ұйымы оқу жылы аяқталғаннан кейін жыл сайын өткізіп отырады:

1) үлгерім прогресін анықтау мақсатында аралық бақылау және жылдық бағалау бойынша білім алушыларды аралық аттестаттау нәтижелерін талдау;

2) білім беру сапасының жай-күйі туралы объективті ақпарат алу, білім алушылардың негізгі орта/жалпы орта білімнің оқу бағдарламасын меңгеру деңгейін анықтау және айқындау мақсатында қорытынды аттестаттау нәтижелерін талдау;

3) педагогтер мен ұйым басшыларын аттестаттау нәтижелерін талдау;

4) әлеуметтік сауалнамалардың, статистикалық зерттеулердің нәтижелерін талдау;

5) қойылған міндеттерге сәйкес барлық жұмысты үйлестіру мақсатында мектептегі оқу-тәрбие процесін жан-жақты зерделеу және талдау бойынша мектепішілік бақылау қорытындыларын мониторингілеу;

6) медициналық көрсетілімдер мен тексерулер нәтижелерін талдау;

7) сыртқы және ішкі бақылау нәтижелерін талдау және оларды жою және толықтыру бойынша ұсыныстар әзірлеу мақсатында білім берудегі олқылықтар мен оның пайда болу көздерін анықтау.

2023-2024 оқу жылының Оқу-тәрбие жұмысына өзін-өзі бағалауы мектептің aimanov.school.edu.kz сайтында ілініп тұр.

Білім беру ұйымының өзі жүзеге асыратын білім сапасын бағалаудың ішкі рәсімдері бойынша 2022-2023, 2023-2024 оқу жылдары бойынша салыстырмалы зерттеу жұмыстары жүргізілді.

1 БАҒЫТ. Білім алушылардың біліміндегі жоғалтуларды анықтау бойынша оқу жылының басындағы әкімшілік бақылау жұмысы.

2023-2024 оқу жылының басында әкімшілік бақылау жұмысының нәтижесі бойынша білім алушылардың білімдеріндегі олқылықтарды жою және олардың орнын толықтыру бойынша келесі жұмыс түрлері жүргізілді:

1. Әдістемелік бірлестіктері оқу пәндері бойынша білім алушылардың (1-11 сыныптар) оқу үлгеріміндегі әлсіз тұстары мен күрделі тақырыптарды анықтау бойынша отырыстар өткізілді;

2. Цифрлық білім беру ресурстарын белсенді пайдалану /edu.kz, «Өрлеу» БАО, үздік педагогтардың авторлық сабақтары, «Best педагог» республикалық конкурсы жеңімпаздарының тәжірибесін қолдану ұсынылды;

3. Пән мұғалімдеріне арналған тегін ресурстарының сілтемелері берілді, сабақ барысында пайдалануда. /Сілтемелері: «Өрлеу» on-line, https://www.youtube.com/channel/UCXC-idU18buI-_kCBLU16-g./;

4. Оқыту уәждемесін арттыру үшін пәндік апталықтар жүргізілуде. Ашық сабақтарға, сыныптан тыс іс-шараларға үлгерімі төмен оқушылар қатыстырылды;

5. 2023-2024 оқу жылының әдістемелік жұмыс жоспарына сәйкес семинар, коучингтер өткізілуде. Оқыту әдістемесі бойынша «Саралау әдістері», «Цифрлық ресурстарды пайдалану», «Оқытудың тиімді әдістерін қолдану» тақырыптары бойынша семинарлар ұйымдастырылды;

6. Үлгерімі төмен оқушылармен, оның ішінде ерекше білім беру қажеттілігі бар балалармен жұмыс жасау бойынша оқыту тренингтер, вебинарлар өткізілді;

7. Пән мұғалімдері онлайн мектеп платформа контентін пайдалануда.

Мектептің педагог-психологі мен әлеуметтік педагог білім алушылардың білімдеріндегі олқылықтарды жою және олардың орнын толықтыру мақсатында жоспар құрып, төмендегідей жұмыстар жүргізді.

1. Жалпы сыныптағы психологиялық ахуалды дұрыс қалыптастыру, сынып жетекшілерге кеңестер онлайн түрінде ұйымдастырылды.

2. Әлеуметтік жағдайларын зерделеу.

3. Педагогтардың олқылықтарды жою және олардың орнын толықтыру жұмыстарына байланысты кеңестер, ұсыныстар берілді. Сонымен қатар жас мамандарға «1, 5 сыныптың бейімделуіне байланысты кеңестер», «Үлгерімі төмен оқушылармен жұмыс жүргізуге арналған кеңестер», «Жұмыста кездесетін қиындықтарды жеңу» тақырыптарындағы жұмыстары директордың әдістемелік ісі жөніндегі орынбасарымен бірлесе ұйымдастырылып өткізілді.

2 БАҒЫТ. Білім алушылардың оқу жетістіктерін ағымдағы бақылау (педагог ағымдағы сабақтарда жүргізетін оқу бағдарламасына сәйкес білім алушылардың білімін жүйелі тексеру; білім алушылардың үлгерімін ағымдағы бақылау қалыптастырушы бағалау арқылы бағаланады).

Мектеп-интернат білім алушылардың білімін бағалау 2023-2024 оқу жылдары кезеңдерінде «Білім алушылардың үлгерімін, аралық және қорытынды аттестаттаудың үлгілік ережелерін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығының 1- қосымшасы, 2- тармағын негізге ала отырып жұмыс жүргізілді. Пән бойынша бөлімдік және тоқсандық жиынтық бағалау оқу жылының басында бекітілген кесте бойынша өткізілді. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 21 қаңтардағы №52 бұйрығымен бекітілген білім алушылардың білімін бағалау өлшемшарттарына сәйкес білім алушылардың оқу

жетістіктерін бағалауды жүзеге асыру мен қалыптастырушы және жиынтық бағалау талаптарын сақтау: - «Білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылау, аралық және қорытынды аттестаттау өткізудің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2008 жылғы 18 наурыздағы № 125 бұйрығына өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018 жылғы 14 маусымдағы № 272 бұйрығын, «Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы» әдістемелік нұсқау хатын, «Жаңартылған білім беру мазмұны аясында орта мектептерге арналған критериалды бағалауды құжаттандыру және рәсімдеу бойынша нұсқаулығын», «Бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған критериалды бағалау бойынша басшылығын», «Негізгі және орта мектеп мұғалімдеріне арналған критериалды бағалау бойынша оқу- әдістемелік құралдарын», «Сыныптар, пәндер мен тілдер бөлінісінде қалыптастырушы бағалауға арналған тапсырмалар жинағын», «Сыныптар,пәндер мен тілдер бөлінісінде жиынтық бағалауға арналған тапсырмалар жинағын», «Сыныптар, пәндер мен тілдер бөлінісінде жиынтық бағалауға арналған әдістемелік ұсынымдамаларды» басшылыққа ала отырып «Бөлім бойынша жиынтық бағалау» мен «Тоқсандық жиынтық бағалаулар» жүргізіліп отырды.

2023-2024 оқу жылында БЖБ мен ТЖБ сараптамаларын жүргізу, ҚР БжҒМ №472 бұйрығындағы көрсетілген үлгі бойынша жасалады.

Педагогтер ТЖБ тапсырмаларының техникалық спецификациясы негізінде тоқсан үшін жиынтық жұмыстың тапсырмаларын, білім алушылардың оқу жетістіктерін бағалау критерийін құрастырды. Орындауға 45 минуттан артық емес уақыт бөлінді. Жиынтық бағалаудың тиімділігі – оқушы критерийлер арқылы нақты бағаланды, оқушыға кері байланыс ұсынылып, ата-анаға рубрика жазылды. Пән мұғалімдері оқу бағдарламасына сәйкес, әр тоқсанда өткен оқу материалының мазмұны бойынша жиынтық жұмыстардың тапсырмаларын әзірледі. Барлық жұмыстар кесте бойынша өткізіліп, тоқсандық бағалар шығарылды.

Модерация-бағалауды стандарттау мақсатында оқушылардың жиынтық жұмыстарының нәтижесін мұғалімдердің талқылауы үшін белгіленген. Модерация қорытындысы бойынша тоқсандық жиынтық бағалаудың нәтижесі өзгеруі мүмкін. Модерациялау бойынша төраға әдістемелік бірлестіктің жетекшісіменқатар кез келген пән мұғалімі болуы мүмкін. Тоқсандық жиынтық бағалауды модерациялау тәртібі Критериалды бағалау ережелерімен белгіленеді.

3 БАҒЫТ. Білім алушылардың оқу жетістіктерін аралық бақылау (білім алушылардың бір оқу пәнін зерделеу аяқталғаннан кейін оның бір бөлігінің немесе бүкіл көлемінің мазмұнын меңгеру сапасын бағалау мақсатында жүргізілетін оқу бағдарламасына сәйкес білім алушылардың оқу жетістіктерін бақылау; белгілі бір оқу кезеңі (тоқсан, оқу жылы) аяқталғаннан кейін, сондай-ақ бөлімдерді (толассыз тақырыптарды) зерделеуді бағалау оқу бағдарламасына сәйкес-жиынтық бағалау).

Жалпы білім пәндерін үлгілік оқу бағдарламалары мен Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 3 тамыздағы № 348 бұйрығымен бекітілген бастауыш, негізгі орта және жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты (нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеу тізілімінде № 29031 болып тіркелген) талаптарына сәйкес тиісті білім беру деңгейінің әрбір білім беру саласы (және оқу пәндеріне) бойынша білім алушылардың дайындық деңгейі (оқытудан күтілетін нәтижелер) туралы кез келген педагогикалық ұжымның алдыңғы қатарлы маңызды міндеттерінің бірі білім сапасын көтеру.

Оқушылардың білім стандартын жетік меңгеруі білім берудегі ең жоғары деңгей. Оқушылардың білім стандартын меңгеруін, олардың оқытылу деңгейін анықтау үшін дәстүрлі әдістер қолданылады: сыныптар бойынша оқытылу деңгей нәтижесі, әкімшілік бақылау жұмыстары негізінде пәндердің тоқсандық, жылдық салыстырмалы анализдері, оқушыларды

қорытынды аттестаттау мәліметтері арқылы мұғалімдердің, сыныптары, оқу пәндерінің мықты және әлсізжақтарын анықтауға мүмкіндік береді.

Осындай салыстырмалы талдауларды жүзеге асыру үшін қолданылады:

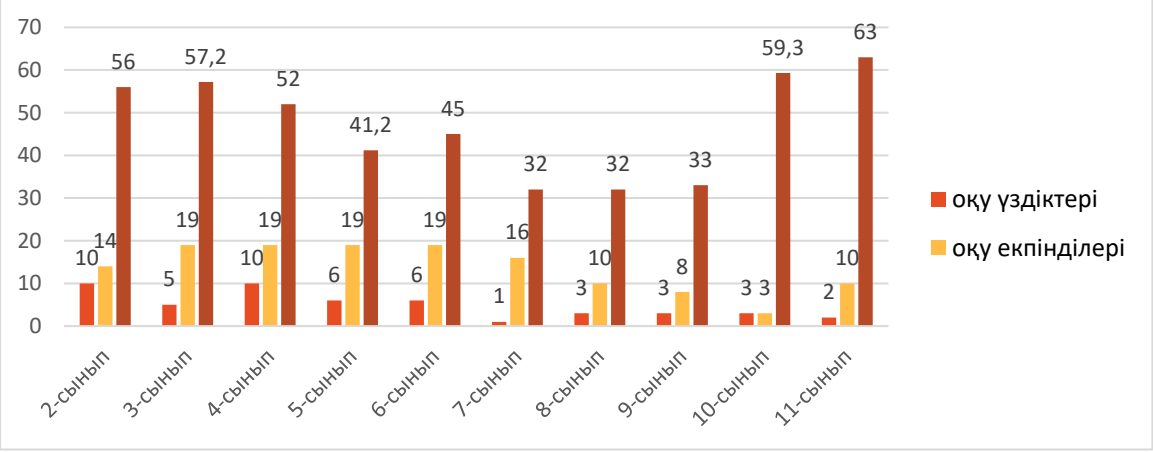
- мектептің статистикалық есептері мәліметтері
- әр түрлі пәндер бойынша оқушылардың білім сапасын мектепішілік бақылау жүйесі арқылы алынған ақпараттар
- ББЖМ нәтижелері, емтихандар мен қорытынды тестілеу
- сынып журналдары мен дәптерлер тексерісі бойынша алынған мәліметтер

Мектептің педагогикалық ұжымының оқу-тәрбие үрдісіндегі кемшіліктерді анықтау мақсатында сыныптар мен пәндер бойынша аралық, қорытынды аттестаттау деңгейі анализі, білім беру және оқыту сатыларындағы білім сапасын талдау және бақылау мониторингі жүргізіліп, педагогикалық кеңесте талдау жасалынады.

2023-2024 оқу жылының қорытындысы бойынша білім алушылардың білім, білік және дағды сапасының жай-күйі

Сынып	Сынып саны	Оқушы саны	Оқу үздіктері	Екпінділер	Үлгермеуші лер	Сапа %	Үлгерім %
2 сынып	2	43	10	14	-	56	100
3 сынып	3	46	5	19	-	57,2	100
4 сынып	4	60	10	19	-	52	100
2–4 сынып	**9**	**149**	**25**	**52**	**-**	**51,6**	**100**
5- сынып	3	52	6	19	-	41,2	100
6- сынып	3	52	6	19	-	45	100
7- сынып	2	44	1	16	-	32	100
8-сынып	2	43	3	10	-	32	100
9-сынып	2	33	3	8	-	33	100
5–9 сынып	**12**	**224**	**19**	**72**	**-**	**40,6**	**100**
10 сынып	2	32	3	16	-	59,3	100
11сынып	2	35	9	13	-	63	100
10–11сынып	**4**	**67**	**12**	**29**	**-**	**61,1**	**100**
2-11сынып	**25**	**440**	**56**	**153**	**-**	**47,5**	**100**

Оқу үздіктері, оқу екпінділері, сапа диаграммасы /2023-2024 оқу жылы/

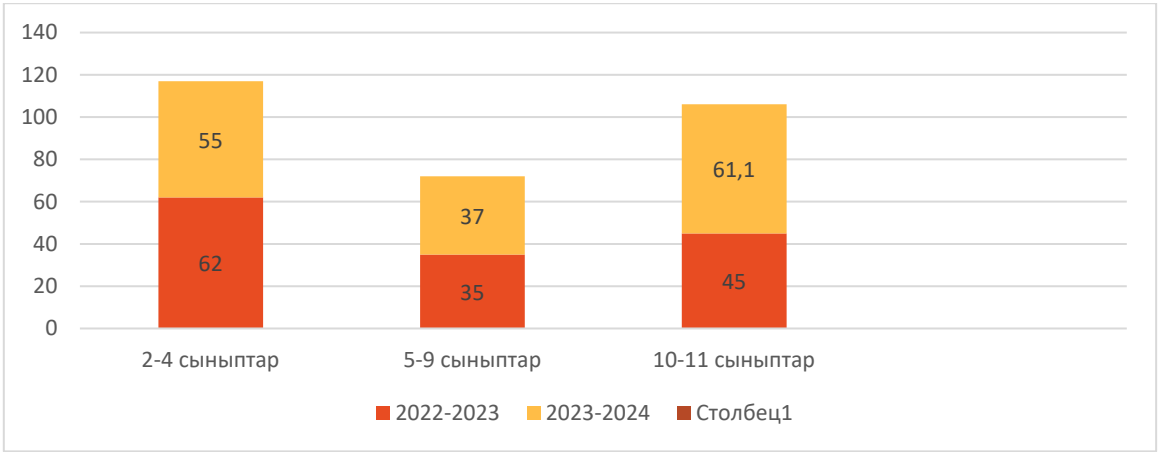

Қорытынды: 2023-2024 оқу жылының қорытындысы бойынша білім алушылардың білім, білік және дағды сапасының диаграмасына сәйкес білім сапасы жоғары сыныптар: 2, 3, 4, 10,11 сыныптар, білім сапасы төмен көрсеткіш көрсеткендер: 7, 8, 9 сыныптар.

2 жылдағы оқу сатылары бойынша білім сапасының көрсеткіштері

Оқыту кезеңдері	2022/2023 оқу жылы		2023-2024 оқу жылы	
	Оқушылар саны	Сапа %	Оқушылар саны	Сапа %
2–4 сынып	162	62,35	149	55
5–9 сынып	211	35,55	218	40,6
10–11 сынып	57	45,61	48	61,1
2-11 сынып	**430**	**46,98**	**415**	**47,5**

2 жылдағы оқу сатылары бойынша білім сапасының көрсеткіштері салыстырмалы диаграмма

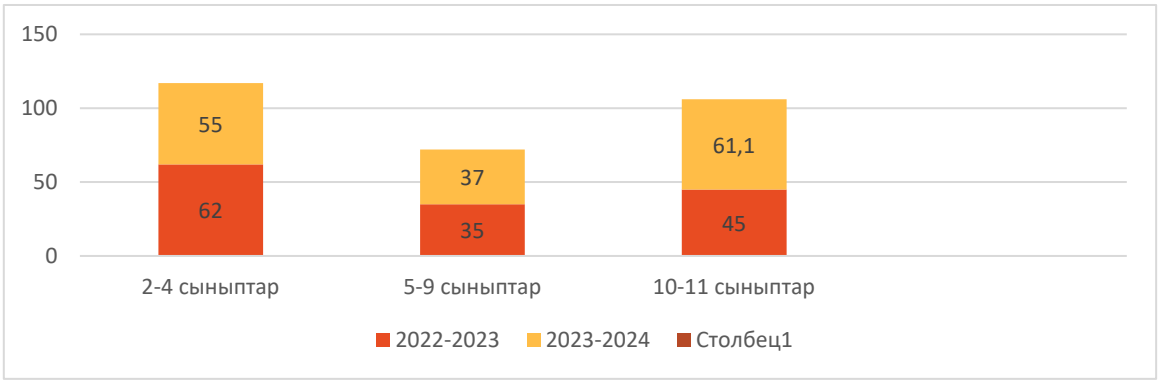

Қорытынды: Білім сапасының көрсеткішіне келсек, 2022-2023, 2023-2024 оқу жылдарында бастауыш 2-4 сыныптар бойынша білім сапасы -7 пайызға төмен

5-9 сыныптар бойынша білім сапасы -2 пайызға, 10-11 сыныптарда 16 пайызға көтерілген.

2022-2023, 2023-2024 оқу жылдарындағы оқытудың нәтиже кестесі

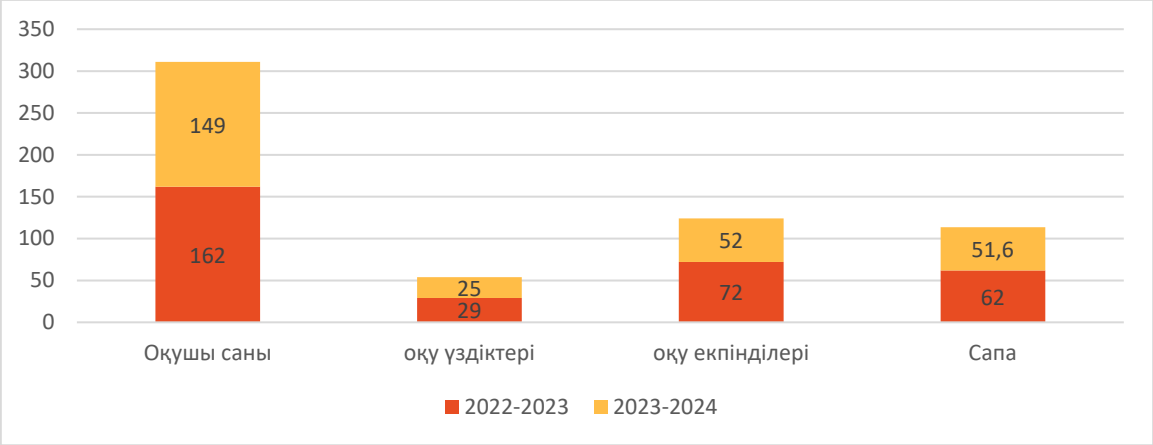
Оқу жылы	Оқушысаны	Оқу үздіктері	Оқу екпінділері	Білім сапасы
2022-2023	430	56	146	46,98
2023-2024	415	56	153	47,5

2022-2023, 2023-2024 оқу жылдарындағы бастауыш сыныптар бойынша білім сапасының сыныпаралық салыстырмалы көрсеткіштері

Оқу жылы	Оқушысаны	Оқу үздіктері	Оқу екпінділері	Білім сапасы
2022-2023	162	29	72	62,35
2023-2024	149	25	52	51,6

Бастауыш сыныптар бойынша білім сапасының сыныпаралықсалыстырмалы диаграмма

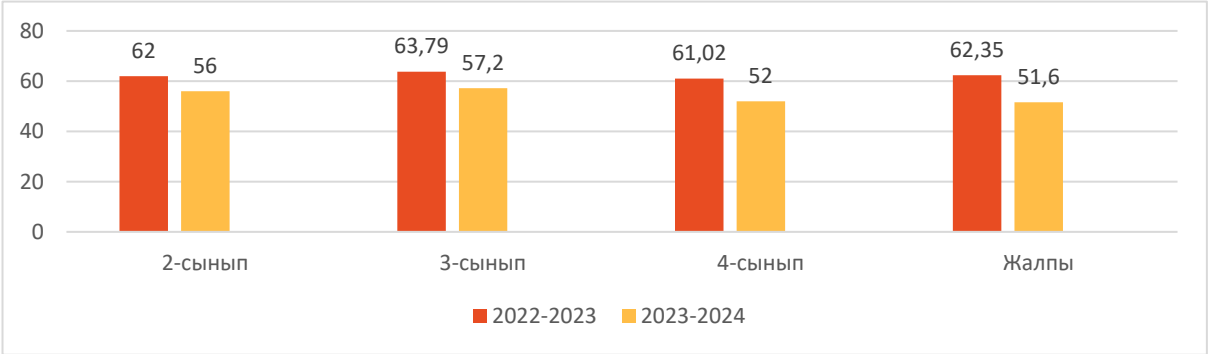

Қорытынды: Оқушы саны -20 азайған, оқу үздіктер саны азайды -18 оқушы, оқу екпінділер саны артты -4 оқушыға, сондықтан бастауыш бойынша білім сапасы -10 пайызға түскен.

2022-2023, 2023-2024 оқу жылдарындағы 2-4 сыныптардың оқу үлгерімі білім сапасы көрсеткіштері

Сынып	2022-2023 оқу жылы		2023-2024		Динамика
	Сапа %	Үлгерім %	Сапа %	Үлгерім %	
2- сынып	56	100	62,22	100	+6
3-сынып	57,2	100	63,79	100	+6
4-сынып	52	100	61,02	100	+9
Жалпы	51,6	100	62,35	100	+7

2022-2023, 2023-2024 оқу жылдарындағы 2-4 сыныптардың оқу үлгерімі білім сапасы көрсеткіштерінің салыстырмалы диаграмма

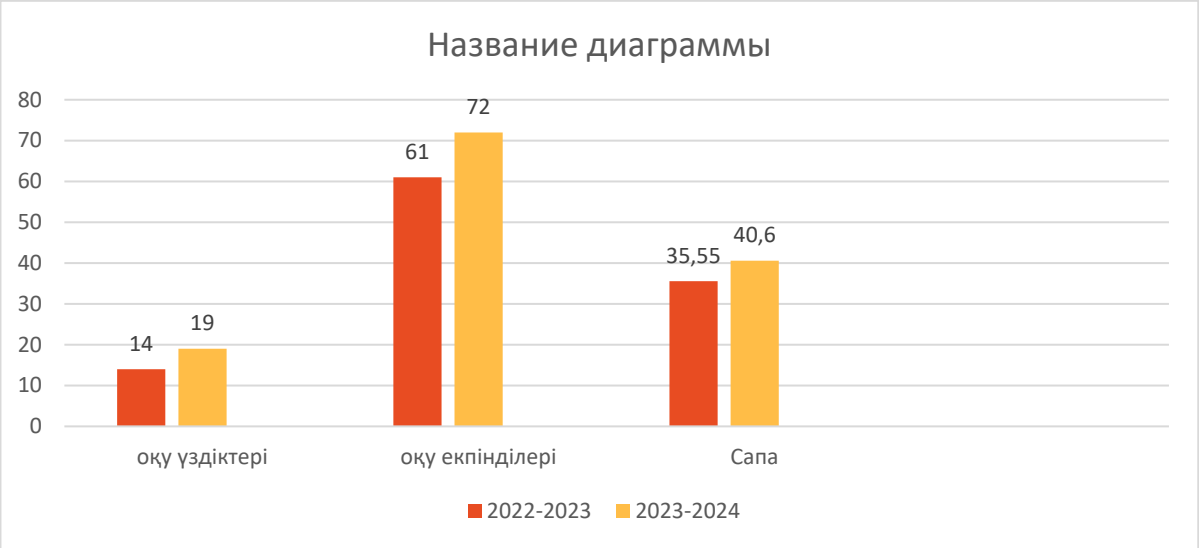
Қорытынды: 2-4 сыныптардың оқу үлгерімі білім сапасы көрсеткіштерінің салыстырмалы диаграмма бойынша бастауыш сыныптар бойынша ең жоғары білім сапасы 2 сыныптар көрсетті, ең төмен көрсеткіш 4 сыныптар, бастауыш бойынша білім сапасы -10 пайызға төмендеген.

2022-2023, 2023-2024 оқу жылдарындағы 5-9 сыныптар бойынша білім сапасының сыныпаралық салыстырмалы көрсеткіштері

Оқу жылы	Оқушы саны	Оқу үздіктері	Оқу екпінділері	Білім сапасы
2022-2023	211	14	61	35,55
2023-2024	224	19	72	40,6

Қорытынды: Оқушы саны + 13 артты, оқу үздіктер саны+5 көбейген, оқу екпінділер саны +11 көбейген, сондықтан 5-9 сыныптар бойынша білім сапасы +5 пайызға көтерілген. Сондықтан оқу жылында қосылған оқушылар саны сапаға әсер еткені көрінеді.

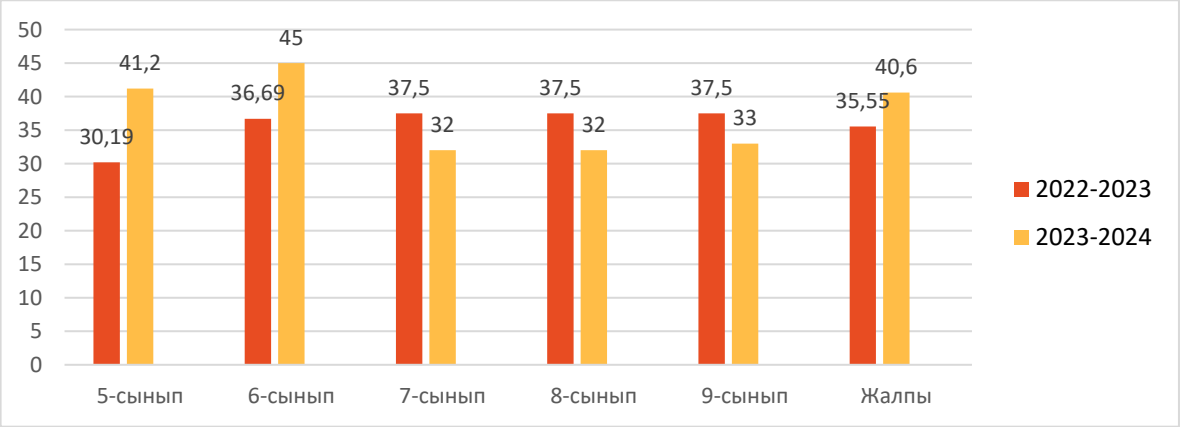
2022-2023, 2023-2024 оқу жылдарындағы 5-9 сыныптар бойынша білім сапасының сыныпаралық салыстырмалы диаграмма

2022-2023, 2023-2024 оқу жылдарындағы 5-9 сыныптар бойынша білім сапасының сыныпаралық көрсеткіштер

Сынып	2021-2022 оқу жылы		2022-2023 оқу жылы		Динамика
	Сапа %	Үлгерім %	Сапа %	Үлгерім %	
5-сынып	30,19	100	41,2	100	+11
6-сынып	36,96	100	45	100	+8
7-сынып	37,5	100	32	100	-5
8-сынып	37,5	100	32	100	-5
9-сынып	37,5	100	33	100	-7
Жалпы	**35,55**	**100**	**40,6**	**100**	**+5**

2022-2023, 2023-2024 оқу жылдарындағы 5-9 сыныптар бойынша білім сапасының сыныпаралық салыстырмалы диаграмма

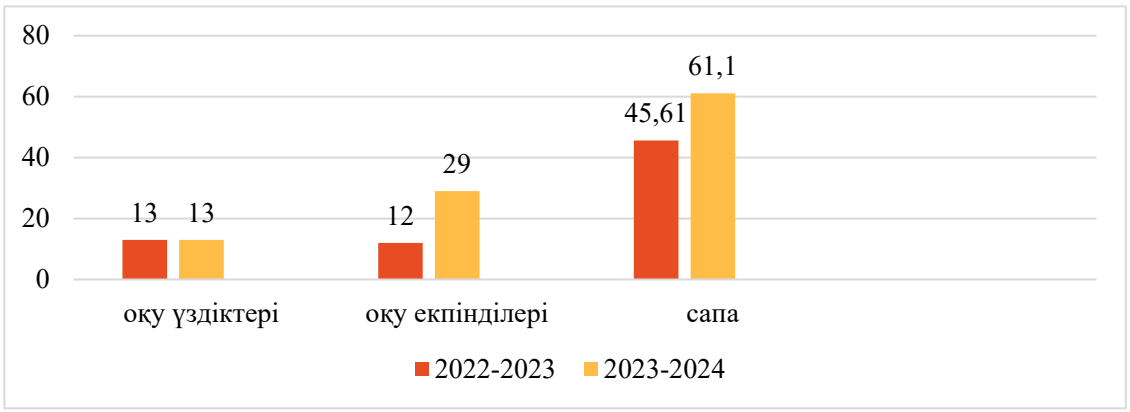

Қорытынды: 5-9 сыныптардың оқу үлгерімі білім сапасы көрсеткіштерінің салыстырмалы диаграмма бойынша ең жоғары білім сапасы 6- сыныпта 2022-2023 оқу жылында болған, 2022-2023 оқу жылында 6-сыныпта +9 пайызға көтерілген, жалпы жылдық пайыз +5 пайызға көтерілді, жалпы білім сапасы жақсы деңгейде.

2022-2023, 2023-2024 оқу жылдарындағы 10-11 сыныптар бойынша білім сапасының сыныпаралық салыстырмалы көрсеткіштері

Оқу жылы	Оқушысаны	Оқу үздіктері	Оқу екпінділері	Білім сапасы
2022-2023	57	13	13	45,61
2023-2024	67	12	29	61,1

2022-2023, 2023-2024 оқу жылдарындағы 10-11 сыныптар бойынша білім сапасының сыныпаралық салыстырмалы диаграммасы

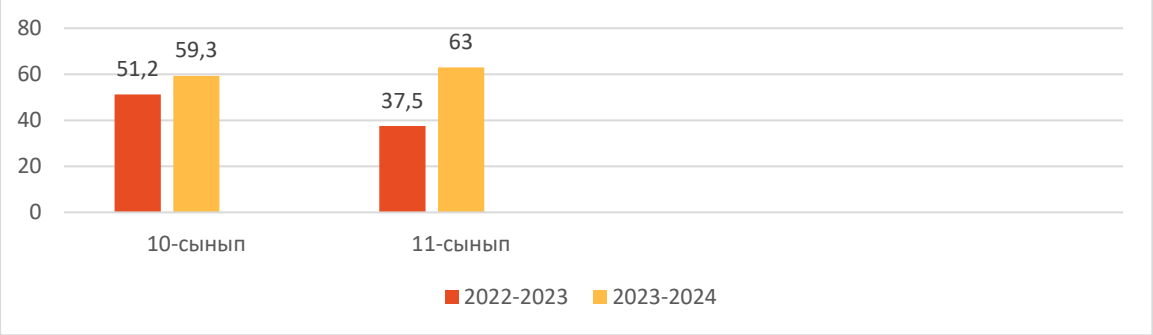

Қорытынды: 10-11 сыныптардың оқу үлгерімі білім сапасы көрсеткіштерінің салыстырмалы диаграмма бойынша білім сапасы артқаны байқалды +15 пайыз, оқу үздіктер саны қалыпты, екпінділер саны +17 –ге көбейген.

2022-2023, 2023-2024 оқу жылдарындағы 10-11 сыныптар бойынша білім сапасының сыныпаралық салыстырмалы көрсеткіштері

Сынып	2022-2023 оқу жылы		2023-2024 оқу жылы		Динамика
	Сапа %	Үлгерім %	Сапа %	Үлгерім %	
10-сынып	51,52	100	59,3	100	+7
11-сынып	37,5	100	63	100	+25,5
Жалпы	**45,61**	**100**	**61,1**	**100**	**+15,4**

2022-2023, 2023-2024 10-11 сыныптар бойынша білім сапасының сыныпаралық салыстырмалы диаграмасы

Қорытынды: 10-11 сыныптардың оқу үлгерімі білім сапасы көрсеткіштерінің салыстырмалы диаграмма бойынша білім сапасы артқаны байқалды + 15,4 пайыз, 10 сыныпта + 8 артылса, 11 сыныптарда білім сапасы +25,5 артты.

4 БАҒЫТ. Білім алушылардың мемлекеттік жалпыға міндетті орта білім беру стандартында (тиісті сатыда) көзделген оқу пәндерінің көлемін меңгеру дәрежесін айқындау мақсатында өткізілетін 9(10) және 11 (12) сыныптардың білім алушыларын қорытынды аттестаттау

Білім алушыларды қорытынды аттестаттау «Білім алушылардың үлгеріміне ағымдық бақылау, аралық және қорытынды аттестаттау өткізудің үлгілік ережелерін бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 18.03.2008ж, №125 бұйрығы негізінде жүзеге асырылады.

2022-2023, 2023-2024 оқу жылдарындағы 9-сынып білім алушылардың қорытынды аттестаттау нәтижесі бойынша білім сапасы көрсеткіштері

Пәндер атауы	Білім сапасы	
	2022-2023 оқу жылы	2023-2024 оқу жылы
Қазақ тілі	75%	87%
Орыс тілі мен әдебиеті	44%	87%
Алгебра	42%	70%
Физика	100%	
География	64%	78%
Ағылшын тілі	100%	100%
Қазақстан тарихы	41%	87%
Қазақ әдебиеті	100%	100%
Биология	49%	73%

2022-2023, 2023-2024 оқу жылдарындағы 11-сынып білім алушылардың қорытынды аттестаттау нәтижесі бойынша білім сапасы көрсеткіштері

Пәндер атауы	**2022-2023 оқу жылы**	**2023-2024 оқу жылы**
Қазақ тілі	91%	100%
Орыс тілі және әдебиеті	82%	87%
Алгебра және анализ бастамалары	50%	74%
Қазақстан тарихы	66%	75%
Қазақ әдебиеті	60%	100%
Физика	70%	100%
Дүниежүзі тарихы	50%	66%
Биология	61%	100%
География	100%	100%

Қорытынды: Қорытынды аттестаттау 11-сынып білім алушылардың қорытынды аттестаттау нәтижесі бойынша білім сапасы көрсеткіштері қазақ тілі +9, орыс тілі мен әдебиеттен +5, алгебрадан +24, физикадан +30, географиядан тұрақты, Қазақстан тарихынан +9, Дүниежүзі тарихы +16 өзгергенін көрсетті.

Қазіргі кездегі білім берудегі басты мақсат- жан-жақты білімді, өмір сүруге бейім, өзіндік ой - талғамы бар, адамгершілігі жоғары, бәсекеге қабілетті жеке тұлғаны тәрбиелеу. «Адамға құлақпен тіл қалай керек болса, білім де дәл солай қажет» деп ақын, әдебиет зертте ушісі, публицист, ғалым А.Байтұрсынұлы атамыз айтқандай, қазіргі таңда адам неғұрлым идеялық жағынан білімді болса, соғұрлым өз ісінде табанды, табысты, мығым болмақ.

Сапалы білім беру дегеніміз - ғылымға негізделген жүйелі бағдарлама бойынша теориялық, практикалық іске қабілетті, еңбекке баулу, дүниетанымын кеңейту және баланың бойындағы бар қабілетін кемеліне келтіріп жан-жақты тұлға тәрбиелеу болып табылады. Оқыту мен тәрбиелеудің үздіксіз процесі- сапалы білім беру.

Ұлы педагог Ы.Алтынсарин «Оқытушы бағалағанда олардың іске қатысы жоқ сөздеріне қарап емес, олардың егістерінің бетіне шыққан жемістеріне, яғни оқушыларына қарай бағалау керек»,- деп айтқандай, оқушы жетістігін нақты бағалау мәселесі – білім беру жүйесіндегі өзекті мәселелердің бірі.

Журналдың құрылтайшысы және иесі:
«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығы.

Учредитель и собственник журнала:
Научно-методический центр «KEMENGER», относящийся к индивидуальному предпринимателю «BAYANDY».

Журнал 2023 жылдың желтоқсан айынан бастап жарық көруде.
Басылым 1 айда 4 рет шығады.
Журнал Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 13 ақпандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ26VPY00064454 берілген.

Журнал издается с декабря 2023 года.
Периодичность выпуска — 4 раза в месяц.
Журнал выдан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан № KZ26VPY00064454 о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 13 февраля 2023 года.

Құрметті оқырмандар мен авторлар!
Журналда жарияланған материалдар редакцияның көзқарасын білдірмейді. Фактілер мен мәліметтердің анықтығына, сондай-ақ стилистикалық қателерге авторлар жауапты. Журналға шыққан материалдарды редакцияның келісімінсіз көшіріп басуға болмайды. Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

Уважаемые читатели и авторы!
Опубликованные в журнале материалы не отражают точку зрения редакции. Ответственность за достоверность фактов и сведений в публикациях, а также за стилистические ошибки несут авторы. Перепечатка материалов, опубликованных в журнале, допускается только с согласия редакции. Редакция оставляет за собой право отклонять материалы.

Мекенжайы:
100012, Қарағанды қ.,
Н. Назарбаев даңғ., 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Басуға 4.06.2026 ж. қол қойылды.

Пішім 60*90 1/8
ш.б.т. - 26. RISO басылым.
Таралымы - 50 дана.

«BAYANDY» жеке кәсіпкерлігіне қарасты «KEMENGER» ғылыми-әдістемелік орталығының полиграфиялық қызметтер бөлімінде басылып шығарылды.

Наш адрес:
100012, г. Караганда,
пр. Н. Назарбаева, 19.
E-mail: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Сайт: kemenger-ustaz.kz
WhatsApp +77009700098
+77711812303
Подписано в печать 4.06.2026 г.

Формат 60*90 1/8
усл.печ.л. - 26. Печать RISO.
Тираж - 50 экз.

Отпечатано в полиграфическом отделе НМЦ «KEMENGER» ИП «BAYANDY».

QR-кодты сканерлеу арқылы бізбен тікелей байланысқа шыға аласыз.
Вы можете связаться с нами напрямую, отсканировав QR-код.

QR-кодты сканерлеу арқылы бізбен тікелей байланысқа шыға аласыз.
Вы можете связаться с нами напрямую, отсканировав QR-код.